
OPORUKA

IBN KUDAME EL- MAKDISIJA

---

*Imam Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdallah b.
Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi, r.h.m.
(preselio na ahiret 620. h. god.)*

S arapskog preveo, bilješkama popratio i predgovor napisao:

Amir T. Smajić

Naslov knjige:

OPORUKA

IBN KUDAME EL-MAKDISIJA

Naslov originala:

Vasijjetu-l-‘ālimi-l-dželīl Ibn Kudāme el-Makdisi

Autor:

*Imam Ebu Muhammed Muveffekuddīn Abdullah b.
Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi, rhm.*

Prijevod i bilješke:

dr. Amir Smajić

Izdanje:

Prvo, 1447. / 2025.

Štampa:

Off-Set Tuzla

Izdavač:

*Udruženje za afirmaciju duhovnih vrijednosti
i moralnih načela „DIVAN“ – Tuzla*

Podržite aktivnosti udruženja uplatom na račun:

134-001-11300818-92 IBAN: BA391340011201056307

www.facebook.com/ug.divan

OPORUKA

IBN KUDAME EL- MAKDISIJA

---

*Imam Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdullah b.
Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi, r.h.m.
(preselio na ahiret 620. h. god.)*

S arapskog preveo, bilješkama popratio i predgovor napisao:

Amir T. Smajić

Tuzla, 1447. h. god. / 2025. god.

— ♦ ♦ PREDGOVOR ♦ ♦ —

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Zahvala pripada Allahu, Gospodaru svjetova, Koji upućuje koga hoće na Pravi put i daje mudrost onome kome hoće. Neka su salavat i selam na Njegovog odabranog poslanika Muhammeda, njegovu časnu porodicu, plemenite ashabe i sve one koji ih slijede na putu istine.

Pred čitateljem se nalazi jedna vrijedna *Oporuka* – kratko, ali sadržajno djelo koje u sebi sadrži jasne poruke i korisne savjete koji prosvjetljuju naš put ka Allahu i vječnom životu na ahiretu.

Ovo djelo napisao je svojim perom jedan od istaknutih islamskih učenjaka, imam Ibn Kudāme el-Makdisi, Allah mu se smilovao, autor poznatog opsežnog fikhskog djela *El-Mugnī*, koje se s pravom smatra enciklopedijom šerijatskog prava i jednim od najbitnijih izvora henbelijskog fikha.¹

---

¹ Hafiz Ibn Redžeb el-Hanbeli kaže: “Muslimani su imali koristi od njegovih djela općenito, a posebno sljedbenici mezheba. Njegove knjige su se proširile i postale poznate

Ipak, ova *Oporuka* nije djelo iz fikha, već skup savjeta, opomena, mudrih riječi i podsjetnika koji, uz Allahovu pomoć i dozvolu, bude srca iz nemara, liječe duše i pozivaju svakoga od nas da se vrati svome Gospodaru iskreno i predano, svjesni kratkoće i prolaznosti dunjalučkog života.

Srž ove *Oporuke* je poziv da svaki vjernik preispita svoj odnos prema Uvišenom Allahu, da učini obračun sa samim sobom i popravi svoje stanje prije nego li prođu sve prilike i bude kasno. Zbog toga, zaslužuje pažljivo čitanje i razmišljanje.

Prilikom prevođenja i pripreme teksta nastojao sam zadržati njegov izvorni ton, s ciljem da se sačuva jednostavnost i suština poruke koju prenosi autor, rahimehullah. Ipak, uz glavni tekst, čitatelji će na i određene bilješke koje su bile neophodne radi ispravnog razumijevanja pojedinih pasusa, te

---

zahvaljujući njegovoj iskrenoj namjeri i predanosti prilikom njihovog pisanja. Posebno se to odnosi na knjigu *El-Mugni*, jer je korist od nje bila izuzetno velika, a hvale na njen račun brojne. Rekao je  ejh Ed-D n Abdurrahman b. Ibrahim el-Kazz zaj: Na   ejh  izzudd n b.  abdusselam je govorio: Nisam vidio u islamskim knjigama iz oblasti znanja ništa poput *El-Muhalle* (od Ibn Hazma) i knjige *El-Mugni*  ejha Ibn Kud me, u pogledu njihove jasnoće i temeljitosti u izlaganju sadržaja.’ Također se prenosi da je Ibn  abdusselam rekao: ‘Nisam sebi dao za pravo da dajem fetve sve dok nisam imao primjerak *El-Mugnija*.’” (*Zejlul Tabak til-han bile*, 3/393-394 – uz sažetak)

ukazivanja na važne napomene, kao i ocjene i izvodi predaja koje navodi autor i dodatna pojašnjenja s ciljem upotpunjavanja koristi. Nadam se da to neće predstavljati poteškoću pri čitanju.²

Savršenstvo pripada isključivo Allahu, ‘azze ve dželle, dok su greške i nedostaci sastavni dio ljudske prirode. Volio bih da svako ko uoči bilo kakvu grešku ili propust, u ovom ili nekom drugom radu, na to ukaže. Divno li je rekao vođa pravovjernih Omer b. el-Hattab, radijallahu anhu: “Vratiti se istini bolje je nego ustrajavati u grešci.”³

Molim Uzvišenog Allaha da ovaj skromni trud bude od koristi meni, mojoj porodici i svim muslimanima: “... na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi, od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spašen biti.”⁴

Amir Ć. Smajić

Tuzla, 28. džumadel-evvel, 1447. god.
am.ibr.sm@gmail.com

---

² Prilikom prevođenja koristio sam dva štampana arapska izdanja. Kao osnovu uzeo sam izdanje izdavačke kuće *Dār Ibn Haẓm* iz Bejruta, koje je priredio *Muhammed Hajr Ramadan Jusuf*, prvo izdanje, 1418. hidžretske god. Pored njega, koristio sam i izdanje izdavačke kuće *Dār Tejsirus-Sunne*, koje je valorizirala *Ummu Abdullah bint Mebrūs el-‘Usejli*, prvo izdanje, 1411. hidžretske god. – i to kao pomoćno izdanje.

³ Vidjeti: Ibn Abdulberr, *Džāmi’u bejānil-‘ilm*, 2/920.

⁴ Sura *Eš-Šu‘arā*, 88-89. ajet.

— ♦ BILJEŠKA O AUTORU ♦ —

Imam, istaknuti alim, šejh Muveffekuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi ed-Džemmā'ili ed-Dimeški es-Sālihi el-Hanbeli bio je jedan od najučenijih i najuglednijih učenjaka hanbelijskog mezheba.

Rođen je 541. hidžretske godine u selu Džemmā'īl, nadomak Nāblusa u Palestini.

Istakao se kao svestrani učenjak: bio je stručnjak u hadisu, tefsiru, usūli-fikhu, fikhu, gramatici arapskog jezika (*En-Nahv*), nasljednom pravu (*El-Ferā'id*) i drugim naukama.

Učio je i predavao u Damasku, potom je boravio u Bagdadu, Mosulu i Mekki, da bi se na kraju ponovo vratio i nastanio u Damasku, gdje je nastavio sa učenjem i predavanjem sve do smrti.

O njegovom znanju, pouzdanosti i skromnosti svjedoče brojni savremenici. Hafiz Dijāuddin el-Makdisi opisuje ga kao imama u tefsiru, hadisu i hadiskim naukama, usūli-fikhu, fikhu i drugim islamskim naukama, dok ga Ibn Nedždžār opisuje kao glavnog imama hanbelija u Emevijskoj džamiji u Damasku, ističući njegov nur, dostojanstvo, bogobojaznost i utjecaj koji je imao na ljude, čak i prije nego bi progovorio. Ibn Tejmijje je govorio: “U

Šam, nakon El-Evzā'ija, nije ušao neko stručniji u fikhu od šejha El-Muveffeka.”

Bio je poznat i po blagosti i osmijehu u raspravama, ali i po hrabrosti. Navodi se i da je učestvovalao u džihadu protiv neprijatelja i bio ranjen.

Na ahiret je preselio u Damasku na dan Bajrama, 620. hidžretske godine, a ukopan sutradan. Njegovoj dženazi prisustvovalo je mnoštvo ljudi, što svjedoči o njegovom ugledu i utjecaju.

Od njegovih najpoznatijih djela izdvajaju se: *Umdetul-fikh* – osnovni priručnik fikha, *El-Mukni* – srednje opširno djelo iz fikha, *El-Kāfi* – šire fikhsko djelo, *El-Mughni* – njegovo najpoznatije djelo, *Ravdatun-nāẓir* – djelo iz oblasti usūli-fikha i logike.

Imam Ibn Kudāme, Allah mu se smilovao, ostavio je dubok trag u islamskoj naučnoj baštini, a njegova djela i danas zauzimaju istaknuto mjesto u učenju i proučavanju među islamskim učenjacima.⁵

---

⁵ Vidjeti njegovu biografiju u sljedećim izvorima: Zehebi, *Tāribul-islam*, 13/601-612, i *Sijeru e'alāmin-nubela*, 22/165-173; Safedi, *El-Vāfi bil-vefejāt*, 17/23-24; Ibn Kesir, *El-Bidāje ven-nihāje*, 17/116-120; Ibn Redžeb, *Zejlu Tabakātil-banābile*, 3/281-338; Tekijjuddin el-Fāsi, *Zejlu-tekejīd*, 2/27-28.

Potpuna zahvala pripada Allahu, Vlasniku plemenitog Lica, Vlasniku velike dobrote i vječne milosti. Neka je Allahov salavat na Muhammeda, posljednjeg među vjerovjesnicima, kao i na njegovu porodicu i sve njegove ashabe – a zatim:

Zamolio me jedan od moje bogobožne braće (u vjeri) da mu napišem oporuku (*vasijjet*).⁶ Isprva

---

⁶ *Vasijjet*, tj. oporuka, u jezičkom smislu označava povezivanje ili spajanje nečega s nečim drugim. U šerijatskom (terminološkom) značenju, ovaj pojam se najčešće koristi za oporuku koju čovjek ostavlja svojoj porodici ili drugima u vezi s podjelom svog imetka nakon smrti. Nazvana je *vasijjetom* zato što se njome umrli, na određeni način, povezuje sa živima, odnosno s onim kome oporučuje dio imetka.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio je da osoba oporuči najviše trećinu svog imetka onima koji nisu njeni nasljednici. Tako je S'ad b. Ebi Vekkās, radijallahu anhu, upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da li može nakon smrti oporučiti trećinu svog imetka u svrhu sadake, pa mu je on rekao: "*Da, oporuči trećinu, ali i trećina je mnogo.*" (Buhari, br. 2742; Muslim, br. 1628)

Pojam *vasijjet* koristi se i za druge vrste oporuka koje se odnose na posmrtnu obavezu, poput prijenosa odgovornosti, vraćanja dugova i sličnih zaduženja. U prenesenom značenju, ovaj izraz se upotrebljava i za savjete, bilo usmene ili pismene, koje čovjek upućuje drugome, s iskrenom namjerom i osjećajem odgovornosti. U tom smislu, onaj koji daje

sam to odbio, jer sam svjestan da ni sam nisam dostojan oporuke, niti činim djela koja mi dolikuju i koja bih trebao činiti.

Međutim, ipak sam odlučio da udovoljim njegovoj molbi, nadajući se nagradi za ispunjenje potrebe jednog brata muslimana,⁷ te njegovoj dovi za

---

savjet se ponaša kao onaj koji oporučuje – povjerava neko me nešto važno, poput čovjeka koji ostavlja nasljedstvo najbližima. U tom značenju su i riječi Uzvišenog Allaha: “*Mi smo svakom čovjeku oporučili (vasijjet dali) da čini dobro roditeljima svojim...*” (Sura *El-‘Ankebut*, 8. ajet); kao i riječi Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem: “*Džibril mi je neprestano oporučivao (vasijjetom) komšiju, sve dok nisam pomislio da će ga učiniti mojim nasljednikom.*” (Buhari, br. 6015; Muslim, br. 2624); te njegove riječi: “*Oporučujem (vasijjetim) vam bogobojažnost i poslušnost...*” (Ebu Davud, br. 4607) Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je jedan čovjek rekao Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem: “Daj mi *vasijjet* (oporuči mi nešto).”, pa mu je on odgovorio: “*Ne srdi se.*” (Buhari, br. 6116)

Više o značenju pojma *vasijjet* vidjeti u sljedećim izvorima: Ibn Durejd, *Džemberetul-luga*, 1/241; Ebu Mensūr el-Ezheri, *Tehzibul-luga*, 12/187; Dževheri, *Es-Sihāh*, 6/2525-2526; Ibn Faris, *Mekājisul-luga*, 6/116; Ibn Sīde, *El-Muhkem*, 8/394-396; Ibn Hadžer el-‘Askalāni, *Fethul-Bāri*, 5/356-357, 5/361; Ibn ‘Usejmīn, *Fethu Zil-dželāli vel-ikrām*, 10/482-483.

⁷ Abdullah b. Omer, radijallahu anhumā, prenosi da mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “*Ko bude na pomoći svome bratu, Allah će biti njemu na pomoći. A ko otkloni od muslimana jednu nevolju, Allah će od njega otkloniti jednu od nevolja na Sudnjem danu...*” (Buhari, br. 2442; i Muslim, br. 2580)

mene, kao i da mi se upiše sevap (nagrada) ako bude postupao po mojoj oporuci i da budem od onih koji upućuju na dobro, kad već nisam u stanju da ga činim, pa da se moj poziv ka dobru računa kao da sam ga sam učinio⁸ – a djela su prema namjerama.⁹

Moj uspjeh je samo uz Allahovu pomoć, u Njega se istinski uzdam i Njemu se ponizno vraćam tražeći olakšanje.

---

⁸ Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *“Ko bude poživao na uputu, imat će nagradu onih koji ga u tome budu slijedili, a da se pri tome njima njihove nagrade ništa ne umanje.”* (Muslim, br. 2674) Ebu Mes'ūd el-Ensāri, radijallahu anhu, prenosi: “Jedan čovjek došao je Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: ‘Zakasnio sam i ostao sam bez jahalice, pa me povedi sa sobom.’ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: *‘Nemam čime (da te povedem).’* Tada jedan čovjek reče: ‘Allahov Poslaniče, ja ću mu pokazati onoga ko ga može povesti.’ Na to Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: *“Ko ukaže na dobro, imat će nagradu kao i onaj koji ga učini.”* (Muslim, br. 1893)

⁹ Od Omera b. el-Hattaba, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *“Djela se vrednuju prema namjerama i svakome pripada ono što je naumio...”* (Buhari, br. 1; i Muslim, br. 1907)

— ♦ PRVO POGLAVLJE ♦ —

• POŽURIVANJE KA DOBRIM DJELIMA •

Kažem u *Oporuci*, a dovoljan nam je Allah i divan li je On Zaštitnik:

Znaj, Allah ti se smilovao, da je ovaj dunjaluk njiva na kojoj se siju plodovi koji će se tek ubirati na ahiretu. On je poput trgovine u kojoj se trguje u nadi da će se naknadno ubirati dobitak i zarada i on je mjesto pribavljanja opskrbe za budući svijet. Roba je unosna (sigurno donosi dobitak i isplati se), pa su se njom obogatili oni koji su prethodili, pobijedili su bogobojažni, uspjeli su iskreni, profitirali su oni koji su radili, a izgubili su i propali dangubičari i besposličari.

Zaista je ovaj dunjaluk ono za čime žude i stanovnici Dženneta i stanovnici Vatre!

Uzvišeni Allah rekao je o stanovnicima Vatre:

﴿وَهُمْ يَصْطَرِّخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا
غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾

*“I oni će u njoj zapomagati: ‘Gospodaru naš, izvedi nas da činimo dobra djela – drukčija od onih koja smo činili!’...”*¹⁰

---

¹⁰ Sura *Fātir*, 37. ajet.

I rekao je Uzvišeni:

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ
بِعَايَتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

“A da vidiš kad budu zaustavljeni pred Vatom pa kažu: ‘Kamo sreće da smo vraćeni, pa da ne poričemo ajete Gospodara našeg i da budemo od vjernika!’”¹¹

A Ibn Mes‘ūd, radijallahu anhu, prenosi: “Zaista su duše šebida poput zelenih ptica koje se kreću i slobodno lete po Džennetu gdje god žele. Potom se vraćaju u svjetiljke obješene o ‘Arš. I dok su u takvom stanju, Gospodar tvoj će ih pogledati pogledom i reći im: ‘O robovi Moji, tražite od Mene šta god želite!’ Oni će odgovoriti: ‘Gospodaru naš, molimo Te da naše duše vratiš u naša tijela, pa da nas ponovo pošalješ na dunjaluk, kako bismo se još jednom borili i bili ubijeni na Tvom putu!’ Pa kada je vidio da oni ne traže ništa drugo osim toga, ostavljeni su tako.”¹²

---

¹¹ Sura El-En‘ām, 27. ajet. Napomena: U pomoćnom izdanju poslije ovog ajeta navodi se sljedeći dodatak: “A Uzvišeni Allah je rekao o stanovnicima Dženneta: ‘A zaista je ahiretska kuća bolja – i divna je to kuća za bogobojažne!’” (Sura En-Nahl, 30. ajet) Hasan el-Basri je rekao: “To se odnosi na dunjaluk – jer bogobojažni se na njemu opskrbljuju za ahiret.” Ovo je spomenuo imam El-Begavi, rahimehullah.”

¹² Predaju je zabilježio Muslim u svom *Sabihu*, br. 1887, približno po značenju, s lancem prenosilaca koji vodi do Mesrūka, koji kaže: “Pitali smo Abdullaha – tj. Ibn Mes‘ūda – o ovom ajetu: ‘I ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu

I znaj, o brate moj, Allah ti se smilovao, da je Uzvišeni Allah znao da će oni to tražiti, i znao je da se neće vratiti na dunjaluk. Ali je time želio obavijestiti vjernike, koji su još uvijek na dunjaluku, da je njihova želja u Džennetu da budu ubijeni na Njegovom putu, da bi ih time podstakao.

Ibrahim et-Tejmi,¹³ Allah mu se smilovao, je rekao: “Zamislio sam sebe u Džennetu kako jedem džennetske plodove, grlim djevice i uživam u njegovim blagodatima. Pa sam upitao svoju dušu: ‘O dušo, šta bi sada poželjela?’ Rekla je: ‘Da se ponovo vratim na dunjaluk, kako bih još više radila djela kojima sam ovo postigla.’”

---

ubijeni! Ne, oni su živi, kod Gospodara svoga – opskrbljeni! (Sura *Alu Imrān*, 169. ajet) Pa je odgovorio: ‘I mi smo o tome pitali, pa je rekao: *Njihove duše su u utrobama zelenih ptica...*’” Iz sadržaja predaje jasno je da se radi o hadisu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a ne o ličnom govoru Ibn Mes‘ūda, radijallahu anhu.

¹³ Imam, uzor, fakih i pobožnjak iz Kufe – Ibrahim b. Jezid b. Šerik et-Tejmi – ubraja se u mlađe tābi‘īne. Bio je čestit mladić, predan Allahu, učen i ugledan. Odlikovao se izuzetnom pobožnošću i strpljenjem, često podnoseći dugotrajnu glad. Kaže se da bi, kada bi učinio sedždu, izgledao poput potpornog stuba, toliko nepomičan da bi mu se na leđa spuštale ptice. Prenosi se da ga je ubio silnik Hadždžādž b. Jusuf, a po drugom mišljenju, preselio je u njegovom zatvoru, 92. godine po Hidžri. Nije doživio ni četrdesetu godinu života. Vidjeti: Ibn Hibbān, *Es-Sikāt*, 2/6-7; Mizzī, *Tehẓibul-Kemāl*, 2/232-233; Zehebi, *Sijeru e’ālmin-nubelā*, 5/60-62.

Zatim sam zamislio sebe u Vatri kako se pržim i gorim u njenom plamenu, pijem njenu ključalu vodu i jedem od njenog drveta *zekkūma*. Pa sam rekao svojoj duši: 'Šta bi sada poželjela?' Rekla je: 'Da se vratim na dunjaluk i činim djela kojima bih se spasila ovoga.' O dušo, sada si u vremenu kojeg bi poželjela – pa radi!"¹⁴

Neki od ispravnih prethodnika (selefa) iskopao bi sebi kabur, pa kada bi osjetio malaksalost u činjenju dobrih djela, sišao bi u svoj kabur, ispružio se njegovom dužinom, pa bi rekao: "O dušo, zamisli da si već umrla i da si sada ispružena u svom kaburu – šta bi tada poželjela?" Duša bi rekla: "Poželjela bih da se vratim na dunjaluk, pa da u njemu činim dobra djela." On bi joj zatim rekao: "Ostvarila si svoju želju, pa ustani i radi dobra djela!"¹⁵

---

¹⁴ Ahmed b. Hanbel, Ez-Zuhd, br. 2106; Buhari, *Birrul-vālidejn*, br. 40; Ibn Ebi ed-Dunja, *Muhāsebetun-nefs*, br. 10; Ebu Nu'ajm, *Hiljetul-evlija*, 4/211.

¹⁵ Sličan postupak prenosi se od tābi'ina Er-Rebī' b. Husejma, koji je u svojoj kući iskopao mezar. Kada god bi u svom srcu osjetio tvrdoću ili nemar, otišao bi do tog mezara i legao u njega. Ostajao bi u njemu onoliko koliko bi mu Allah odredio, a zatim bi govorio: "*Gospodaru, vrati me! Gospodaru, vrati me! Gospodaru, vrati me, da bih činio dobra djela u onome što sam ostavio!*" Potom bi rekao: "O Rebī', evo, vraćen si, vraćen si!" Zatim bi izašao i neko vrijeme proveo u skrušenosti, a trag toga bio bi vidljiv na njemu. (El-Belāzuri, *Ensābul-ešraf*, 11/311-312) Nešto slično prenosi se i od drugih pojedinaca

---

iz generacija nakon ashaba, radijallahu anhum. Ipak, to je samo *idžtihad* pojedinih učenjaka i ne može se sa sigurnošću tvrditi da su takva djela pohvalna ili šerijatski propisana, jer nije preneseno da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, to činio, niti bilo ko od njegovih ashaba, iako su oni bili najučeniji, najbogobojasniji i najbrižniji u slijeđenju istine. Ono što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preporučio jeste posjećivanje mezarja radi podsjećanja na ahiret, a ne kopanje kabura za sebe, ležanje u njemu i slična djela, a opet Allah najbolje zna. U tom smislu šejhul-islam Ibn Tejmije je rekao: "Cilj je ukazati na to da su ove pojave povećanog stepena ibadeta i duhovnih stanja potekle iz Basre, i to zbog snažnog straha od Allaha. Jer ono što se prenosi o strahu od pojedinih pobožnjaka zaista je veliko i potresno. Nema sumnje da je njihovo stanje bilo potpunije i bolje od stanja onih koji nisu imali takav strah od Allaha, niti su ih u tome mogli nadmašiti ili im se približiti. Međutim, onaj ko se boji Allaha umjerenim, uravnoteženim strahom – strahom koji ga podstiče da čini ono što Allah voli i da ostavlja ono što Allah prezire, bez pretjerivanja i dodataka u ibadetu, njegovo je stanje potpunije i bolje od stanja spomenutih. To je bio slučaj sa ashabima, radijallahu anhum (...) Također, ono što se prenosi o takvima, poput njihovog zuhda, bogobojavnosti, ibadeta i sličnih djela, ponekad nadilazi stanje ashaba i ono na čemu je bio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Takvi dodaci mogu dovesti do toga da se ljudi podijele u dvije krajnosti: jedni koji ih kude, potcjenjuju i možda u tome i pretjeraju; a drugi, pak, pretjeruju u njihovoj pohvali i drže da je njihov put najpotpuniji i najuzvišeniji. Ispravno razumijevanje jeste da su oni u tim ibadetima i duhovnim stanjima postupali po svom najboljem trudu (*idžtihadu*) i iskrenoj namjeri (...) Ispravno je, također, da musliman zna i čvrsto vjeruje da je najbolji govor Allahov govor, najbolji

I znaj, neka ti se Allah smiluje, da je želja svakog od stanovnika kaburova: da izgovori jedan tesbih (da kaže: *subhanallah*) i da taj tesbih poveća njegova dobra djela, ili da mu se omogući pokajanje za neki od njegovih grijeha, ili da klanja jedan rekat koji bi uzdigao njegove deredže (stepene).

Preneseno je do nas da je jedan čovjek klanjao dva rekata pored nekog kabura, pa se naslonio na njega i zadrijemao. U snu je vidio vlasnika tog mezara kako mu govori:

“Skloni se od mene, uznemirio si me! Tako mi Allaha, ta tvoja dva rekata, da pripadaju meni, bila

---

put put Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, a najbolja generacija ona u kojoj je on bio poslan. Također, da je najpotpuniji i najispravniji put koji vodi Allahu upravo ono na čemu je bio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi. Na osnovu toga, vjernik treba da se boji Allaha onoliko koliko može i da Mu bude pokoran shodno svom trudu i sposobnosti (...) Mnogi od vjernika – iako su bogobojažni i od Allahovih evlija – ne dosegnu stepen znanja i imana koji su imali ashabi. Zato trebaju činiti ono što mogu, a neminovno je da će im se potkrasti greške – bilo u znanju i izjavama, bilo u djelima i stanjima. Za njihovu pokornost bit će nagrađeni, a njihovi će im grijesi biti oprošteni (...) Zato, ko god put nekog učenjaka ili pravnika (*fakiha*), ili put nekog pobožnjaka, smatra boljim od puta ashaba – taj griješi, u zabludi je i uvodi novotariju. A onaj ko svakog ko, trudeći se u pokornosti Allahu, pogriješi u nečemu, smatra pokuđenim, vrijednim prijekora i prezira – i on je u zabludi, griješi i uvodi novotariju. (*Medžmū‘ul-fetāwa*, 11/13-15)

bi mi draža od svega što je na dunjaluku. Vi sada možete da radite, a ne znate, a mi znamo, ali ne možemo raditi.”¹⁶

Zato, iskoristi dragocjenu životnu priliku, Allah ti se smilovao, i čuvaj svoje vrijedno vrijeme!

---

¹⁶ Obavljanje namaza pored kabura nije propisano djelo, već predstavlja novotariju, a može voditi i ka širk. ‘Āiša, radijallahu anha, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uoči svoje smrti rekao: “*Neka je Allahovo prokletstvo na Jevreje i kršćane – jer su kabure svojih vjerovjesnika uzeli za mesdžide (mjesto namaza).*” (Buhari, br. 1330; i Muslim, br. 529) Također se prenosi od Ebu Se‘da el-Hudrija, radijallahu anhu, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “*Čitava zemlja je mesdžid (mjesto za obavljanje namaza), osim mezarja i kupatila.*” (Tirmizi, br. 317 – hadis ima određenu slabost, ‘ille, ali ga potkrepljuju druge predaje) Od Enesa b. Malika, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio klanjanje između kaburova. (Ibn Hibbān, br. 1698). Ove i slične predaje jasno ukazuju na zabranu klanjanja na mezarju ili u blizini kabura. Namaz na takvim mjestima je neispravan, bilo da se obavi neposredno na kaburu ili između kaburova. Pod mezarjem se podrazumijeva svako mjesto gdje su ukopani umrli, pa makar se radilo i o samo jednom kaburu. Mudrost ove zabrane – kako ističu šejhul-islam Ibn Tejmije i drugi istaknuti učenjaci – ogleda se u zatvaranju puteva koji mogu voditi ka obožavanju umrlih, što je jedan od glavnih uzroka upadanja u širk. Čak i kada ne dođe do samog širka, takvi postupci predstavljaju djela koja mu vode i time se oponašaju oni koji ga čine. Vidjeti detaljnije: Ibn Tejmije, *Iktidaus-sirātil-mustekīm*, 2/189-198; Ibnul-Kajjim, *Iğāsetul-lehfān*, 1/330-343.

Znaj da je trajanje tvoga života ograničeno, a tvoji uzdasi su odbrojani. Svaki dah koji udahneš odnosi dio tebe, a cijeli život je ionako kratak, a ono što ti je od njega ostalo još je kraće.¹⁷ Svaki njegov trenutak je poput skupocjenog dragulja, nema mu cijene, niti se može nadoknaditi. Upravo tim kratkim životom postiže se vječnost, bilo u neizmjernom užitku, ili u bolnoj patnji.

Ako uporediš ovaj kratki život s vječnim bora-vištem, shvatit ćeš da svaki dah vrijedi više od hiljadu hiljada godina u stalnom uživanju i blagodatima kojima nema kraja, ili, pak, suprotno tome. A ono što je takvog stanja (ako se ne iskoristi za ahiret), nema nikakve vrijednosti. Stoga, ne rasipaj dragulje svoga života bez truda i ne troši ih bez naknade.

Trudi se da ne prođe nijedan tvoj dah, a da ne bude u pokornosti Allahu, ili u djelu kojim Mu se približavaš. Jer kada bi imao jedan od svjetskih dragulja, pa ga izgubiš, osjećao bi duboku tugu. Čak i da izgubiš jedan dinar – bilo bi ti krivo. Pa kako

---

¹⁷ Prenosi se da je Ebu Derdā', radijallahu anhu, rekao: "O sine Ademov, gazi zemlju svojim stopalom – uskoro će ti ona postati mezar. O sine Ademov, ti si samo skup dana – svaki put kada prođe jedan dan, otišao je dio tebe. O sine Ademov, još od dana kada te je majka rodila ti samo rušiš svoj život." (Bejheki, *Eṣ-Ṣubḍul-kebir*, br. 511) Slično se navodi i od Hasana el-Basrija da je rekao. Vidjeti: Ahmed b. Hanbel, *Eṣ-Ṣubḍ*, br. 1586; Dīneveri, *El-Mudṣṣālese*, br. 582; Ebu Nu'ajm, *Hiljetul-evlija*, 2/148.

onda možeš da nemarno gubiš sate i dane svoga života?! Kako ne osjećaš tugu zbog svog života koji odlazi bez ikakve naknade?!¹⁸

Naumpala mi je jedna slika kojom bih mogao dočarati ovaj svijet i njegove stanovnike:

Zamislimo ljude u brodu koje je vjetar odbacio na jedno ostrvo usred mora. Na tom ostrvu nalaze se sva moguća blaga i dragulji – rubini, smaragdi, biseri i dragocjene školjke, pa sve do poludragog kamenja i mirisnog bilja. Pored toga, tu su i glatke stijene i kamenje bez ikakve vrijednosti. Na ostrvu se nalaze i rijeke i vrtovi, ali jedan dio ostrva je zabranjena zona, to je kraljevski posjed, ograđen i jasno obilježen. U njemu su kraljevske riznice, sluge i poslugi.

Putnici sa broda su se iskricali na ostrvo, i reče-no im je: “Vaš boravak ovdje traje samo jedan dan i jednu noć. Iskoristite svoje kratko vrijeme da uzmete što više dragog kamenja i blaga!”

Oni koji su bili razboriti i odlučni, žurno su se uputili da skupljaju dragulje. Birali su najvrijednije i nosili ih u svoje spremište na brodu. Radili su s velikom ozbiljnošću i predanošću.

---

¹⁸ Prenosi se da je Ebu Bekr b. ‘Ajjaš rekao: “Jedan od njih, kada bi mu ispao dirhem, cijeli dan bi govorio: *‘Innā lillāh*, nestade mi dirhem’ – a ne govori: ‘Prošao mi je dan, a šta sam u njemu uradio?’” (Ebu Nu‘ajm, *Hiljetul-evlija*, 8/303).

A kad bi osjetili umor, prisjetili bi se vrijednosti onoga što sakupljaju, ogromne cijene tih dragulja i kratkoće boravka na tom ostrvu, te da će uskoro morati otići i da se neće moći vratiti i išta nadoknaditi. To ih je potaklo da ostave rahatluk i odmor i prihvate se ozbiljnog rada i truda.

A kad bi ih obuzeo san, prisjetili bi se svega toga, pa bi ih san i drijemež napustili i (u sebi) bi ponavljali: “Kad svane jutro, putnik se obrađuje noćnom putovanju.”

A druga skupina ljudi, uzela je nešto od dragulja, ali su također odmarali kada je vrijeme odmora i spavali su kad bi došlo vrijeme sna.

Treća skupina, nije se uopće obazirala na dragulje, već su odabrali spavanje, odmaranje i uživanje u razgledanju ostrva.

Neki od njih su se posvetili gradnji kuća, dvoraca i palača. Drugi su se predali pravljenju posuđa za hranu i skupljanju bezvrijednih školjki (koje su omotači bisera) i razbijenih komada stijena. Treći su se zabavili igrom, beskorisnom pričom i uživanjem u strastima, slušajući zabavne priče i pjesme, govoreći: “Bolja je jedna trunka (uživanja) pred očima, nego obećana tamo negdje!”

Četvrta skupina usmjerila se prema kraljevskom posjedu. Kružili su oko njega tražeći ulaz, ali nisu našli vrata, pa su probili otvor u zidu i nasilno ušli. Otvorili su kraljevske riznice, razvalili vrata na

dvoru, pljačkali, uznemiravali kraljeve robinje i slu-ge, govoreći: “Mi nemamo drugog boravišta osim ovog!” I tako su ostali u tom stanju sve dok nije prošlo vrijeme njihova boravka. Tada su udarene čaše za rastanak i upućen je hitni poziv za prese-ljenje i polazak.

Oni koji su sakupili dragulje, otišli su sretni i zadovoljni noseći svoju robu, ne žaloste se zbog odlaska osim što nisu mogli još više prikupiti.

Druga skupina, bila je u teškoj žalosti zbog to-ga što nisu ponijeli dovoljno dragocjene robe, zbog svog velikog nemara, zbog izrazito male opskrbe, zbog toga što su napustili ono što su gradili, a sada idu ka onome što su zapustili.

A treća skupina, bila je u najtežoj tuzi i najve-ćoj nesreći. Rečeno im je: “Nećemo vas pustiti da odete – sve ono što ste iznijeli iz kraljevskih riznica nosit ćete na svojim vratovima i leđima!”

I tako su otišli, svako prema svome udjelu, sve dok nisu stigli do velikog kraljevskog grada. Tada je u gradu rečeno da je stigla grupa ljudi koji su bo-ravili u zemlji dragulja. Stanovnici grada su im izašli u susret, a dočekali su ih i sam kralj i njegova voj-ska, te im priredili odgovarajući prijem. Rečeno im je: “Sada izložite svoje blago koje ste ponijeli pred kraljem!”

Oni koji su sabrali dragulje, izložili su svoju ro-bu. Kralj ih je pohvalio i rekao: “Vi ste moji

posebni prijatelji, vi ste dostojni mog društva i ljubavi. Imate pravo na sve počasti koje poželite.” Tada je i njih učinio kraljevima: imaju što žele, kad zatraže – dobiju, kad se zauzimaju – njihovo zauzimanje se prihvata, kad nešto požele – to im se ispunji. Rečeno im je: “Uzimajte šta hoćete i radite s tim ono što želite.” Pa su uzeli palače, kuće, hurije, vrtove, naselja i posjede. Vozili su se u kraljevskim kočijama, okruženi mladim slugama i vojskom, postali su kraljevi u blizini velikog kralja, sjedili su s njim, gledali ga, obilazili ga, zauzimali se kod njega za koga su htjeli. Kad bi nešto tražili – davao bi im, a i ono što nisu tražili – on bi im ponudio sam.

A druga skupina, kad im je rečeno: “Gdje je vaša roba?”, odgovorili su: “Nemamo nikakvu robu!” Upitani su s prijekorom: “Teško vama! Zar niste boravili u zemlji dragulja?! Zar niste bili na istom mjestu s ovima koji su sada postali kraljevi?!”

Rekli su: “Jesmo, ali smo više voljeli odmor i san.” Neki od njih rekoše: “Bili smo zauzeti gradnjom kuća i stanova!” A drugi rekoše: “Mi smo se bavili skupljanjem praznih školjki i posuđa.”

Tada im bi rečeno: “Propali ste! Zar niste znali da ćete samo kratko boraviti?! Zar niste znali koliko su dragocjeni dragulji koji su vam bili na dohvat ruku?! Zar niste znali da to ostrvo nije vaše stalno boravište, niti mjesto za spavanje?! Zar vas nisu budili oni koji su budni?! Zar vas nisu opominjali oni koji opominju?!”

Rekli su: “Tako nam Allaha, znali smo, ali smo se pravili da ne znamo. Budili su nas, ali smo se pravili da spavamo. Čuli smo sve, ali smo se pravili gluhi!

Tada im je rečeno: “Propali ste – i to zauvijek!”

Tada su zagrizli svoje ruke od kajanja i plakali su, a nakon suza lili su krv. Ostali su u dubokom žaljenju i izgubljenosti, stojeći i čekajući, u nadi da im se možda neko od onih koji su postali kraljevi smiluje zauzimanjem ili za njih kod kralja makar jednu riječ izgovori.

A što se tiče treće skupine, oni su došli noseći svoje grijeh na leđima, u očaju i šoku, izgubljeni, zbunjeni i izbezumljeni. Noge su im poskliznule, obuzela ih tuga i kajanje i zadesila bol i stid. Osramoćeni su pred svim narodima. Kralj ih je udaljio od svog posjeda, protjerao ih iz svoga okruženja i naredio da budu odvedeni u tamnicu. Odvučeni su tamo, svjesni da ih čeka kazna. Njihovo stanje je preteško da bi im se naklonost ukazala:

﴿فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾

“Pa i ako bi otpjeli, njihovo boravište bit će Vatra; a ako budu tražili naklonost da se vrate, oni neće biti od onih koji će naklonost zadržati.”¹⁹

---

¹⁹ Sura *Fussilet*, 24. ajet.

Zato, pogledaj, Allah ti se smilovao, kolika je razlika između ovih skupina! Pogledaj kolika je nagrada za one koji su bili strpljivi tokom tog kratkog i prolaznog boravka na ostrvu.

To je približen primjer ovog svijeta, dunjaluka, i razlika između onih koji su u njemu proveli život u pokornosti Allahu, i onih koji su ga protraćili u nemaru i propustu.

Zato se potrudi, Allah ti se smilovao, da budeš među onima iz prve skupine – onima koji su svaki trenutak svoga vremena ispunili pokornošću Uzvišenom Allahu, i nisu propustili nijedan trenutak a da ga nisu iskoristili u dobru.

Obaveži svoje srce na stalno razmišljanje: o Allahovim blagodatima – da bi Mu zahvaljivao, o svojim grijesima – da bi za njih tražio oprost, o svojim propustima – da bi osjetio kajanje, o Allahovim stvorenjima i Njegovoj mudrosti – da bi spoznao Njegovu veličinu i savršenstvo, o onome što te čeka – da bi se za to pripremio, ili o propisu nečega što ti je potrebno – da bi to naučio.

Obaveži svoj jezik da spominje Allaha, upućuje dovu i traži oprosta, ili da uči Kur'an, ili izučava znanje, ili da podučava druge, ili naređuje dobro, ili odvraća od zla, ili miri među ljudima.

Zaposli svoje udove (tjelesne organe) ibadetima, a neka ti među njima najvažniji budu: obavezni (farz) namazi u njihovim vremenima, obavljajući ih

na najpotpuniji način; zatim djela čija korist je višestruka (prelazi na druge), a najbolje od toga je ono što im koristi u vjeri: kao da ih podučavaš vjeri i usmjeravaš ka Pravom putu.

— • ♦ DRUGO POGLAVLJE ♦ • —

• UZROCI KVARENJA DOBRIH DJELIA •

Čuvaj se onoga što upropaštava dobra djela, da ne izgubiš svoja djela i da ti trud ne propadne, pa da na kraju ostaneš i bez nagrade onih koji su se trudili, i bez odmora onih koji nisu ništa radili. Tako bi te prošao i dunjaluk i ahiret.²⁰

---

²⁰ Imam Ibnul-Kajjim je rekao: “Uzroci upropaštavanja i poništenja dobrih djela su brojni i ne mogu se obuhvatiti nabrojanjem. Suština nije u samom djelu, već u očuvanju djela od onoga što ga kvari i poništava. *Er-Rijaʿ* (pretvaranje), pa makar bio neznatan, poništava djelo, a puteva i oblika pretvaranja ima bezbroj. Također, ako djelo nije u skladu sa sunnetom, to je razlog da bude pokvareno. Uzdizanje i preuveličavanje djela u svom srcu i prigovarivanje time Allahu također ga kvari. Isto tako, prebacivanje zbog udijeljene sadake, učinjenog dobra, dobročinstva ili održavanja rodbinskih veza – sve to može upropastiti učinjena djela. Uzvišeni Allah je rekao: “O vjernici, ne kvarite svoju sadaku prebacivanjem i vrijeđanjem.” (Sura *El-Bekare*, 264. ajet) Većina ljudi nije ni svjesna grijehā koji upropaštavaju njihova djela. Uzvišeni Allah je rekao: “O vjernici, ne dižite svoje glasove iznad glasa Vjerovjesnika i ne obraćajte mu se glasno kao što se vi međusobno glasno dozivate, da vam se djela vaša ne bi poništila, a da to i ne primijetite.” (Sura *El-Hudžurāt*, 2. ajet) Allah je, dakle, upozorio vjernike da mogu izgubiti svoja dobra djela ako bi se prema Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ponašali s nepoštovanjem, podižući glas pred njim – a to nije odmetništvo (*ridde*), već grijeh koji može uništiti dobra djela, i osoba toga često nije

Od toga je: *rijālūk* (pretvaranje) – činjenje djela zbog hvale ljudi. Ovo je jedna vrsta širka.²¹

---

ni svjesna. Pa šta onda reći za onoga koji se suprotstavlja riječima, uputi i pravcu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, davajući prednost tuđem mišljenju i uputi?! Zar to nije razlog da mu djela propadnu, a da toga nije ni svjestan?! Primjer toga su i riječi Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem: “*Ko ostavi ikindiju-namaz, njegova su djela poništena.*” Također, i govor ‘Āiše, radijallahu anha, o Zejdu b. Erkam, radijallahu anhu, kada je učestvovao u kupoprodaji *bej’ul-‘ine* (vrsta kamate) da je time poništio svoj džihad s Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, osim ako se ne pokaje – iako kupoprodaja *bej’ul-‘ine* nije odmetništvo (*riddet*), već grijeh koji može uništiti nagradu za prethodna djela. Zato je poznavanje onoga što kvari djela u trenutku činjenja, kao i onoga što ih poništava nakon što su učinjena, jedno od najvažnijih pitanja koja rob treba istraživati i biti oprezan u vezi s tim. Prenosi se u poznatoj predaji da rob učini neko djelo u tajnosti, pa ga ne zna niko osim Allaha, ali kasnije o tome počne govoriti, pa to djelo bude premješteno iz zapisa tajnih djela u zapis javnih djela, a zatim biva vrednovano prema namjeri. Ako o tome govori radi hvale, ugleda i položaja kod ljudi, djelo se poništava, kao da je prvobitno i učinjeno iz tih pobuda.” (*El-Vābilus-sajb*, str. 20-22)

²¹ Šejh Ibn ‘Usejmīn je rekao: “Definicija *rijāluka* (pretvaranja): *rijālūk* (arap. *rijā*) je imenica izvedena od glagola *rāā-jurāā*, što znači: činiti neko djelo da bi ga ljudi vidjeli (...) U pojam *rijāluka* ulazi i činjenje djela s namjerom da za njega ljudi čuju, a to se zove *tesmī*’ (pokazivanje drugima pričom o svojim dobrim djelima). U vjerodostojnom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “*Ko se pretvara, Allah će se njemu pretvarati, a ko čini djela da za njih ljudi čuju, Allah će učiniti*

Preneseno je (u hadisi-kudsiju) da je Uzvišeni Allah rekao: “Ko učini neko djelo u kojem Meni pridruži nekog drugog – to je djelo za onoga koga je pridružio, a Ja sam od njega čist.”²²

---

da ljudi čuju (njegovo sramoćenje).” *Rijaluk* je pokuđena osobina i on spada u osobine licemjera. Uzvišeni Allah je rekao: “A kada ustaju na namaz, ustaju lijeno, samo da bi se ljudima pokazali, a Allaha ne spominju (zikrom) osim samo malo.” (Sura *En-Nisā*, 142. ajet) (...) *Rijaluk* spada u mali širk, jer čovjek u svom ibadetu (indirektno) cilja nekog drugog mimo Allaha. No, može prerasti i u veliki širk. Ibnul-Kajjim navodi primjer malog širka i kaže: “... poput malo *rijaluka*” To ukazuje da *rijaluk* može biti prisutan u raznim stepenima, te da može doseći i stepen velikog širka.” (*El-Kavlul-mufid*, 2/124)

²² Sličnu verziju hadisa zabilježio je imam Muslim u svom *Sabihu*, br. 2985, od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a on od Allaha, subhanehu ve te’ala. Međutim, rivajet koji je autor naveo po sadržaju više odgovara verziji koju je zabilježio imam Ahmed u *Musnedu*, br. 7999. A značenje ovog hadisa je, kao što je pojasnio učenjak El-Munāvi: “Uzvišeni Allah je obavijestio da je On najneovisniji od svih koji bi Mu se mogli pripisati kao sudionici, tj. nije dozvoljeno da ima su-druga. Ako su i stvorenja odbojna prema tome da s nekim dijele vlasništvo, onda je Uzvišeni Allah još neovisniji i dalji od takve sličnosti. Kada rob učini neko djelo, dužan je da ga iskreno posveti Allahu i da u njemu ne pridruži nikoga mimo Njega, ‘azze ve dželle. Ako, pak, rob u svome djelu pridruži nekog drugog mimo Uzvišenog Allaha – to djelo mu se odbija i Uzvišeni Allah se odriče tog djela. Onaj čije je djelo bilo s pridruživanjem neka potraži nagradu od onog koga je pridružio Allahu u tom djelu – a kako će to postići!?”

A može se desiti da onaj koji se pretvara uopće ne postigne ono čemu je težio, pa da mu trud propadne u potpunosti.²³

U tome je podsticaj robovima da budu iskreni u svojim djelima, kako bi ona bila primljena, da bi za njih bili nagrađeni i kako bi im bila zalog na Dan kada će im to najviše trebati. U njemu se također ukazuje na neovisnost Uzvišenog Allaha – da je On Najbogatiji od svih bogatih, dok su svi drugi bogataši, ustvari, potrebni Njega. On je apsolutno Neovisni, a svi drugi su potrebni Njega. Stoga, nije primjereno da rob išta traži ili da išta čini osim radi Allaha, slavljeno neka je Njegovo ime i uzvišene neka su Njegove osobine. A Allah najbolje zna.” (*El-Ithāfātus-senijje*, str. 85)

²³ Kada je u pitanju propis ibadeta koji je pomiješan s *rijālukom*, šejh Ibn ‘Usejmin kaže: “To može imati tri oblika:

Prvi oblik: da je povod ibadeta od samog početka pretvaranje pred ljudima, bez težnje za Allahovim zadovoljstvom, kao da neko klanja samo da bi ga ljudi vidjeli, a ne radi Uzvišenog Allaha. Ovo je širk, a taj ibadet je ništavan.

Drugi oblik: da se *rijāluk* pomiješa s ibadetom tokom njegovog činjenja. Dakle, osoba je započela ibadet iskreno, ali se tokom izvršavanja pojavi želja za pretvaranjem. U tom slučaju razlikuju se dvije situacije:

- Ako završni dio ibadeta nije uslovljen početkom, tj. nema povezanosti, onda je prvi dio ibadeta ispravan, a dio gdje se umiješao *rijāluk* je pokvaren. Primjer toga je čovjek koji ima stotinu rijala namijenjenih za sadaku. Pedeset udijeli iskreno, a zatim preostalih pedeset dadne iz *rijāluka* – prva sadaka je ispravna, druga nije.

- Ako je završni dio ibadeta povezan s početkom, tada onda postoje dvije mogućnosti: *Prva* – ako se osoba bori protiv

Preneseno je da je jedan čovjek činio djela da bi ga ljudi hvalili. Kada bi prolazio pored ljudi, govorili bi: "Ovaj se pretvara!" Jednog dana reče sam sebi: "Tako mi Allaha, nisam postigao ništa! Da barem svoja djela učinim iskreno radi Allaha!"

I nije učinio ništa drugo osim što je promijenio svoju namjeru, pa kada bi nakon toga prolazio pored ljudi, govorili bi: "Ovo je dobar čovjek!"²⁴

---

tog osjećaja *rijāluka*, ne osjeća sklonost ka njemu i odvratno mu je – to joj neće naštetiti (...) Primjer toga je čovjek koji klanja dva rekata iskreno, ali u drugom rekatu mu se javi osjećaj pretvaranja, ali on se bori protiv toga i odbacuje ga. Njegov namaz je ispravan. *Druga* – ako se osoba prepusti tom osjećaju, smiri se u njemu i prihvati ga – tada je cijeli ibadet pokvaren, jer je njegov završni dio povezan s početkom. Primjer toga je čovjek koji klanja dva rekata iskreno, ali u drugom rekatu osjeti da ga neko posmatra, pa se počne pretvarati i preda se tome – tada je cijeli namaz pokvaren, jer su svi njegovi dijelovi povezani.

Treći oblik: ako se *rijāluk* javi nakon završetka ibadeta, on nema nikakvog utjecaja na ispravnost ibadeta, osim ako ne dođe do napadanja na drugog, kao što je hvalisanje i prekoravanje nakon sadake, što briše njen sevap. Uzvišeni Allah je rekao: "... ne poništavajte svoja dobra djela hvaljenjem i uvredama." (Sura *El-Bekare*, 264. *ajet*) Također, nije *rijāluk* ako se čovjek obraduje što su drugi saznali za njegovo djelo, jer to je došlo tek nakon završetka ibadeta. Nije *rijāluk* ni unutarnja radost zbog učinjenog dobrog djela. Naprotiv, to je znak vjere..." (El-Kavlul-mufīd, 2/125-126)

²⁴ Vidjeti: Ebul-Hasan el-Gassāni, *Abbār ve hikājat*, str. 18.

Druga opasnost je: zavidljivost sobom i svojim djelima (*el-'udžb*). Predaje ukazuju na to da djelo ohologa ne prelazi iznad njegove glave.²⁵

---

²⁵ Tj. sam upropasti svoja dobra djela samozavidljivošću. Navodi se da je Muhammed b. Vāsī'a jednom prilikom rekao: "Ah, moji drugovi... Otišli su moji drugovi!" Pa mu rekoše: "Allah ti se smilovao, zar nije stasala omladina koja uči Kur'an, obavlja noćni namaz, posti danju, ide na hadždž i uči?" Na to je pljunuo i rekao: "Upropastila ih je samozavidljivost (*'udžb*)!" (Ahmed b. Hanbel, *Eṣ-Ṣuḥb*, br. 1572) Imam Ibn Hazm o tome je rekao: "Zaista je samozavidljivost (*'udžb*) jedan od grijeha koji su najveći i koji najviše uništavanju dobra djela. Zato se čuvajte – neka nas Allah sačuva zajedno s vama – *'udžba* i *rijaluka*. Onaj ko bude iskušan samozavidljivošću u znanju, neka razmisli o onome ko je bolji od njega u djelima, i neka zna da nema snage ni moći u onome što čini od dobra, već da je to isključivo poklon od Uzvišenog Allaha. Stoga, neka ga ne dočeka na način koji bi bio razlog da mu bude uskraćen, i neka se ne uzdiže onim što mu je dato. Nego, neka ga zadivi dobrota njegovog Gospodara prema njemu, i neka bude svjestan da, kada bi bio prepušten samome sebi makar za tren oka – sigurno bi propao." (*Resāil Ibn Hazm*, 3/180-181) Imam Ibnul-Kajjim tvrdi: "Nema ničega pogubnijeg za djela od *'udžba* i uzdizanja vlastite duše. A kada Allah želi Svome robu dobro, učini da on spozna da je to (što čini od dobra) isključivo Allahova blagodat, Njegovo nadahnuće i pomoć u svemu što govori i čini, te se zbog toga ne zanositi tim djelom. Zatim mu učini jasnim njegovu vlastitu manjkavost u tom djelu i da ono nije na nivou koji bi zadovoljio njegovog Gospodara, pa se kaje zbog toga, traži oprost i stidi se da za takvo djelo traži bilo kakvu nagradu..." (*El-Fevāid*, str. 224)

A prenosi se i da je Uzvišeni Allah objavio Mūsāu, alejhis-selam: “O Mūsā, reci radnicima koji se dive svojim djelima: neka propadnu! A reci grješnicima koji se kajaju: neka se raduju!”²⁶

Jedan od učenih je rekao: “Draže mi je da noć prespavam, pa da osvanem uz kajanje, nego da čitavu noć provedem u noćnom namazu, pa da osvanem zadovoljan (zadivljen) sobom.”²⁷

Nemoj nikada omalovažavati nijednog muslimana, niti pomišljati da si bolji od njega, jer to može biti uzrok da ti djela propadnu.²⁸

Preneseno je da je Isa, alejhis-selam, krenuo na putovanje, a s njim je išao i jedan od njegovih bliskih sljedbenika – *havārijjina*. Prolazili su pored jedne tvrđave u kojoj je boravio razbojnik.

---

²⁶ Predaju je zabilježio Ebu Nu‘ajm el-Asbahāni u djelu *Hiljetul-evlija*, 6/5, od tābi’ina Ka’ba el-Ahbāra, poznatog po prenošenju *isrāilijata*. Međutim, u lancu prenosilaca nalazi se Ebu Huzejfe Ishak b. Bišr el-Buhari el-Kāhili, koji je poznat laozov i onaj koji prenosi izmišljene predaje. Vidjeti: Ibn Ebi Hātim, *El-Džerbu vet-t’adil*, 2/214; Ibn Hibbān, *El-Medžrūhin*, 1/135-137; Zehebi, *Mizānul-i’atidāl*, 1/192-139.

²⁷ To su riječi pobožnjaka Mutarrifa b. Abdullaha b. eš-Šihhira, jednog od tābi’ina. Vidjeti: Ibnul-Mubarek, *Ež-Zuhd*, br. 448; Ahmed b. Hanbel, *Ež-Zuhd*, br. 1357.

²⁸ Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Dovoljno je čovjeku žla da omalovažava svog brata muslimana.” (Muslim, br. 2564)

Kada ih je ovaj razbojnik ugledao, rekao je sam sebi: “Ovo je Isa, Allahov poslanik, a s njim njegov učenik. A ko si ti, nesretniče?! Ti si razbojnik koji presreće ljude na putu, ulijevaš im strah i ubijaš nedužne koje je Allah zabranio ubijati!” Zatim se spustio prema njima kajući se i žaleći zbog onoga što je radio.

Kada je poželio da ide s njima, rekao je sebi: “Ja nisam dostojan da hodam uz njih, ali ću ići iza njih kao što ide poniženi grješnik.”

I pošao je za njima, držeći se iza njih. Tada se *havārijj* okrenuo i vidio ga kako ide za njima. Prepoznao ga je, pa reče u sebi: “Ko je ovaj pas da ide za nama?!”

Tada je Allah vidio ono što su obojica nosila u svojim srcima, pa je objavio Isāu, alejhis-selam: “*Reci i havārijju i razbojniku neka ponovo počnu svoja djela iz početka. Što se tiče razbojnika, oprostio sam mu zbog njegovog pokajanja i zbog toga što je prezirao samoga sebe. A što se tiče havārijja, poništio sam mu dobra djela zbog toga što je prezreo grješnika koji se pokajao.*”²⁹

---

²⁹ Predaju je zabilježio Ebu Nu‘ajm u svom djelu *Hiljetul-evlijā*, 8/146, lancem prenosilaca do pobožnjaka Vuhejba b. el-Verda, koji ovu predaju prenosi kao *isrāilijāt*, tj. kazivanja prenesena od sljedbenika ranijih objava, a ne kao hadis. Naime, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio je prenošenje *isrāilijāta* rekavši: “*Kazujte (predaje) od sinova Isrāilovih – u tome nema grijeha...*” (Buhari, br. 3461) No, učenjaci su

Jedan od vjerovjesnika iz *Benū Isrāīla* rekao je svome narodu: “Dovedite mi najboljeg među vama.” Dovedoše mu jednog čovjeka, a on mu reče: “Ti mi sada dovedi najgoreg iz naroda.” Čovjek se vrati sam i reče: “Nisam među njima našao nikoga goreg od sebe.” Vjerovjesnik tada reče: “Bili su u pravu – ti si doista najbolji među njima!”³⁰

Od stvari koje kvare djela jeste i suprotstavljanje sunnetu – bilo riječju, djelom ili ubjeđenjem.³¹

---

u vezi s tim postavili određena pravila. Šejhul-islam Ibn Tejmije rekao je: “Ove predaje iz *isrāīlijāta* spominju se radi pouke i potkrepe, a ne radi vjerovanja u to i ubjeđenja, i one se dijele u tri kategorije:

Prva vrsta: one za koje znamo da su istinite, jer ih potvrđuje ono što se nalazi u našim izvorima, tj. u Kur'anu i sunnetu. Takve se prihvataju kao istinite.

Druga vrsta: one za koje znamo da su neistinite, jer se suprotstavljaju onome što posjedujemo od jasnih i vjerodostojnih dokaza. Takve se odbacuju.

Treća vrsta: predaje o kojima nemamo jasan dokaz ni za njihovu istinitost ni za neistinitost. O takvima šutimo, ne vjerujemo u njih, ali ih i ne poričemo. Međutim, dozvoljeno je njihovo navođenje (zbog pouke), ali bez uvjerenja u njihovu istinitost.” (*Medžmū'ul-fetāvā*, 13/367)

³⁰ Predaju je zabilježio imam Ahmed u svom djelu *Eḡ-Zuhd*, br. 384, lancem prenosilaca do tābi'ina Vehba b. Munebbiha, koji je prenosi kao *isrāīlijāt*, pripisujući je Mūsāu, alejhisselam, u približnom značenju.

³¹ Od 'Āiše, radijallahu anha, prenosi se da je Resulullah, salallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko uvede u ovu našu stvar (vjeru)

Jer, zaista je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, onaj koji nas pouzdano i sigurno vodi ka Pravome putu. Uzvišeni Allah je rekao:

﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

*“A ti doista upućuješ ka Pravome putu.”*³²

Pa onaj ko se suprotstavi dokazu i krene mimo njegovog, sallallahu alejhi ve sellem, puta – on je u zabludi. Zato, slijedi sunnet, idi tamo gdje sunnet ide, i zastani tamo gdje sunnet zastaje. Nemoj ga prelaziti, da ne bi pretjerao u svojoj vjeri.³³

---

ono što nije od nje, to mu se odbija.” (Buhari, br. 2697; i Muslim, br. 1718) U drugom Muslimovom rivajetu navodi se: “*Ko uradi djelo koje nije u skladu s našom vjerom, to mu se odbija.”*

³² Sura *Es-Šūra*, 52. ajet.

³³ Mnogo je primjera koji svjedoče o tome kako su naši ispravni prethodnici shvatali opasnost suprostavljanja sunnetu – bilo vlastitim razumom, riječima ili djelima. U tom smislu je predaja koja se prenosi od plemenitog tābi‘ina Se‘īda b. el-Musejjeba da je vidio čovjeka kako puno klanja (dobrovoljni namaz) nakon nastupa sabaha – u drugom rivajetu: nakon ikindije – pa mu je to zabranio. Čovjek mu reče: “O Ebu Muhammede, zar će me Allah kazniti zbog namaza?!” Odgovorio je: “Ne, ali će te kazniti zato što postupaš suprotno sunnetu.” (Abdurrezzak, *El-Musannef*, br. 4807; Darimi, *Es-Sunen*, br. 450) Šejh Albani, osvrćući se na prethodnu predaju, rekao je: “Ovo je jedan od izvrsnih odgovora Se‘īda b. el-Musejjeba, rahmetullahi alejhi. Predstavlja snažno oružje protiv novotara koji mnoge novotarije pravdaju time što je riječ o zikru ili namazu. Potom prekoravaju sljedbenike

---

sunnetu što im to osporavaju i optužuju ih da zabranjuju zikr i namaz. A istina je, zapravo, da oni (sljedbenici sunneta) osporavaju suprostavljanje sunnetu u načinu činjenja zikra, namaza i sličnih ibadeta.” (*Irvāul-galīl*, 2/236) ‘Amr b. Jahja prenosi od svoga oca, a on prenosi od svoga oca da je rekao: “Sjedili bismo pred vratima Abdullaha b. Mes‘ūda, radijallahu anhu, prije sabah-namaza. Kada bi izašao, krenuli bismo s njim do mesdžida. Jednog dana došao nam je Ebu Mūsa el-Eš‘ari, radijallahu anhu, pa reče: ‘Je li izašao Ebu Abdurrahman?’ Odgovorili smo: ‘Još nije.’ Tada sjede s nama dok Abdullah ne izađe. Kada je izašao, svi smo krenuli prema njemu. Ebu Mūsa mu tada reče: ‘O Ebu Abdurrahmane, upravo sam u mesdžidu vidio nešto što mi se nije sviđelo, iako, hvala Allahu, nisam vidio ništa osim dobra.’ Abdullah ga upita: ‘Šta je to?’ Ebu Mūsa odgovori: ‘Ako poživíš, vidjet ćeš to.’ Zatim reče: ‘U mesdžidu sam vidio skupine ljudi kako sjede u halkama i čekaju namaz. U svakoj halki bio je po jedan čovjek, a u rukama su imali kamenčiće. On bi govorio: ‘Izgovorite *Allahu ekber* stotinu puta!’, pa bi oni svi zajedno izgovarali *Allahu ekber* stotinu puta. Zatim bi rekao: ‘Izgovorite *lā ilāhe illallāh* stotinu puta!’, pa bi to činili. Onda bi rekao: ‘Izgovorite *subhānallāh* stotinu puta!’, pa bi i to činili.’ Abdullah b. Mes‘ūd ga upita: ‘Šta si im rekao?’ Ebu Mūsa odgovori: ‘Nisam im ništa rekao. Čekao sam tvoje mišljenje i tvoju naredbu.’ Abdullah mu tada reče: ‘Zar im nisi naredio da prebroje svoja loša djela i garantovao im da im ništa od dobrih djela neće biti izgubljeno?’ Zatim je krenuo, a mi smo krenuli s njim, dok nismo došli do jedne od tih halki. On im priđe i reče: ‘Šta je to što vas vidim da radite?’ Odgovoriše mu: ‘O Ebu Abdurrahmane, to su kamenčići kojima brojimo *tekbire*, *tehlile* i *tesbihe*.’ Reče im: ‘Brojite svoja loša djela! Ja vam garantujem da vam ništa od vaših dobrih djela neće biti izgubljeno. Teško vama, o ummete

---

Muhammedov! Kako brzo propadate! Ovo su ashabi vašeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, još među vama, a i njegova odjeća još se nije raspala, niti su se njegove posude polomile. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, vi ste ili na uputi boljoj od upute Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, ili otvarate vrata zablude! Oni mu rekoše: 'Tako nam Allaha, o Ebu Abdurrahmane, mi nismo htjeli ništa osim dobro!' On im reče: 'Koliko je onih koji žele dobro, ali ga nikada neće dostići! Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da će biti ljudi koji će učiti Kur'an, ali on neće prelaziti njihova grla – i tako mi Allaha, ne znam, možda je većina njih upravo među vama!' Zatim im se okrenuo i otišao." 'Amr b. Seleme (prenosilac) kaže: "Vidjeli smo većinu tih ljudi iz tih halki kako se bore protiv nas na dan Nehrevāna, boreći se na strani haridžija." (Darimi, *Es-Sunen*, br. 212) Također, prenosi imam Ibnul-'Arebi u svom djelu *Abkāmul-Kur'an*, 3/432, lancem prenosilaca od Sufjana b. 'Ujejne da je rekao: "Bio sam prisutan kod Malika b. Enesa kada mu je došao jedan čovjek i upitao ga: 'O Ebu Abdullah, odakle da zanijetim obred i uđem u ihrame?' Odgovorio je: 'Iz Zul-hulejfe, odakle je ušao u ihrame i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem' Čovjek mu reče: 'Ali ja želim da zanijetim obred iz Džamije.' Malik mu reče: 'Nemoj to činiti.' Čovjek opet reče: 'Želim da obučem ihram i zanijetim obred iz džamije, kod Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, kabura.' Malik mu reče: 'Nemoj to činiti, bojim se da te ne pogodi *fitna* (zabluda, smutnja).' Čovjek upita: 'Kakva je *fitna* u tome? To je samo nekoliko milja više koje dodajem.' Malik odgovori: 'Zar ima veće *fitne* od toga da misliš da si postigao neku vrijednost koju je propustio Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem?! Čuo sam da Allah kaže: "*Neka se pričuvaju oni koji se suprotstavljaju njegovoj naredbi da ih ne zadesi fitna ili da ih ne pogodi bolna kazna.*" (Sura En-Nur,

Primjeri (pretjerivanja) su: vesvese (sumnjičavost) u pogledu abdesta i namaza, povećavanje broja propisanih pranja, rasipanje vode, proglašavanje nečistim onoga što je Poslanik, alejhis-salātu ves-selam, koristio i smatrao čistim,³⁴ klanjanje u

---

63. ajet).” Isto, navodi se da je jedan čovjek kihnuo pored Ibn Omera, radijallahu anhumā, pa je rekao: “*El-Hamdu lillab* i selam neka je na Resulullahā!” Na to mu je Ibn Omer rekao: “I ja kažem: ‘*El-hamdu lillab* i selam na Resulullahā!’, ali nas tako nije podučio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. On nas je podučio da kažemo: ‘*El-Hamdu lillab...*’” – tj. bez selama. (Tirmizi, br. 2738) Sličnih predaja je mnogo, a razumnome je i išaret dovoljan.

³⁴ Imam Ibnul-Kajjim rekao je: “Jedna od šejtanovih spletki, kojom je zaveo brojne neuke, jeste vesvesa (šejtanska došaptavanja), naročito u pogledu *tabāreta* (čistoće) i namaza, naročito u trenutku donošenja nijeta. Njome ih je sveo na lance i okove, udaljio ih od slijeđenja sunneta Resulullahā, sallallahu alejhi ve sellem, i naveo ih da pomisle kako ono s čime je došao sunnet nije dovoljno, pa tome treba dodati nešto drugo. Na taj način ih je šejtan spojio s dvostrukim zlom: iskrivljenim ubjeđenjem i fizičkim naporom, a zatim ih ostavio bez nagrade ili s umanjenom nagradom. Nema sumnje da je šejtan taj koji poziva ka vesvesama, pa su sljedbenici vesvesa oni koji se pokoravaju šejtanu i slijede njegov poziv, dok s druge strane zapostavljaju slijeđenje sunneta Resulullahā, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovog puta. Tako neki od njih pomisle da ako bi se abdestili onako kako se abdestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ili uzimali gusul kao što je on uzimao gusul – ne bi se očistili, niti bi im *hades* (šerijatska nečistoća) bio uzdignut! A da nije opravdanja neznanjem, ovo bi se smatralo jasnim protivljenjem Poslaniku.

zabranjenim vremenima,³⁵ post u danima u kojima

On se, naime, abdestio s *muddom* (pregrštom) vode, a kupao sa *sā'om* (četiri pregršti). A osoba obuzeta vesvesama smatra da mu ta količina nije dovoljna ni da opere ruke! Zabilježeno je vjerodostojno da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, abdestio po jednom, a nije nikada prešao tri puta, već je rekao: 'Ko uradi više od toga, doista je pogriješio, pretjerao i nepravdu učinio.' Dakle, osoba obuzeta vesvesama je – po riječima Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem – zulumčar, onaj koji prelazi granice i koji čini ružno djelo. Pa kako se onda neko može približiti Allahu djelom u kojem je zulum, prekoračenje granice i ružnoća?! Zabilježeno je, također, da su se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i 'Āiša, radijallahu anha, kupali iz jedne posude, u kojoj su bili tragovi tijesta. A da to vidi neko od onih koje je šejtan obuzeo vesvesama – žestoko bi to odbacio i osudio, govoreći: 'Zar ova količina vode može biti dovoljna za dvoje?! I još s tijestom u vodi, koje se rastapa i mijenja njen sastav?!'..." Pogledati do kraja opširan i koristan govor Ibnul-Kajjima o vesvesama u djelu: *Igāsetul-lehfān*, 1/219-330, kao i posebno djelo autora, Ibn Kudāme, na tu temu pod naslovom *Zemmul-muvesvisin*.

³⁵ Pod klanjanjem u zabranjenim vremenima – nakon sabah-namaza dok ne izađe sunce, u vrijeme kada je sunce u zenitu (na sredini neba), te nakon ikindije dok sunce ne zađe – misli se na klanjanje općih nafila bez posebnog povoda. Međutim, kada je riječ o nafila-namazima koji imaju razlog (sebeb), poput *tehiyyetul-mesdžida*, dva rekata nakon abdesta, dva rekata poslije tavafa i sličnih namaza, među islamskim učenjacima postoji poznato razilaženje. Imam Ibn Tejmijje kaže: "Nije dozvoljeno klanjati nafilu bez posebnog povoda u vremenima zabrane, za razliku od nafila koje imaju konkretan razlog. Prema ispravnijem mišljenju među islamskim

je post zabranjen i tome slično.³⁶

Velikan Ebu Sulejman ed-Dārāni,³⁷ Allah mu se smilovao, rekao je: “Ako poželiš da učiniš neko

---

učenjacima, potkrijepljenom dokazima, dozvoljeno je klanjati takve namaze u tim vremenima, zbog njihove opravdanosti i potrebe za njima.” (*Medžmū‘ul-fetāwā*, 26/188-189) Slično tome, Ibnul-Kajjim navodi: “Hadis o zabrani obavljanja namaza u određenim vremenima je općenit i sažet. Međutim, iz tog pravila su izuzeti: klanjanje ikindije onome ko je nije klanjao toga dana – po idžmā‘u (konsenzusu) učenjaka; zatim naklanjavanje propuštenog ili zaboravljenog namaza – na što ukazuje jasan dokaz; kao i svi namazi koji imaju poseban povod – a to potvrđuje sunnet. Naime, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je sunnet podne-namaza nakon ikindije. Također, odobrio je čovjeku da nakon sabaha klanja sunnet sabaha, kada mu je rekao da je to razlog tog namaza. Naredio je i onome ko je već klanjao u svojoj kući, a zatim došao u džamiju gdje se klanja u džematu, da klanja s njima, rekavši da će mu to biti nafila – iako se to odnosilo na sabah-namaz, koji je bio konkretan povod spomenutog hadisa. Također, naredio je onome ko uđe u džamiju dok imam drži hutbu da klanja dva rekata *tehiyyetul-mesdžida* prije nego što sjedne.” (*I‘alāmul-muvekki‘in*, 4/153-155)

³⁶ U pomoćnom izdanju na ovom mjestu navodi se sljedeći dodatak: “Ako vidiš nekoga da leti po zraku ili hoda po vodi, ili slično tome, onda njegove postupke i riječi sagledaj u svjetlu Kur’ana i sunneta. Pa ako budu u skladu s njima – prihvati ga, a ako nisu – odbaci ga i ostavi, jer u njemu nema dobra. Uzvišeni Allah je rekao: *‘Reci: Ako Allaha volite, mene slijedite – pa će i vas Allah zavoljeti...’* (Sura *Alu Imrān*, 31. ajet)”

³⁷ Abdurrahman b. Ahmed b. ‘Atijje, Ebu Sulejman el-‘Ansi ed-Dārāni, porijeklom iz mjesta Dārija, sela u području Gūte

djelo za koje misliš da je ibadet, pogledaj, pa ako za to postoji dokaz u sunnetu, učini ga. A ako ne, ostavi ga.” – ili je rekao slično tome.³⁸

---

kod Damaska, bio je jedan od najodabranijih ljudi svoga vremena, poznat po velikoj pobožnosti i odricanju od dunjaluka. U potrazi za znanjem oputovao je u Bagdad, gdje je boravio određeno vrijeme, a zatim se vratio u Šām, gdje je i preselio u svom rodnom mjestu. Od njega se prenose brojne predaje o zuhdu i pobožnosti. Na ahiret je preselio 205. ili 215. hidžretske godine. Vidjeti: Ibn ‘Asākir, *Tārīhu Dimešk*, 34/133-157; Ibn Hillikān, *Vesfejātul-e’ajān*, 3/131; Zehebi, *Sijeru e’alāmin-nubelā*, 10/182-186.

³⁸ Sličnu predaju zabilježio je Ebu Nu’ajm u svom djelu *Hiljetul-evlija*, 9/269, lancem prenosilaca od Ebu Sulejmana ed-Dārānija, koji je rekao: “Nije primjereno da neko, ko bude nadahnut da učini neko dobro djelo, odmah postupi po tom nadahnuću, sve dok ne čuje da je to potvrđeno predajom (tj. u hadisima ili izrekama prethodnika). A kada to čuje u predaji, neka to primijeni i neka zahvali Allahu, ‘azze ve dželle, što mu je to usadio u srce.”

— ♦ TREĆE POGLAVLJE ♦ —

• SVIJEST O ALLAHU I STRAH OD NJEGA •

Ako te tvoja duša pozove na grijeh – podsjeti je na njegove loše posljedice.

Znaj da te Allah vidi i nad tobom bdije. Pa reci svojoj duši: “Kad bi me sada vidio neki od čestitih ljudi iz moga naroda, postidio bih se. Pa kako da se ne postidim svoga Gospodara, tebāreke ve te’ala?! Zatim, kako mogu biti siguran da mi Allah neće ubrzati kaznu i da me neće osramotiti i skinuti sa mene zastor?!”

Znaj, da ne bi mogao počiniti nijedan grijeh osim uz Allahove blagodati kojima te obasipa. Koliko je samo Allahovih blagodati u tvojoj ruci kojom si posegnuo za grijehom?! Kolike su Njegove blagodati u tvom oku kojim si gledao ono što ti je zabranio?! Koliko ih ima u tvom jeziku kojim si izgovorio ono što ti nije dozvoljeno?! A nije od zahvalnosti na blagodatima da ih koristiš u griješenju prema Onome koji ti ih je dao!

Neki su (od pobožnjaka) običavali doviti: “O Allahu, molim Te za oprost grijeha kojeg je moje tijelo počinilo zahvaljujući Tvojoj snazi i zdravlju, kojeg je moja ruka dosegla iz Tvoje blagodati, kojeg sam počinio oslanjajući se na širinu Tvoje opskrbe, kojeg sam činio skrivajući se od ljudi Tvojim zastorom, na kojeg me je ohrabrila Tvoja

blagost i strpljenje prema meni, pa sam se pouzdao u Tvoj plemeniti oprost!”³⁹

A kada ne bi bilo nijedne druge blagodati prema tebi dok činiš grijeh, osim što ga je Uzvišeni Allah prekrpio i sakrio od ljudi – i to bi bilo dovoljno. Jer da su ljudi vidjeli ono što si učinio, bio bi osramoćen i ponižen.

Prenosi se da je jedan čovjek došao Ibrahimu b. Edhemu⁴⁰ i rekao: “O Ebu Ishak, ja ne mogu da se oduprem grijesima. Reci mi nešto što će mi koristiti u pogledu toga.”

Rekao mu je: “Da, reći ću ti pet stvari – ako ih možeš ispuniti, grijeh ti neće naštetiti!”

Čovjek reče: “Reci.”

---

³⁹ Vidjeti: Ibn Kutejbe, *‘Ujūmul-abbār*, 2/312.

⁴⁰ Ibrahim b. Edhem b. Mensur b. Jezid, Ebu Ishak el-‘Idžli – a neki kažu et-Temīmi – el-Horasāni el-Belhi. Bio je uzor u dobru, imam i predvodnik zāhida. Rođen je u Belhu (grad na sjeveru Afganistana), u bogatoj porodici koja je potjecala iz kraljevskog roda. Napustio je život raskoši i vlasti, pa se preselio u Bagdad, a zatim otišao u Šām u potrazi za čistim, dozvoljenim (halal) imetkom. Tamo je živio kao mudžahid i čuvar granica (murābit), predano se držeći stroge pobožnosti, ustrajne borbe protiv strasti i potpune skromnosti kroz stalni ibadet. Predaje o njegovoj skromnosti, ibadetu i bogobožnosti brojne su i poznate. Na ahiret je preselio kao gāzija na području Bizantije, 161. h. godine. Vidjeti: Ibn Asākir, *Tarihu Dimešk*, 6/277-350; Ibn Hibbān, *Mešāhīr ‘ulemāil-emsār*, str. 290; Zehebi, *Sijeru e‘alāmin-nubelā*, 7/387-396.

Ibrahim b. Edhem reče: “Ako želiš da činiš grijeh, onda nemoj jesti Allahovu opskrbu!”

Čovjek reče: “Pa odakle da se hranim, a sve što je na Zemlji je Allahova opskrba?”

Ibrahim mu reče: “Zar je primjereno da jedeš Njegovu opskrbu, a u isto vrijeme Mu griješiš?!”

Čovjek reče: “Ne. Reci drugu stvar.”

Ibrahim reče: “Ako želiš da Mu griješiš, onda nemoj boraviti na Njegovoj zemlji!”

Čovjek odgovori: “To je još teže od prve! Jer nebesa, Zemlja i sve što je između njih pripada Njemu. Pa gdje onda da boravim?!”

Ibrahim reče: “O čovječe, zar je primjereno da jedeš Njegovu opskrbu i da živiš na Njegovoj zemlji – i da Mu ipak griješiš?!”

Čovjek reče: “Ne. Reci treću.”

Ibrahim reče: “Ako već hoćeš da Mu griješiš, onda nađi mjesto gdje te On ne vidi, pa tu griješi!”

Čovjek odgovori: “O Ebu Ishak, a kako da to učinim kad nema mjesta ni na nebesima, ni na Zemlji, ni u planinama, ni u morima, a da Mu nije dostupno i da On ne vidi šta je u najdubljoj dubini mora i pod slojevima brda?!”

Ibrahim reče: “O čovječe, zar je onda primjereno da jedeš Njegovu opskrbu i da živiš na Njegovoj zemlji, a opet se otvoreno usuđuješ na grijeh?!”

Čovjek reče: “Ne. Reci četvrtu.”

Ibrahim reče: “Kada ti dođe Melek smrti da uzme tvoju dušu, reci mu: ‘Sačekaj malo da se pokajem!’”

Čovjek reče: “Neće prihvatiti od mene!”

Ibrahim reče: “O čovječe, ako već griješiš, a nisi siguran da ti smrt neće iznenada doći, a znaš da je, kada ti dođe, nećeš moći odgoditi, pa ćeš tako umrijeti bez tevbe (pokajanja) – kakva će onda biti tvoja sudbina?!”

Čovjek reče: “Reci i petu.”

Ibrahim reče: “Kada ti dođu *zebānije* (meleki Džehennema) da te povedu u Vatru, nemoj ići sa njima.”

Čovjek reče: “Neće me pustiti!”

Ibrahim reče: “Pa ako se ne možeš oduprijeti njima, a ne želiš da ostaviš grijeh, kako onda očekuješ da se spasiš?!”

Čovjek tada reče: “Dosta mi je!”

I ostao je uz Ibrahima b. Edhema, robovao Allahu, sve dok nije umro.⁴¹

---

⁴¹ Ovu predaju autor, Ibn Kudāme el-Makdisi, navodi i u svom djelu *Et-Tevābim*, str. 285-286, ali bez lanca prenosi-laca, rekavši samo: “Prenosi se...” Također, nisam je uspio pronaći ni u izvorima nastalim prije njega, osobito u djelima

A ako budeš iskušan grijehom, požuri s pokajanjem, traženjem oprost a i kajanjem. Plači zbog svoga prijestupa, jer ne znaš kakve će te zbog njega zadesiti posljedice.

Jedan (od ispravnih prethodnika) je govorio: “Ne gledaj koliko je grijeh malen, nego gledaj kome si ga učinio!”⁴²

Jedan od upravitelja (namjesnika) požalio se Omeru b. Abdulazizu,⁴³ pa mu je on odgovorio

---

koja obiluju predajama od Ibrahima b. Edhema, poput djela *Hiljetul-evlija* od Ebu Nu‘ajma i djela *Tārihu Dimešk* od Ibn ‘Asākira, a Allah najbolje zna. Slična predaja se prenosi od pobožnjaka Ibrahima b. Hamša da je rekao: “Ako nećeš da se pokoravaš svome Gospodaru, onda nemoj jesti iz Njegove opskrbe. Ako nećeš da se kloniš Njegovih zabrana, onda izađi iz Njegovog gospodarstva. Ako nisi zadovoljan Njegovim odredbama, potraži sebi drugog gospodara. A ako želiš da prema Njemu griješiš, onda idi na mjesto gdje te On ne vidi.” Vidjeti: Ebu Bekr el-Bejheki, *Šu‘abul-īman*, br. 241.

⁴² To su riječi tābi‘ina, pobožnjaka i vāiza Bilala b. Sa‘da es-Sekūnija. Vidjeti: Ibnul-Mubarek, *Eṣ-ṣ-ṣ-Zuhd*, br. 71; Ahmed b. Hanbel, *Eṣ-ṣ-Zuhd*, br. 2267; Nesāi, *Es-Sunenul-kubra*, br. 11854. Slično se prenosi i od odabranog tābi‘ina Uvejsa el-Karanija. Vidjeti: Ibnul-Dževzi, *Sifetussafve*, 2/31.

⁴³ Omer b. Abdulaziz b. Mervan b. el-Hakem, Ebu Hafs el-Kureši el-Umevi. Bio je imam, halifa, skroman i pobožan čovjek i dostojanstven vođa. Prenio je mnogo hadisa, a o njegovoj pravednosti i uzornom vođenju države prenosi se mnoštvo vijesti. Njegov hilafet je trajao dvije i po godine. Preselio je na ahiret 101. godine po H. Vidjeti: Ibn ‘Asākir,

pismom: “O brate moj, sjeti se neprospavanih noći stanovnika Vatre, u Vatri, s vječnim boravkom. I boj se da tvoj povratak Allahu ne bude prema Vatri, pa da to bude tvoja posljednja prilika i kraj tvoje nade.”

Kad je (upravitelj) pročitao pismo, odmah je krenuo na put, prešao je zemlju dok nije stigao Omeru. Omer ga upita: “Šta te je dovelo?” Odgovorio je: “Istrgnuo si moje srce pismom. Neću više raditi ni za tebe, ni za ikoga drugog.”⁴⁴

Znaj, o brate moj, da je opasnost velika, a stvar u koju smo se upustili ogromna i teška. Predočeni smo nečemu što ne bi izdržale ni čvrste planine, ni prostrana Zemlja, ni visoka nebesa, ni duboka mora. Na naša pleća je stavljeno ono od čega su se nebesa, Zemlja i planine uplašile:

Tārihu Dimeške, 45/126-274; Zehebi, *Sijeru e'alāmin-nubelā*, 5/114-148; Ibn Kesir, *El-Bidāje ven-Nihāje*, 12/676-720.

⁴⁴ Predaju bilježe Ebu Nu'ajm u *Hiljetul-evlija*, 8/105; Ebu Bekr el-Bejheki u *Šu'abul-īman*, 9/511; i Ibn 'Asākir u *Tārihu Dimeške*, 48/437, lancima prenosilaca od savjetnika halife Haruna er-Rešida, El-Fadla b. er-Rebī'a, da je jednom prilikom Harun zatražio savjet od pobožnjaka Fudajla b. Ijāda, pa mu je on rekao: “O vođo pravovjernih, do mene je doprlo da se jedan od upravitelja Omera b. Abdulaziza požalio...” – pa do kraja predaje. Fudajl, dakle, nije naveo putem koga prenosi navedenu predaju od halife Omera b. Abdulaziza, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

﴿فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلَهَا وَأَشْفَقْنَا مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ
كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾

“... pa su ga odbile ponijeti i pobojele su se, a čovjek ga je preuzeo – on je zaista nepravedan i neznalica.”⁴⁵

Za nas je stvorena Vatra, kakve nema po svojoj kazni, a Uzvišeni Allah je obećao da će je napuniti nama (ljudima) i džinima:

﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾

“Sigurno ću napuniti Džehennem i džinnima i ljudima – svima zajedno.”⁴⁶

Pa kakvo li je stanje onoga kome Vatra zahvati cijelo tijelo, a kada mu se koža sprži, bude mu zamijenjena drugom, i on se vuče licem kroz ključalu vodu, a s visine mu se sipa tekućina koja rastapa ono što je u trbuhu njegovom i kožu, zatim će mu koža biti zguljena s tijela, a potom će bit bačen u Vatru koja gori njegovim tijelom, kožom i licem?! Ta kazna nema kraja, neće biti ublažena, a ni oni se neće nadati spasu. Uzvišeni Allah je rekao:

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَفْتَرَعْنَهُمْ وَهُمْ فِيهِ
مُبْسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾﴾

⁴⁵ Sura *El-Ahzāb*, 72. ajet.

⁴⁶ Sura *Hūd*, 119. ajet.

وَنَادُوايَمْلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَكِيدُونَ ﴿٧٧﴾

“Doista će zločinci u patnji džehennemskoj vječno ostati. Ona im neće ublažena biti i nikakve nade u spas neće imati. Oni će u njoj očajni biti. Mi im nismo učinili nepravdu (ẓulum), nego su oni sami sebi nepravdu činili.

Oni će doživati: ‘O Malik, neka nas Gospodar tvoj dokrajči!’, a on će reći: ‘Doista vi tu ostajete!’”⁴⁷

Neće im se smilovati ako zaplaču, neće im se pravdanje prihvatiti ako se žale, neće im se odazvati ako dozivaju i neće im se dati prilika da se opravdaju ako pokušaju! Uzvišeni Allah kaže:

﴿فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا لَهُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾

“Pa i ako bi otpjeli, njihovo boravište bit će Vatra; a ako budu tražili naklonost da se vrate, oni neće biti od onih koji će naklonost zadobiti.”⁴⁸

Prenosi se da je Omer, radijallahu anhu, jednom prilikom prošao pored gomile pijeska i rekao: “Jadni su (miskini) stanovnici Vatre! Kada bi znali da će u Džehennemu ostati onoliko koliko ima zrna ovog pijeska, a zatim će biti iz nje izvedeni, nadali bi se i pružali vratove prema tom roku. Ali oni – nemaju kraja!”⁴⁹

⁴⁷ Sura Ez-Zubruf, 74-77. ajet.

⁴⁸ Sura Fussilet, 24. ajet.

⁴⁹ Predaju je zabilježio Ibn Ebi ed-Dunja, kako navodi hafiz

I svako onaj čije je stanje takvo, ne može biti siguran za sebe da neće biti od njih. Zato mu je dužnost da ne prestaje plakati i da se ne opušta.⁵⁰

Budi, o brate moj, na oprezu, i ne budi siguran sve dok si izložen ovoj opasnosti!

Jedan (pobožnjak) je mnogo plakao, pa su ga upitali zašto toliko plače. On odgovori: “Tako mi Allaha, kada bi mi moj Gospodar samo zaprijetio da će me zatvoriti u *hammām* (kupatilo), dužnost bi mi bila da nikada ne prestanem plakati, pa kako onda da ne plačem, a On mi je zaprijetio da će me baciti u Vatru ako Mu budem griješio?!”⁵¹

Ibn Redžeb u djelu *Et-Tebvifü minen-nār*, str. 210, lancem prenosilaca od Hišama b. Hassāna, koji prenosi od Omera b. el-Hattaba, radijallahu anhu. Međutim, lanac prenosilaca je prekinut, jer Hišam b. Hassān nije susreo nijednog od ashaba. Vidjeti: El-‘Alāī, *Džāmi‘ut-tahsīl*, str. 686.

⁵⁰ Od Enesa b. Malika, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao: “Došlo je do Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nešto o njegovim ashabima, pa im je održao hutbu i rekao: *Prikažani su mi Džennet i Džehennem. Nikada nisam vidio poput današnjeg dana u pogledu dobra i zla. A da vi znate ono što ja znam – malo biste se smijali, a mnogo biste plakali.*” Enes kaže: “Nije došao teži dan ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, od tog dana. Pokrili su svoje glave i od njih se čuo jecaj.” (Buhari, br. 4621; i Muslim, br. 2359)

⁵¹ To su riječi tābi‘ina, zahida i pobožnjaka Jezida b. Mer-seda el-Hemdānija. Prenose ih Ibnul-Mubarek u djelu *Eż-Zuhd*, br. 481; Ahmed b. Hanbel u djelu *Eż-Zuhd*, br. 2251;

Jezid er-Rakāši⁵² bio je čovjek koji je mnogo plakao: kada bi ušao u kuću – plakao bi, kada bi izašao iz nje – plakao bi, kada bi ušao u džamiju – plakao bi, a kada bi mu braća u vjeri došla da sjednu s njim – plakao bi.

Njegov sin mu reče jednom prilikom: “O oče moj, dokle ćeš više plakati?! Tako mi Allaha, da je Džehennem stvoren samo za tebe, ne bi više mogao plakati nego što plačeš!”

A on opet zaplaka i reče: “Majka te izgubila, sinko!⁵³ Zar misliš da je Džehennem stvoren zbog

---

Ibn Ebi ed-Dunja u *Er-Rikkatu vel-bukā*, br. 247, i drugi, s vjerodostojnim lancem prenosilaca.

⁵² Jezid b. Ebān, Ebu ‘Amr er-Rakāši el-Basri, pripovjedač. Bio je jedan od pobožnjaka Basre. Prenosio je hadise od Enesa b. Malika, Hasana el-Basrija i drugih učenjaka. Poznat je bio kao propovjednik (*el-kāss*) koji je mnogo plakao dok bi opominjao ljude, ali je, s druge strane, bio slab u hadisu i sklon kaderijskom učenju u akidi. Ipak, bio je bogobožazan čovjek i veliki zāhid, te su ljudi prenosili predaje o njemu i njegovoj pobožnosti. Preselio je na ahiret prije 120. godine po Hidžri. Vidjeti: Ibn Sa’d, *Et-Tabakātul-kubrā*, 7/183; Ibn Ebi Hātim, *El-Džerhu vet-t’adil*, 9/251-252; Ibn Asākir, *Tārihu Dimeške*, 65/72-92; Zehebi, *Tārihu-islam*, 3/521.

⁵³ Ovakvi i slični izrazi, iako zvuče kao dova, u hadisima i predajama predstavljaju uobičajene govorne izraze kojima se ne misli stvarno doviti protiv nekoga. S vremenom su se u arapskom jeziku počeli koristiti i izvan konteksta dove – pri ukoru, prekoravanju ili izražavanju čuđenja. Vidjeti: Kādī ‘Tjād, *Mešāriku-levār*, 1/120; Ibnul-Dževzi, *Kešful-muškil min*

nekog drugog, a ne zbog mene i moje braće od ljudi i džinna?!

Zar nisi čitao, o sine moj, riječi Uzvišenog:

﴿يَمْعَشَرُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ فَأَنْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾

*'O skupino džinna i ljudi! Ako možete kroz slojeve
nebesa i Zemlje prodrijeti, prodrite! Moći ćete prodrijeti
jedino uz veliku moć!'*⁵⁴

Zar nisi čitao:

﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوْاطِئُ مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ﴾

*Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati,
i vi se nećete moći odbraniti.*⁵⁵

Zar nisi čitao:

﴿فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَيَأْتِيءُ الْآءَ رَبِّكُمَا
تُكْذِبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْعَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَيَأْتِيءُ الْآءَ
رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ ﴿٤٠﴾ يُعْرِفُ الْمَجْرُمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالْأَوْصَى وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾
فَيَأْتِيءُ الْآءَ رَبِّكُمَا تُكْذِبَانِ ﴿٤٢﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمَجْرُمُونَ ﴿٤٣﴾

---

badīsis-Sahibajn, 2/89; Ibnul-Esīr, *En-Nihāje*, 1/217; Kurtubi, *El-Mufhim*, 1/569; Ibn Hadžer, *Fethul-Bāri*, 2/272.

⁵⁴ Sura *Er-Rahman*, 33. ajet.

⁵⁵ Sura *Er-Rahman*, 35. ajet.

‘A kad se nebo razdvoji i postane ružičaste boje kao rastopljeno ulje, pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete? Taj dan ljudi i džini za grijehe svoje neće biti pitani, pa, koju blagodat svoga Gospodara poričete? A zločinci će se po bilježima svojim poznavati, pa će za kose i za noge ščepani biti, pa, koju blagodat svoga Gospodara poričete? Evo, ovo je Džehennem, koji su zločinci poricali. Između vatre i uzavrele vode oni će kružiti.’⁵⁶

Zatim je ustao, počeo hodati po kući i glasno jecati, sve dok nije pao u nesvijest.

Tada mu majka reče: “Sinko, zašto si to učinio svome ocu?!”

Reče sin: “Tako mi Allaha, nisam htio ništa osim da mu olakšam, a nisam htio da mu još više otežam – dok ne ubije samoga sebe!”⁵⁷

Znaj, o brate moj, da smo i mi u istoj opasnosti od onoga čega su se oni bojali. Štaviše, mi bi se trebali još više bojati. Pitanje je, šta je to što nas tješi, a njih nije?!

I znaj, o brate moj, neka ti se Allah smiluje, da je lijep ahlak (moral) najteže što će biti postavljeno na Vagu (na Sudnjem danu) i da on, onog ko ga

⁵⁶ Sura *Er-Rahman*, 37-44. ajet.

⁵⁷ Vidjeti: Ibn Ebi ed-Dunja, *Er-Rikkatu vel-bukā*, br. 249.

posjeduje, može uzdići na stepen onog koji stalno posti i klanja noću.⁵⁸

Onaj ko održava rodbinske veze, Allah će njega održavati, a ko ih prekine, i Allah će njega prekinuti.⁵⁹

---

⁵⁸ Od Ebu Derdā'a, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: *Ništa se na Vagi neće staviti teže od lijepog ablaka. Čovjek s lijepim ablakom dostiže stepen onoga ko mnogo posti i klanja.*" Bilježe ga Ebu Davud, br. 4799; Tirmizi, br. 2003; Ahmed, br. 27496; Buhari u djelu *El-Edebul-mufred*, br. 270; i drugi, s vjerodostojnim (*sahih*) lancem prenosilaca.

⁵⁹ Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Zaista je Allah stvorio stvorenja, pa kada je završio s njihovim stvaranjem, ustala je rodbinska veza (rahim) i rekla: 'Ovo je mjesto onoga ko traži zaštitu od kidanja rodbinskih veza.' Allah reče: 'Da, zar ne zadovoljava tebe to da ću Ja održavati vezu s onim ko je održava, a kidati s onim ko je prekida?' Rekla je: 'Svakako.' Allah reče: 'Tebi to i pripada.'*" Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Učite, ako hoćete, riječi Uzvišenog: 'Pa da li se može da nadate, ako se odvratite, da ćete nered na Zemlji činiti i rodbinske veze kidati? To su oni koje je Allah prokleo, pa ih učinio gluhima i oči njihove oslijepio. Zar oni o Kur'anu ne razmišljaju, ili su na srcima njihovim brave?'*" (Sura Muhammed, 23-24. ajet)" Bilježe ga Buhari, br. 4830; i Muslim, br. 2554. Također, od 'Āiše, radijallahu anha, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Rodbinska veza (rahim) privezana je za 'Arš i govori: 'Ko održava vezu sa mnom, Allah će s njim vezu održati, a ko mene prekine, Allah će s njim vezu prekinuti.'*" Bilježi ga Muslim, br. 2555.

Najvrednija djela su: namaz u njegovom propisanom vremenu, zatim dobročinstvo prema roditeljima, pa borba na Allahovom putu.⁶⁰

Najčvršće veze imana su: ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha,⁶¹ a strpljenje (sabar) u vjeri

---

⁶⁰ Od Ebu ‘Amra eš-Šejbanija prenosi se da je rekao: “Kazao mi je vlasnik ove kuće” – i pokazao je na kuću Abdullaha b. Mes‘ūda, radijallahu anhu – “Upitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ‘Koje je dobro djelo najdraže Allahu? Rekao je: *‘Namaz u njegovom vremenu.’* Rekoh: A koje zatim? Rekao je: *‘Dobročinstvo prema roditeljima.’* Rekoh: A koje zatim? Rekao je: *‘Džihad na Allahovom putu.’* On mi ih je tako nabrojao, a da sam ga još pitao, sigurno bi mi još više toga naveo.” Bilježe ga Buhari, br. 527; i Muslim, br. 85.

⁶¹ Sličan tekst prenosi se u više hadisa od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Navodi se od Ibn ‘Abbāsa kao *merfū’* i *mevkūf* predanje, te kao *merfū’* predanje od El-Berāa b. ‘Āziba, Ibn Mes‘ūda, Ebu Zerra, Ebu Umāme, Mu‘āza b. Enesa, ali nijedna od tih predaja nije vjerodostojna. Ipak, značenje ovog govora ispravno je i potvrđeno ajetima, hadisima i predajama ashaba i tābi‘ina. Od Enesa, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “*Tri osobine, ko ih u sebi pronade, osjetit će slast imana: da mu Allah i Njegov Poslanik budu draži od svega drugog; da voli čovjeka samo radi Allaha; i da mrzi povratak u nevjerstvo nakon što ga je Allah iz njega izjavio, isto onako kako mrži da bude bačen u vatru.*” Bilježe ga Buhari, br. 16; i Muslim, br. 43. Poznati tābi‘in Mudžahid b. Džabr, učenik Ibn ‘Abbāsa, radijallahu anhumā, govorio je: “Najčvršća veza imana jeste ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha.” Bilježe ga Ibn Ebi Šejbe u djelu *El-Īmān*, br. 111; i Ibn Nasr el-Mervezi u

ima položaj glave na tijelu.⁶²

A ono što sve objedinjuje je dova,⁶³ jer sve je u Allahovim rukama. On upućuje koga hoće i učini

---

djelu *T'azīmu kadris-salā*, br. 399. Također, tābi'in Ka'b el-Ahbār je govorio: "Onaj ko bude volio radi Allaha, mrzio radi Allaha, davao radi Allaha i uskraćivao radi Allaha – taj je upotpunio svoj iman." Bilježe ga Vekī' b. el-Džerrāh u djelu *Ez-Zuhd*, br. 335, i drugi.

⁶² To su riječi koje se pripisuju pravednom halifi, plemenu ashabu Aliji b. Ebi Talibu, radijallahu anhu, da je rekao: "Znajte da je položaj strpljivosti (sabura) u vjeri kao položaj glave prema tijelu: kada nestane glave – nestane i tijela, a kada nestane strpljenja – nestane i vjere." Bilježe ga Ibn Ebi Šejbe u *Musannefu*, br. 35645; Dīneveri u djelu *El-Mudžālese*, br. 309; i drugi, ali s prekinutim lancem prenosilaca. Naime, ravija koji prenosi od Alije, Ebu Ishak es-Sebrī, nije izravno slušao predaje od njega, kao što se navodi u djelu *Tehzīb-ul-Kemāl*, 22/106. Isti govor prenosi se i kao riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali u *mevdu'* (apokrifnom) hadisu, kao što navodi hafiz Ibnul-Dževzi u djelu *El-Mevdu'āt*, br. 1678, a Allah najbolje zna.

⁶³ Od Nu'mana b. Bešīra, radijallahu anhu, prenosi se da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Dova je ibadet.*" Zatim je proučio ajet: "*Uputite Mi dovu, Ja ću vam se odayati!* Oni koji se ohole da Me obožavaju, ući će sigurno u Džehennem poniženi." (Sura *Gafir*, 60. ajet) Bilježe ga Ebu Davud, br. 1479; Tirmizi, br. 2969; Nesāi u *Es-Sunenul-kubra*, br. 11400; Ibn Mādže, br. 3828; Ahmed, br. 18352; Buhari u djelu *El-Edebul-mufred*, br. 714; i drugi, s vjerodostojnim (*sahih*) lancem prenosilaca. Imam Ebu 'Īsā et-Tirmizi je rekao: "Hadis je *hasen-sahih*", a vjerodostojnim ga ocjenjuje i Nevevi u djelu *El-Ezķār*, str. 387; kao i šejh Albani u djelu *Sahih Sunen Ebi*

ga da čini djela kojima je On zadovoljan, a u zabludi ostavlja koga hoće i ostavi ga samog – bez pomoći. Zato, treba da se s punim povjerenjem i željom obratiš Onome u čijoj je ruci sva vlast, Njemu da se predaš i prepustiš svoj slučaj.

Neka tvoja dova bude puna skrušenosti, poniznosti, suza i preklinjanja. Jer, neki od pobožnjaka su rekli: “Ja zaista znam kada mi se moj Gospodar, ‘azze ve dželle, odaziva. To je onda kada mi srce zadrhti, koža se naježi, oči poteku suzama i budem nadahnut dovom.”⁶⁴

Davud, 5/219; dok hafiz Ibn Hadžer tvrdi da je lanac prenosilaca dobar (*džejjid*). Vidjeti: *Fethul-Bāri*, 1/49.

⁶⁴ Bilježe Ebu Nu‘ajm u *Hiljetul-evlijā*, 2/324, i Ebu Bekr el-Bejheki u *Šu‘abul-iman*, br. 1099, lancem prenosilaca od Dž‘afera b. Sulejmana koji kaže: Pričao nam je Sābit el-Bunāni, od jednog pobožnjaka, da je jednoga dana rekao svojoj braći: “Ja doista znam kada me moj Gospodar spominje.” Oni se prepadoše pa upitaše: “Znaš kada te tvoj Gospodar spominje?” Reče: “Da.” Upitaše: “A kada to?” Odgovori: “Kada ja spomenem Njega, On spomene mene.” Zatim im reče: “I ja doista znam kada mi se moj Gospodar odaziva.” Oni se začudiše njegovim riječima, pa upitaše: “Znaš kada ti se tvoj Gospodar, ‘azze ve dželle, odaziva?” Reče: “Da.” Upitaše: “A kako to znaš?” Odgovori: “Kada moje srce zadrhti, kada mi se koža naježi, kada mi oči poteknu suzama i kada budem nadahnut u dovi – tada znam da mi je već primljena.” Na to su zašutjeli. Predaju bilježi i Hakīm et-Tirmizi u djelu *Nevādirul-usūl*, br. 458, istim lancem prenosilaca, ali u skraćenom obliku.

Ummu Derdā'⁶⁵ rekla je Šehru b. Hevšebu:⁶⁶ “Zar ti ne osjetiš kada ti se koža naježi?” On joj

---

⁶⁵ Hudžejma – ili Džuhejma – el-Himjerijja el-Evsābijja ed-Dimeškijja, bila je ugledna vjernica iz generacije tābi'ina, učenjakinja i pravnica. Ona je poznata kao Ummu Derdā' es-Sugrā, tj. mlađa Ummu Derdā'. Odlikovala se bogatim znanjem koje je prenosila od svoga muža, poznatog ashaba Ebu Derdā'a, radijallahu anhu, a učila je i od drugih znamenitih ashaba, poput: Selmana el-Fārisija, K'aba el-Eš'arija, 'Aīše, Ebu Hurejre i brojnih drugih. Još kao djevojčica učila je Kur'an pred svojim mužem Ebu Derdā'om, a poslije nje-ga je živjela dug život ispunjen znanjem, ibadetom i skromnošću. Posebno se istakla razumijevanjem vjerskih propisa i odanošću vjeri. Na ahiret je preselila nakon 81. hidžretske godine. Vidjeti: Ibn Ebi Hātim, *El-Džerbu vet-t'adil*, 9/463; Ibn 'Asākir, *Tāribu Dimeške*, 70/146-165; Zehebi, *Sijeru e'alā-min-nubelā'*, 4/277-279.

Napomena: Treba razlikovati dvije žene koje se spominju pod istim nadimkom. Prva, Ummu Derdā' el-Kubrā, tj. starija, a ona je bila ashabijka, supruga ashaba Ebu Derdā'a, radijallahu anhuma, i živjela je u vrijeme Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem. I druga, Ummu Derdā' es-Sugrā, tj. mlađa, o kojoj se ovdje govori, a nju je Ebu Derdā' oženio nakon smrti prve. Vidjeti: Nevevi, *Tehzibul-esmā'i vel-lugāt*, 2/359-361.

⁶⁶ Šehr b. Havšeb el-Eš'ari eš-Šāmi, bio je poznati tābi'in i muhaddis iz Šāma. Bio je *mevlā* (oslobođeni rob) ashabijke Esme bint Jezid el-Ensarije, radijallahu anha. Učio je Kur'an pred Ibn Abbāsom, a hadis od Ummu Seleme, Ebu Hurejre, Ebu Se'ida el-Hudrija, Ebu Umāme el-Bāhilija i drugih, a od njega su prenosili Katāde, Mu'āvija b. Kurre, El-Hakem b. 'Utejbe i drugi. Bio je pobožan i poznat po zuhdu, ali su učenjaci hadisa imali različite ocjene o njegovoj pouzdanosti: neki su ga smatrali pouzdanim, dok su ga drugi odbacili

odgovori: “Svakako da osjećam.”, a ona mu reče: “Tada uputi dovu – jer dova se prima upravo u tim trenucima.”⁶⁷

Od Ebul-Dželda⁶⁸ se prenosi da je rekao: “Uzvišeni Allah objavio je Musāu, alejhis-selam: ‘O Musa, kada Me spominješ, spominji Me tako da ti tijelo podrhtava! Kada Mi upućuješ dovu, neka ti jezik dolazi iz srca. A kada staneš preda Mnom, stani kao onaj koji je ponižen i prezren. Kudi svoju dušu, jer ona je najpreča da se kudi. A kada Mi se obraćaš i tajno Me doživlaš, obraćaj Mi se sa srcem ispunjenim strahopoštovanjem i s jezikom koji govori istinu.’”⁶⁹

---

ističući njegove greške i miješanje predaja. Na ahiret je preselio između 100-112. godine po Hidžri. Vidjeti: Ibn ‘Asākir, *Tāribu Dimešk*, 23/217-240; Mizzi, *Tebzibul-Kemāl*, 12/578-589; Zehebi, *Sijeru e‘alā-min-nubela’*, 4/372-378.

⁶⁷ Bilježe je Ibn Džerir u *Tefsiru*, 11/29, i Bejheki u *Šu‘abul-īman*, br. 1098, ispravnim lancem prenosilaca od Šehra b. Havšeba, a on od Ummu Derdā’, rahmetullahi ‘alejha.

⁶⁸ Džilan b. Ferve Ebul-Dželd el-Dževni el-Esedi el-Basri – bio je pouzdan i uvažen učenjak, ubrajao se među starije tābi‘īne. Poznat je po tome da je čitao knjige ranijih naroda, ali i po svojoj pobožnosti i predanosti ibadetu. Od njega su prenosili Katāde i Ebu Imran el-Dževni. Vidjeti: Ibn S‘ad, *Et-Tabakātul-kubrā*, 7/165; Ibn Ebi Hātim, *El-Džerbu vet-t‘adil*, 2/547; Ibn Hibbān, *Mešābir ‘ulemail-emsār*, str. 150.

⁶⁹ Bilježe je imam Ahmed u djelu *Eż-Zuhd*, br. 348 i 445; Ebu Nu‘ajm u *Hiljetul-evlija’*, 6/55; Ibn ‘Asākir u *Tāribu Dimešk*, 61/148, vjerodostojnim (*sahib*) lancem prenosilaca od

Preпусти svoj slučaj Uzvišenom Allahu i Njemu se skrušeno predaj. Neka tvoje srce bude ispunjeno uvjerenjem da te ništa od opskrbe i dobra ne može zadesiti osim onoga što ti je Allah propisao, čak i kad bi se svim silama trudio, koristeći sve vještine i sredstva stanovnika nebesa i Zemlje.

Ništa od onoga što prezireš ne može te pogoditi, osim onoga što ti je Allah već odredio, čak i kad bi se svi stanovnici nebesa i Zemlje udružili protiv tebe. Jer, ono što te pogodilo, nije te moglo mimoići, a ono što te mimoišlo, nikako te nije moglo pogoditi.⁷⁰

Ebul-Dželda, rahimehullah. Ovo spada u *isrāilijjāte* koji se navode radi pouke. Vidjeti opasku na str. 35-36.

⁷⁰ Od Abdullaha b. ‘Abbāsa, radijallahu anhumā, prenosi se da je rekao: “Jednog dana bio sam iza Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa mi reče: ‘O dječāče, naučit ću te nekoliko riječi: Čuvaj Allaha – On će čuvati tebe. Čuvaj Allaha – naći ćeš Ga pred sobom. Kad moliš, moli Allaha, a ako budeš tražio pomoć, traži je od Allaha. Znaj da kada bi se cijeli svijet sakupio da ti donese kakvu korist, ne bi ti je mogli donijeti osim ono što ti je Allah već propisao. A kada bi se sakupili da ti nanesu kakvo zlo, ne bi ti ga mogli nanijeti osim ono što ti je Allah već zapisao. Pera su podignuta i stranice su se osušile.” Bilježi ga Tirmizi, br. 2516, i kaže: “Ovaj hadis je *hasen-sahih*.” U jednom rivajetu navodi se dodatak: “Znaj da te ono što te je pogodilo nije moglo mimoići, a ono što te je mimoišlo nije te moglo pogoditi.” Bilježi ga Hakim u *Mustedreku*, br. 6304, ali je lanac prenosilaca slab (*da‘if*), kao što je naglasio hafiz Ez-Zehebi. No, navedeni dodatak podupire drugi hadis od Ibn ed-Dejlemija da je rekao: “Sreo

Znaj da onaj koji se nalazi na dasci usred mora nije potrebniji Allaha i Njegove pažnje od onoga koji sjedi u svojoj kući među svojom porodicom i imetkom. Jer svi uzroci sigurnosti koje vidi i koji mu izgledaju dostupni, u Allahovim su rukama, baš kao što su i uzroci spasa onoga koji se utapa samo u Allahovoj ruci.

Ako ovo ostvariš u svom srcu, onda se osloni na Uzvišenog Allaha, kao što se oslanja onaj koji se utapa u vodi, a svjestan je da nema nikakvog drugog izlaza osim Allaha.

Drži se opreznosti u vjeri i udaljavaj se od sumnjivih stvari, jer onaj ko upadne u sumnjive stvari –

---

sam Ubejja b. K'aba i rekao mu: 'O Ebu Munzire, u mojoj duši javila se sumnja u pogledu kadera (Allahove odredbe), pa mi ispričaj nešto što će, možda, odagnati tu sumnju iz moga srca.' On reče: 'Kada bi Allah kaznio stanovnike Svojih nebesa i stanovnike Svoje Zemlje, kaznio bi ih pravedno i ne bi im učinio nepravdu. A kada bi im se smilovao, Njegova milost bila bi za njih bolja od njihovih djela. Kada bi na Allahovom putu potrošio brdo Uhud u zlatu, Allah to ne bi od tebe primio sve dok ne povjeruješ u kader i ne spoznaš da ono što te je pogodilo nije te moglo mimoići, a ono što te je mimoišlo nije te moglo pogoditi. A kada bi umro s drugačijim uvjerenjem, ušao bi u Vatru.'" Kaže Ibn ed-Dejlemi: "Potom sam otišao Huzejfi, pa mi je rekao isto to. Otišao sam Ibn Mes'udu, pa mi je rekao isto to. Otišao sam Zejdu b. Sābitu, pa mi je ispričao od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, isto to." Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, br. 21589, s čvrstim lancem prenosilaca.

lako može završiti u haramu. A ko se stalno kreće oko međe – neprimjetno može zakoračiti u tuđe zemljište.⁷¹

Drži se ibadeta po noći, povuci se u osamu sa svojim Gospodarom, traži od Njega svoje potrebe, preklinji Ga i ponizi se pred Njim.

Prenosi se da je jedan čovjek rekao: “Došao sam Bišru,⁷² pa me upita: ‘Šta te je dovelo?’ Rekoh: ‘Imam jedno pitanje.’ Upita: ‘Kakvo?’ Rekoh: ‘Čovjek je zadužen velikim dugom, a nema nikakvog načina da ga vrati!’ On mi reče: ‘Drži se duboke

---

⁷¹ Od Nu‘māna b. Bešīra, radijallahu anhumā, prenosi se da je rekao: “Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: ‘*Zaista je halal jasan, i zaista je haram jasan, a između njih nalaze se sumnjive stvari koje mnogi ljudi ne poznaju. Ko se bude čuvao sumnjivih stvari, sačuvat će svoju vjeru i svoju čast. A ko se bude upuštao u sumnjive stvari, ući će u haram – poput pastira koji pase stoku oko zabranjene ograde, pa je vrlo blizu da uđe u nju. Znajte da svaki vladar ima svoju zabranjenu ogradu, a Allahova zabranjena ograda jesu Njegove zabrane...*’” Bilježe ga Buhari, br. 52; i Muslim, br. 1599.

⁷² Bišr b. Haris el-Hāfi bio je veliki pobožnjak, zahid i učenjak iz Bagdada, poznat po suzdržanosti i izbjegavanju dunjalučkih ukrasa. Dobio je nadimak *El-Hāfi* – tj. bos, jer je hodao bos iz skromnosti i zuhda. Njegove izreke i postupci često se navode u djelima o zuhdu i srcu. Na ahiret je preselio 227. god. po Hidžri. Vidjeti: Haṭīb el-Bagdādi, *Tārihu Bagdād*, 7/545-561; Ibn ‘Asākir, *Tārihu Dimešk*, 10/177-228; Ibn Hillikān, *Vefejātul-e‘ajān*, 1/274-277; Zehebi, *Sijeru e‘alāmin-nubelā’*, 10/469-477.

noći!”” Zatim sam otišao kod Ebu Abdullaha Ahmeda b. Hanbela i upitao ga isto, pa mi reče: ‘Drži se duboke noći.’ Obojica su me uputila na isto.”⁷³

A kada nešto tražiš od Allaha, traži to s potpunim uvjerenjem da On zna tvoje stanje, da te vidi, da čuje tvoju dovu, da je blizu tebe, da je u stanju da ti se odazove – jer ništa za Njega nije teško niti nemoguće.

A kada od Allaha nešto tražiš, traži od Njega da ti izabere ono što je najbolje za tebe, jer ti ne znaš šta se u tome krije za tebe. Ako Allah želi, On ti može dati ono što tražiš, a ujedno i dati da u tome bude hajr. Na taj način možeš ostvariti dvije želje i nade.

A ako ti ne usliša odmah ono što tražiš, nemoj očajavati i nemoj se umoriti od upućivanja dove. Prenosi se da je neko rekao: “Allah daje Svom robu najbolje u njegovoj potrebi, ako Ga zbog toga dugo moli i skrušeno doziva.”⁷⁴

---

⁷³ Čovjek koji je postavio pitanje bio je Mūsā b. ʿĪsā el-Mevsili. Predaju u sličnom značenju navodi Ebu Jaʿala b. el-Ferrā u djelu *Et-Tevekkul*, str. 64, ali bez lanca prenosilaca.

⁷⁴ Bilježe je Ibn Ebi ed-Dunja u djelu *Eš-Šukr*, br. 134, i Ebu Nuʿajm u *Hiljetul-evlijaʿ*, 7/6, kao riječi Sufjana es-Sevrija, osim što je rekao: “Allah ukazuje Svoju blagodat robu...”, ali u lancu (*senedu*) nalazi se nepoznat ravija.

Znaj, kada Uzvišeni Allah pogleda u tebe, i vidi da si Mu potpuno predan, da si samo Njega učinio svojim osloncem i utočištem, da si samo Njemu uputio svoje potrebe, bez oslanjanja na Njegova stvorenja – On će ti dati i bolje od onoga što tražiš, i ukazat će ti čast veću od one koju si želio.

Ako ti željeno brzo dadne, spojio ti je ispunjenje potrebe i najbolji odabir za tvoj dunjaluk i ahiret. A ako ti ne da odmah, nadoknadiće ti to nečim još boljim, i u oba slučaja ti si na dobitku.⁷⁵

Zato se odmori u tajnom dozivanju Uzvišenog Allaha i uživaj u ibadetu.

Prenosi se da je Ebu Sulejman ed-Dārāni jednom prilikom plakao, pa ga je posjetio njegov učenik Ahmed b. Ebil-Havāri⁷⁶ i upitao ga: “Zašto

---

⁷⁵ Od ‘Ubāde b. Sāmīta, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “*Na Zemlji nema muslimana koji uputi dovu Allahu, a da mu Allah neće dati ono što traži, ili mu, pak, udaljiti od njega neko što slično tome – sve dok ne dovi za grijeh ili kidanje rodbinskih veza.*” Tada jedan čovjek od prisutnih reče: “Onda ćemo mnogo dovit!” Na to je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “*Allah još više daje.*” Bilježi ga Tirmizi, br. 3573, i kaže: “Ovo je *hasen-sahih* hadis, ali *garib* u ovom rivajetu.”

⁷⁶ Ahmed b. Ebil-Havāri b. Mejmūn es-S‘alebi el-Gatafāni ed-Dimeški – pobožnjak i jedan od znamenitih učenjaka, porijeklom iz Kufe, a živio je u Damasku. Bio je poznat pod nadimkom “Mirisni cvijet Šāma” (*Rejhānetuṣ-Šām*) zbog svoje skromnosti, duhovnosti i bogobožnosti. Nakon što je

plačeš?” Reče: “O Ahmede, kako da ne plačem?! Zamišljam one koji noću ustaju na namaz kako stoje uspravno u svojim mihrabima, oslonjeni na svoja stopala, dok mole svoga Gospodara da ih oslobodi od kazne za grijeha! Njihove suze padaju po njihovim nogama i slivaju se niz obraze... A tada ih Veličanstveni posmatra i kaže: ‘O Džibrile, *Moje su oči uprte u one koji uživaju u Mojim riječima i nalaže smiraj u spominjanju Mene. O Džibrile, zašto ih ne dožoveš i kažješ im: Kakva je to tuga koju vidim na vašim licima? Da li ste ikada čuli da Voljeni kažnjava Svoje voljene?! A da li bi lijepo bilo da im dopustim da zanoće, pa da im uzmem duše, a oni stoje pred Mnogom, ponižno Me mole i žele Mi se umiliti?! Tako Mi Moje Uzvišenosti, njihova nagrada će biti da, kada Mi dođu na Sudnjem danu, otkrijem pred njima zastor sa Svog Lica, pa da Ja gledam njih, a oni gledaju Mene!*’”⁷⁷

---

došao u Damask, duže vrijeme je bio učenik poznatog zahida Ebu Sulejmana ed-Dārānija. Preselio je na ahiret 246. h. godine, u 82. godini života. Vidjeti: Ibn ‘Asākir, *Tārihu Dimeske*, 71/244-253; Zehebi, *Sijeru e’alāmin-nubela*, 12/85-94; Ibnul-Mulekkin, *Tabakātul-evlija*, str. 31.

⁷⁷ Bilježe je Ebu Ishak el-Hutteli u djelu *El-Mehabbetu lillah*, br. 257; Ebu Nu‘ajm u *Hiljetul-evlija*, 10/16; Ebul-Kasim el-Kušejri u svojoj *Risāli*, 1/62; s ispravnim lancem prenosilaca do Ibn Ebil-Havārija, koji prenosi od Ebu Sulejmana ed-Dārānija kao njegovo zamišljanje razgovora između Uzvišenog Allaha i meleka Džibrila, ali ne navodi od koga to prenosi. Ipak, kada je riječ o pitanjima *gajba*, obaveza je zadržati

[Molitve i noćne dove robova brojne su i raznovrsne],⁷⁸ a među najljepšima je ono što se prenosi od Mensūra b. Ammāra⁷⁹ koji je rekao:

“Čuo sam jednog pobožnjaka kako u noći moli svoga Gospodara i kaže: ‘Tako Mi Tvoje Moći i Veličine – nisam Ti grijesho želeći da Ti prkosim, niti sam time želio da zaslužiš Tvoju srdžbu, niti sam bio neznaalica kako kašnjavaš, a nisam se ni namjerno izlagao Tvojoi kazni, niti sam omalovažavao Tvoj pogled prema meni! Već me je, Gospodaru, moja duša uljepšavanjem zavarala, a moja nesreća i trud oko zla su joj pomogli! Zavarao me je Tvoj prekrivač kojeg si spustio na mene i zaštito

---

se na onome što je potvrđeno Kur’anom i vjerodostojnim sunnetom, a Allah najbolje zna.

⁷⁸ Citat u uglastim zagradaa [ ] ne nalazi se u osnovnom izdanju koje sam koristio prilikom pripreme prijevoda, već je preuzet iz pomoćnog izdanja radi potpunijeg razumijevanja teksta.

⁷⁹ Mensūr b. Ammār b. Kesīr, Ebus-Serij es-Sulemi, bio je nadahnuti vāiz i veliki pobožnjak iz Horosana. Opisan je kao čovjek izuzetne rječitosti u podsjećanju drugih na ahiret, kakvog je rijetko bilo u njegovo vrijeme. Pripovijedao je u Iraku, Šamu i Misru, a njegov glas se nadaleko čuo i ljudi su se okupljali u velikom broju da ga slušaju. Nije bio pouzdan u hadisu i prenosio je neke odbačene predaje. Vrijeme njegove smrti nije tačno poznato, ali se pretpostavlja da je preselio oko 200. hidžretske godine. Vidjeti: Sulemi, *Tabakātus-sūfiyye*, str. 113-114; Hatīb el-Bagdādi, *Tārīhu Bagdād*, 15/80-89; Zehebi, *Sijeru e‘alā-min-nubelā’*, 9/93-97.

me sramote, pa sam Ti grijeshio iz neznanja i suprotstavljao Ti se s upornošću! Pa sada, ko će me spasiti od Tvoje kazne?! Za čije uže da se uhvatim ako Ti presiječeš Svoje uže prema meni?!

O sramote moje kada sutra budem stajao pred Tobom, pa se rekne onima s lahkim teretom (s malo grijeha): Prođite! A onima s teškim bremenom (s mnogo grijeha): Zaustavite se! Da li ću, o Gospodaru moj, biti s onima koji prolaze, ili s onima koji ostaju?!

Teško meni, što su mi dani duži, to mi grijesi brojniji! Teško meni, što sam stariji, to je moj musibet veći! Koliko puta da se kajem i koliko puta da se ponovo vraćam?! O mladosti moja, o mladosti moja!”⁸⁰

Prenosi se od jednog čovjeka da je rekao:

“Popeo sam se na jednu od planina Šama, pa sam na njenom vrhu zatekao pobožnjaka, koji je gorko plakao i jecao. Čuo sam ga kako govori:

‘Da li će mi suze koristiti kod Tebe, o Gospodaru moj?! Hoće li one spasiti moj vrat od Tvoje srdžbe?! Pitam se, hoćeš li moje padove kazniti Svojom vatrom i moju starost kazniti Svojom

---

⁸⁰ Bilježe je Ibn Kutejbe u *‘Ujūnūl-abbār*, 2/314-315; S‘alebi u *Katlat-Kur‘an*, str. 63; Ebu Nu‘ajm u *Hišjetul-evlija‘*, 9/327-328, 10/187-188; Ibnul-Dževzi u *El-Muntaẓam*, 9/64-65, i drugi, različitim lancima prenosilaca od Mensūra b. Ammāra.

kaznom?! Hoćeš li me možda ukoriti pred svim ljudima zbog mog nemara prema Tvom pravu?! Ah, teško meni ako se otkriju moje sramote! Ah, stida na mom licu! Ah, kada moje tijelo sutra završi u Vatri!’

Zatim se njegov plač toliko pojačao da sam zaboravio sve što sam prije toga čuo. Tada ga je neko dozvao: ‘Pokaži i nama put spasa, Allah ti se smilovao!’ On je zaplakao pa rekao: ‘A kako da ja i vi ostanemo postojani na tom putu? I kako da budemo istrajni na njemu?!’ Zatim je rekao: “Allahu moj, uputi njihovu i moju izgubljenost i ne dopusti da posrnemo – ni ja ni oni!”⁸¹

Prenosi se od Hasana b. Dž’afera, koji prenosi od svog oca Dž’afera, da je rekao:

“Klanjao sam bajram-namaz na otvorenom prostoru (musalli) u pustinji, pa sam se udaljio od drugih i osamio na jednom mjestu. Tada sam spazio staricu kako podiže ruke i govori:

‘Ljudi su se već razišli, a moje srce još nije napustila nada, o Ti koji daješ sadaku! Evo me odlazim, pa samo da znam: šta si mi pripremio kao opskrbu koju ću ponijeti? Gospodaru moj, smiluj se mojoj slabosti i starosti! Izašla sam iz kuće nadajući

---

⁸¹ Nisam pronašao ovu predaju u izvorima koji su prethodili autoru, Ibn Kudāmi el-Makdisiju, a Allah najbolje zna.

se Tebi, pa nemoj dopustiti da moje lijepo mišljenje o Tebi bude uzaludno!’ - i plakala je u dovi.”

Kaže Dž‘afer: “Tog dana više ništa od sebe nisam imao koristiti.”⁸²

Prenosi se od Sufjana⁸³ da je rekao: “Čuo sam jednog beduina na Arefatu kako govori:

‘Gospodaru moj, ko je preči od mene da pogriješi i da zakaže, a Ti si me stvorio slabim?! A ko je preči od Tebe da mi oprosti, a Tvoje znanje o meni je prethodilo i Tvoja odredba me nadilazi?!

Gospodaru moj, nisam učinio nijedno dobro osim uz Tvoje dopuštenje, i nisam počinio nijedno

---

⁸² Predaju navodi Ibnul-Dževzi u djelu *Sifetus-safve*, 2/259 i 2/531, bez lanca prenosilaca, ali se kod njega spominje “Husejn b. Dž‘afer” umjesto “Hasan b. Dž‘afer”. Međutim, nisam u potpunosti uspio razlučiti ko su Hasan – odnosno Husejn – b. Dž‘afer i njegov otac Dž‘afer, jer se u bibliografskim djelima spominje više osoba s tim imenima. Moguće je da je riječ o poznatom pobožnjaku, imamu Dž‘aferu b. Muhammedu es-Sādiku, koji je preselio 148. hidžretske godine, ali nisam pronašao potvrdu da je imao sina po imenu Hasan ili Husejn, a Allah najbolje zna.

⁸³ Sufjan b. Se‘id b. Mesrūk es-Sevri, Ebu Abdullah el-Kūfi – bio je jedan od najvećih učenjaka svoga doba, imam hadisa, fikha i bogobojaznosti, poznat po svojoj pobožnosti, pro-nicljivosti, skromnosti i dosljednosti u znanju. Na ahiret je preselio 161. godine po Hidžri. Vidjeti: Buhari, *Et-Tāribul-kebir*, 4/92; Hatīb el-Bagdādi, *Tāribu Bagdād*, 9/153-173; Ze-hebi, *Sijeru e‘alā-min-nubela’*, 7/229-279.

zlo, osim uz Tvoju odredbu! Pokorio sam Ti se zahvaljujući Tvojim blagodatima, pa Tebi pripada zahvala. A griješio sam pod Tvojim znanjem, pa je dokaz protiv mene kod Tebe.

Zato Te molim, shodno obaveznosti Tvog dokaza protiv mene, a nepostojanju mog izgovora, shodno mojoj potrebi za Tobom i Tvojim neovisnosti o meni – da mi oprostiš i smiluješ mi se!

O Gospodaru moj, Ti si utjeha u samoći Svojim evlijama i najbliži onima koji se u Tebe pouzdaju! Ti ih posmatraš u tajnosti i poznaješ njihove najdublje tajne!

Gospodaru moj, moja tajnost Tebi je otkrivena, a ja sam nevoljnik Tebi usmjeren! Kada me grijesi udalje i učine usamljenim – Tvoje me spominjanje tješi. A kada me brige stisnu sa svih strana – ja Ti pribegnem, jer dobro znam da su svi povezi u Tvojim rukama, a porijeklo im je iz Tvoje odredbe i Tvoje volje!”⁸⁴

---

⁸⁴ Bilježe je Ebul-Kasim el-Lālekā'i u djelu *Šerh usūlil-i'atikād*, br. 1188; i Eš-Šedžeri u djelu *El-Emālil-hamisije*, br. 1704; lancem prenosilaca od Sufjana es-Sevrija. Međutim, u tom lancu nalazi se nekoliko prenosilaca o kojima nisam uspio pronaći biografske podatke. Prvi dio dove se, također, prenosi i od Sufjana b. 'Uzejne, koji pripovijeda da je čuo jednog pustinjaka kako u tavafu kod K'abe upućuje ovu dovu – što bilježe Ibn Ebi ed-Dunjā u djelu *Et-Tevbe*, br. 90; Ebu Nu'ajm u *Hiljetul-evlija'*, 7/304, i drugi. A Allah najbolje zna.

Neki od pobožnjaka rekao je:

“Allahu moj, moje traženje oprosta od Tebe (istigfār) uz ustrajavanje u grijehu je odvratno djelo, ali i moje ne traženje oprosta, uprkos širini Tvoje milosti, je slabost i nemoć!

Koliko mi samo, Gospodaru, pokazuješ ljubavi preko Svojih blagodat, iako si od mene neovisan! A koliko ja samo izazivam Tvoju srdžbu svojim grijesima, iako sam o Tebi potpuno ovisan!

Gospodaru, zar ćeš nas kazniti Vatrom i nakon što si u naša srca usadio vjerovanje u Tvoju jednoću?! Ne vjerujem da ćeš to učiniti. A ako to ipak učiniš, hoćemo li biti kažnjeni zajedno s onima protiv kojih smo, u Tvoje ime, bili neprijatelji?”⁸⁵

---

⁸⁵ Prvi dio ove predaje nisam pronašao u izvorima starijim od autora, Ibn Kudāme, ali bilježi Ibn Ebi ed-Dunjā u djelu *Husnuḥ-ḡanni billah*, br. 12, od Sulejmana b. el-Hakema b. ‘Avāne koji prenosi da je jedan čovjek na Arefatu učio dovu i rekao: “Nemoj nas kažnjavati Vatrom nakon što si naselio Svoje jedinstvo (tevhid) u naša srca.” Zatim je zaplakao i rekao: “Ne mislim da ćeš to učiniti, zbog Svoga oprosta.” Potom je opet zaplakao i rekao: “A ako to ipak učiniš, biće to zbog naših grijeha – pa ćeš nas tako sastaviti s narodom kojem smo iskazivali neprijateljstvo samo radi Tebe.” Ipak, Sulejman b. el-Hakem je kod mnogih učenjaka ocijenjen kao nepouzdan ravija. Vidjeti: Zehebi, *Miḡānūl-i‘atidāl*, 2/199.

Imam Šemsuddin es-Sefārīnī, nakon što je naveo ovu predaju, dodao je sljedeći komentar: “Mnoge neznalice pogrešno misle da je dovoljno imati lijepo mišljenje o Uzvišenom

A još bolje i dirljivije od svega toga jeste ono što se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada se vratio iz Tāifa, gdje ga je

---

Allahu i oslanjati se na širinu Njegovog oprosta i milosti, a zanemarivati Njegove naredbe i zabrane. To je ružna zabluda i očito neznanje, jer tvoja nada u milost Onoga kome se ne pokoravaš – znak je poniženja i gluposti.” (*Gizāul-elbāb*, 1/359) To je najljepše slikovito dočarao imam Ibnul-Kajjim riječima: “Znak ispravne nade (u Allaha) jeste da onaj koji se nada – istinski strahuje da ne propusti Džennet i da ne izgubi svoj udio u njemu time što bi činio ono što može biti prepreka njegovom ulasku (zapostavljanje naredbi i činjenje grijeha). Takav čovjek je poput onoga koji prosi plemenitu ženu iz ugledne porodice. Kada dođe vrijeme bračnog ugovora, okupljanja uglednika i velikana, te njegovog dolaska na svečanost, on već dan ranije sazna za termin i počne se spremati. Uredi se, dotjera, skрати višak kose, očisti se, namiriše, obuče najljepšu odjeću i pođe prema toj kući pazeći na svakom koraku da ga ne dotakne ni prljavština, ni prašina, ni dim, niti išta slično. Kad stigne na vrata, domaćin ga srdačno dočeka, uvede ga u prostrani dio kuće, posadi na jastuke i tepihe, pogledi prisutnih uprti su u njega, a sa svih strana mu iskazuju počast. Ali, da je taj isti čovjek, nakon što se tako uljepšao, otišao i sjeo po smetljštima, valjajući se po njima, umazao tijelo i odjeću nečistoćom i prljavštinom koja se u njih upila – pa potom u takvom stanju došao u tu kuću da uđe radi ranijeg dogovora – portir bi ustao protiv njega, udario ga, istjerao i vikao na njega, udaljivši ga s vrata i puta te kuće. Tako bi se on vratio postidjen i odbačen. Prvi slučaj je primjer onoga koji se iskreno nada, a drugi je primjer onoga koji samo umišlja i gaji puste želje.” (*Er-Rūb*, 2/687-688).

pleme Sekīf u laž utjeralo i odbilo njegov poziv. Tada je rekao:

“Allahu moj, Tebi se žalim na svoju nemoć, na slabost svojih mogućnosti i na poniženje koje imam kod ljudi!

Allahu moj, Ti si Gospodar potlačenih, Ti si najmilostiviji od svih milostivih i Ti si moj Gospodar! Pa kome me prepuštaš?! Da li nekom dalekom, pa da me obezvrijedi, ili nekom neprijatelju kojem si dao vlast nada mnom?!

Ako Ti nisi srdit na mene, onda nije važno šta me žadesi, ali, ipak mi je Tvoje blagostanje najdraže i najpreče!

Utječem se Tvojim plemenitim Licem – pred kojim su osvijetljene sve tmine i na kojem se temelji red na dunjaluku i ahiretu – da me ne snađe Tvoj gnjev ili da na mene ne spustiš Svoju srdžbu!

Tebi pripada pokornost i predanost sve dok ne budeš zadovoljan! Nema snage niti moći osim s Tobom.”⁸⁶

---

⁸⁶ Bilježi ga Taberāni u djelu *El-M‘udžemul-kebir*, 14/139-140, br. 14764, i u djelu *Ed-Du‘a*, br. 1036; kao i Ibn ‘Adij u djelu *El-Kāmil*, 9/46; i drugi, lancima prenosilaca od Ibn Ishaka, koji prenosi od Hišāma b. ‘Urve, on od njegovog oca ‘Urve b. Zubejra, a on od Abdullaha b. Dž‘afera, radijallahu anhu, koji prenosi od Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem. Ovaj lanac prenosilaca je slab, zbog ‘an‘ane (indirektnog prenošenja) ravije Ibn Ishaka, koji je bio poznat *mudellis* (prenosioc koji obmanjuje prilikom prenošenja), što znači da se njegove predaje ne prihvataju osim ako izričito potvrdi da je čuo od svog šejha ono što od njega prenosi. Hafiz Nūruddin el-Hejsemi je o ovom hadisu rekao: “Prenosi ga Taberani, a u

A kada budeš imao neku potrebu kod Uzvišenog Allaha, pa želiš da Mu je uputiš, onda uzmi abdest što potpunije, zatim klanjaj dva rekata, potom hvali Allaha i donosi salavat na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a onda reci:

“Nema (istinskog) boga osim Allaha, Blagog i Plemenitog; slavljen neka je Gospodar Veličanstvenog Arša; neka je potpuna hvala Allahu, Gospodaru svijetova.

O Allahu, molim Te za ono što uzrokuje Tvoju milost, i za odlučnost u traženju Tvoga oprosta, i za plijen svakog dobrog djela, i za spas od svakog grijeha! O Allahu, ne ostavi mi nijedan grijeh, a da mi ga ne oprostiš, ni brigu, a da je ne otkloniš, ni potrebu u kojoj je Tvoje zadovoljstvo, a da mi je ne ispuniš, o Najmilostiviji od milostivih!”⁸⁷

---

njegovom senedu nalazi se Ibn Ishak, koji je pouzdan, ali je *mudellis*, a ostali prenosioci su pouzdani.” (*Medžme’uz-ževāid*, 6/35) Šejh Albani je rekao: “Ovaj lanac prenosilaca je slab, iako su njegovi prenosioci pouzdani. Njegova mahana (*illa*) kod svih učenjaka jeste ‘*an’ana* Ibn Ishaka, koji je bio *mudellis*. Također, Ibn Ishak u svojoj *Siri*, 2/61, nije prenio ovaj hadis s potpunim lancem, već je rekao: ‘Kada se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, smirio, rekao je – kako mi je preneseno –: *Allahu moj, Tebi se želim...*’” (*Es-Silsiletud-da’ife*, 6/486-487). Ipak, brojni učenjaci navode ovaj hadis i ovu dovu u svojim djelima zbog lijepog i poučnog značenja koje sadrži, te zbog toga što slabost u lancu prenosilaca nije izrazito jaka, a Allah najbolje zna.

⁸⁷ Bilježe ga Tirmizi, br. 479; Ibn Mādže, br. 1384; i drugi, lancem prenosilaca od Fā’ida b. Abdurrahmana, koji prenosi

[A možeš i da kažeš]⁸⁸:

“Allahu moj, žaista Te molim i Tebi se obraćam preko našeg vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem – Vjerovjesnika milosti! O Muhammede, preko tebe se obraćam svome Gospodaru i tvome Gospodaru, ‘ažže ve dželle, pa da mi On ispuni potrebu...” – zatim se spomene potreba.⁸⁹

---

od Abdullaha b. Ebi Eufe el-Eslemija, radijallahu anhu, da je rekao: “Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izašao je među nas i rekao: *‘Ko ima neku potrebu – bilo prema Allahu ili prema nekom od Njegovih stvorenja – neka uzme abdest, pa neka klanja dva rekata, zatim neka kaže: Nema boga osim Allaha, Blagog i Plemenitog...’*” Imam Ebu ‘Īsā et-Tirmizi je, nakon što ga je zabilježio, rekao: “Ovo je hadis *garīb*, a u njegovom lancu prenosilaca (*senedu*) ima slabosti. Naime, Fā’id b. Abdurrahman smatra se slabim u hadisu – učenjaci hadisa su ga ocijenili kao nepouzdanog prenosioca.” Zapravo, spomenuti Fā’id nije samo slab ravija, nego izrazito odbačen (*metruk*). Vidjeti: Buhari, *Et-Tārihul-kebir*, 7/132. Zbog toga hadis nije vjerodostojan, kao što tvrde Ebu Bekr el-Bazzār u *Musnedu*, br. 3374; Ibnul-Dževzi u *El-Merdū’āt*, 2/140; Ibn Hadžer u *Netaidžul-eskār*, 5/149; Albani u *Es-Silsiletud-da’ife*, 6/454; i drugi, a Allah najbolje zna.

⁸⁸ Citat u uglastim zgradama [ ] ne nalazi se u osnovnom izdanju, već je preuzet iz pomoćnog izdanja.

⁸⁹ Bilježe Ahmed u *Musnedu*, br. 17241; Tirmizi, br. 3578; Nesā’i u *Es-Sunenul-kubrā*, br. 10419; Ibn Mādže, br. 1385; Ibn Huzejme u *Sahibu*, br. 1219; i drugi, lancima prenosilaca od Ebu Dž’afera el-Hatmija, koji prenosi od ‘Umāre b. Huzejme b. Sābita, a ovaj od Osmana b. Hunejfa, radijallahu anhu, da je jedan slijepac došao Allahovom Poslaniku, alejhis-

---

salatu ves-selam, i rekao: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da mi podari zdravlje." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: "*Ako želiš, mogu odgoditi – to će biti bolje za tvoj ahiret; a ako želiš, dovit ću za tebe.*" Čovjek reče: "Ne, nego uputi dovu Allahu za mene." Tada mu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredi da se abdesti, da klanja dva rekata i da u dovi kaže: "*Allahu moj, žaista Te molim i Tebi se obraćam preko Tvoga vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem – Vjerovjesnika milosti. O Muhammede, preko tebe se obraćam svome Gospodaru u ovoj svojoj potrebi – da je ispuni. Gospodaru, učini ga zagovornikom za mene i mene učini onim za koga ćeš primiti njegov zagovor.*" Osman b. Hunejf dodaje: "Čovjek je ovo učinio – i bio je izliječen." Ovaj hadis je, prema mišljenju većine učenjaka, vjerodostojan. Ebu 'Īsā et-Tirmizi je rekao: "Ovaj hadis je: *hasen, sahih, garib.*" Ispravnim su ga, također, ocijenili Ebu Abdullah el-Hākim u *El-Mustedreku*, br. 1180; Ebu Bekr el-Bejheki u *Delā'ilun-nubuvve*, 6/167; Ibn 'Asākir u djelu *El-Erbe'ūnel-buldānīje*, str. 81; Ed-Dijā' el-Makdisi u djelu *El-Uddetu lil-kerbi veš-šidde*, str. 66-67; šejhul-islam Ibn Tejmīje u djelu *Kā'ide dželīle*, 202-212; kao i drugi učenjaci.

Međutim, ovaj hadis, iako je vjerodostojan, ne može poslužiti kao dokaz za novotarski oblik *tevessula* – bilo putem časti ili ličnosti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili nekog drugog od pobožnjaka – niti za čin direktnog upućivanja dova njima i traženja potreba od njih. Šejhul-islam Ibn Tejmīje detaljno je pojasnio značenje ovog hadisa rekavši: "Ovaj hadis, dakle, govori o *tevessulu* (posredovanju) putem Allahovog Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u dovi. Neki ljudi smatraju da to znači da je dozvoljeno činiti *tevessul* njime u svakom stanju – i za njegova života i nakon smrti, te ga koriste kao dokaz oni koji danas čine *tevessul* njegovom ličnošću poslije njegove smrti ili u njegovom odsustvu. Oni misle da je slijepac, kao i ashabi, u ovom hadisu posredovao

---

time što je Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, zaklinjao Allaha, ili što je molio Allaha njegovom ličnošću, a da on (Poslanik) nije trebao dobiti za njega, niti da je bila potrebna poslušnost njemu. Također, misle da je svakome onome ko čini *tevessul* Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na način na koji je to učinio slijepac – da je taj postupak dozvoljen i propisan. Takvo tumačenje, međutim, nema uporišta ni u šerijatu ni u stvarnosti, jer ono ne odgovara propisima koje je Allah objavio, niti je u skladu sa zakonitostima koje je Allah uspostavio u stvaranju. Drugi, pak, tvrde da je ovo poseban događaj (slučaj jedne osobe), pa se na osnovu njega može izvesti propis samo u sličnim situacijama, a ne u onima koje se razlikuju od tog slučaja. Jer, jasna je razlika – po šerijatu i razumu – između onoga za koga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, lično dobio i onoga za koga nije i ne može se njihovo stanje poistovjetiti. Ovaj slijepac bio je onaj za koga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posredovao kod Allaha (šefa‘atom), i zato je u dobi rekao: *‘Allahu moj, primi njegovu dovu za mene...’* – čime se potvrđuje da je Poslanik dobio za njega. Također, to potvrđuju i njegove riječi: *‘Ako hoćeš, strpi se, a ako hoćeš, ja ću dobiti za tebe.’* Čovjek je rekao: ‘Dovi za mene.’ Pa mu je Poslanik naredio da klanja dva rekata i sam uputi dovu za sebe, dok je Poslanik u isto vrijeme dobio za njega. Dakle, dova je došla s obje strane – i od Poslanika i od samog slijepca. Na isti način je postupio i Omer, radijallahu anhu, kada su tražili kišu (*istisķā*) dovom ‘Abbāsa (Poslanikovog amidže). Dakle, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, podučio je čovjeka da posreduje njegovim dovama dok je živ, isto kao što je i Omer, radijallahu anhu, pojasnio da su se približavali Allahu dovom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi ih zadesila suša, zatim su se, nakon njegove smrti, približavali dovom drugih umjesto njega. Da je posredovanje Poslanikom

---

isto i za njegova života i nakon njegove smrti, ashabi ne bi prestali posredovati njime – jer on je bio najugledniji, najčasniji i najbliži Allahu među svim stvorenjima. Isto tako, da je svaki slijepac koji posreduje Poslanikom, iako on, sallallahu alejhi ve sellem, nije dovio za njega, na istom stepenu poput onog slijepca za kojeg je on, sallallahu alejhi ve sellem, dovio, tada bi i drugi slijepci iz reda ashaba činili isto poput njega – a nije poznato da jesu. Isto, da je to bilo pripisano, pa bi svaki slijepac nakon Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti uputio istu dovu kao i ovaj slijepac i uradio isto kao i on, poput dove i namaza, onda na Zemlji ne bi bilo nikako slijepaca do današnjeg dana. Dakle, činjenica da su Omer i ashabi, radijallahu anhum, odustali od posredovanja Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, nakon njegove smrti i okrenuli se drugim dopuštenim oblicima dove, iako su bili u teškoj potrebi i suši, jasno ukazuje da su oni primijenili ono što je propisano i korisno, a ostavili ono što nije propisano i ne donosi korist. Zato su i islamski pravnici u svojim knjigama, kada bi govorili o propisima kišne dove, naveli upravo ono što su ashabi učinili – *tevessul* dovom živog, a ne ono što su izostavili – *tevessul* dovom mrtvog (...) Mi, dakle, ovaj hadis prihvatamo, poznajemo ga i postupamo u skladu s njegovim (ispravnim) značenjem – a u njemu se ne navodi ništa drugo osim da je ovaj čovjek svoju potrebu tražio od Allaha, ‘azze ve dželle, a nije je tražio od stvorenja. Mi, također, svoje dove upućujemo samo Uzvišenom Allahu, Njega prizivamo i Njega molimo, jer je On jedini Onaj koji se moli i od kojeg se traži, kao što je On jedini Onaj koji se obožava i od kojeg se pomoć traži – bez ikakvog pripisivanja su-druga.” (*El-Istigāse*, str. 107-108). Također je rekao: “Činjenje *tevessula* Poslanikom dok je živ je istog značenja kao traženje da on dovi za njih, a to je dozvoljeno i propisano. Muslimani su, sve dok je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

---

bio živ, tražili od njega da dovi za njih, i to je bilo u skladu sa šerijatom. A nakon njegove smrti, ashabi nisu od njega tražili dovu – ni kod njegovog kabura ni drugdje – kao što to danas čine mnogi ljudi kod kaburova pobožnih, tražeći od umrlih da im ispune potrebe, ili zaklinjući Allaha njima i slično. Istina, o tome postoje neke predaje (hićaje) prenesene od kasnijih generacija, ali nijedna od njih nije dokaz. Naprotiv, traženje dove je propisano između živih vjernika, da jedni dove za druge. Zbog toga je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Omeru, radijallahu anhu, kada ga je ovaj zamolio da mu dozvoli odlazak na umru: *‘Ne ẓaboravi nas, brate moj, u svojoj dovi’* – ako je hadis vjerodostojan. Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, oporučio je da se od Uvejsa el-Karanija traži da moli Allaha za oprost onome ko to zatraži od njega, iako je onaj ko od njega traži (tj. Omer) bio mnogo vredniji od Uvejsa.” (*Kā’ide dželile*, str. 284).

Izrazito je korisno i pojašnjenje ovog hadisa koje je dao šejh Albani, Allah mu se smilovao, rekavši: “Protivnici (oni koji dozvoljavaju zabranjeni *tevessul*) smatraju da ovaj hadis ukazuje na dozvolu činjenja *tevessula* u dovi ugledom (*džāhom*) Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili drugih pobožnih ljudi, jer u hadisu stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naučio slijepca da čini *tevessul* njime u svojoj dovi, pa je slijepac to učinio i povratio vid. Međutim, mi smatramo da ovaj hadis ne predstavlja dokaz za taj oblik *tevessula*, tj. posredovanje ličnošću (*tevessul bid-ẓāt*), nego naprotiv – on je dokaz za treći oblik ispravnog posredovanja (*tevessul* dovom pobožnog čovjeka), o kojem smo ranije govorili. Jer, činjenje *tevessula* od strane slijepca bilo je Poslanikovom dovom, a ne njegovom ličnošću. Dokazi za to nalaze se u samom hadisu, i ima ih više, a najvažniji su sljedeći:

Prvi: slijepac je došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da on dovi za njega, kao što se vidi iz njegovih

---

riječi: ‘Zamoli Allaha da me izliječi.’ Dakle, njegov *tevessul* (približavanje) Allahu bio je Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, dovom, jer je znao da je njegova dova preča da bude uslišana kod Allaha od dove bilo koga drugog. Da je slijepac namjeravao da čini *tevessul* ličnošću, ugledom ili pravom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi bilo potrebe da dolazi Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i da od njega traži da dovi za njega. Naprotiv, mogao je ostati u svojoj kući i reći, na primjer: ‘Allahu moj, molim Te ugledom Tvoga Poslanika i njegovim položajem kod Tebe – izliječi me i podari mi vid!’ Ali on to nije učinio. Zašto? Zato što je bio Arap, koji ispravno razumije značenje riječi *tevessul* u arapskom jeziku: on zna da to nije samo riječ koju čovjek izgovori spominjući ime onoga putem koga čini *tevessul*, nego da *tevessul* podrazumijeva odlazak onome za koga se vjeruje da je pobožan, učen i upućen u Allahovu Knjigu i sunnet, te traženje od njega da uputi dovu za onoga koji ima potrebu.

Drugi: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obećao je slijepcu da će dovit za njega, ali mu je pritom savjetovao ono što je bolje za njega, rekavši: ‘*Ako želiš, ja ću dovit; a ako se strpiš, to je bolje za tebe.*’ (...)

Treći: slijepac je insistirao da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dovi za njega, što se jasno vidi iz njegovih riječi: ‘*Uputi dovu za mene!*’ To podrazumijeva da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, doista i dovio za njega, jer je – kao što je poznato – najbolji od svih u ispunjavanju obećanja, a već mu je rekao da će dovit za njega, ako to on želi. Pošto je slijepac izabrao dovu i ustrajao na tome, nema sumnje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispunio svoje obećanje i uputio dovu za njega. Zatim ga je, iz milost prema njemu i brige da Allah usliša tu dovu, uputio na još jedan vid dopuštenog *tevessula* – a to je *tevessul* dobrim djelom. Zato mu je naredio da uzme abdest, klanja dva rekata i sam uputi dovu

---

Allahu, jer su to djela pokornosti i približavanja Allahu, subhanehu ve te'ala, koja slijepac stavlja ispred Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, dove za njega, što potpada pod Allahove riječi: *'I tražite put (vesilu) kojim ćete se Njemu približiti.'* (El-Māide, 35). Dakle, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije se ograničio samo na svoju dovu za slijepca, nego ga je podstakao da i sam učini djela pokornosti kako bi se njegova dova upotpunila sa svih strana i bila bliža Allahovom prihvatanju i zadovoljstvu. Na osnovu svega toga, čitav događaj se vrti oko dove (kako Poslanikove, tako i dove samog slijepca), a nigdje se ne spominje ono što neki tvrde (...)

Četvrti: u dovi koju je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podučio slijepca da izgovori, nalazi se izraz: *'Allahu moj, primi njegov šefā'at (zagovor) za mene.'* Ovo nikako ne može značiti činjenje *te vessula* Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, ličnošću, ugledom ili pravom, već znači: Allahu moj, primi njegovu dovu za mene – tj. usliši njegovu dovu da mi vratiš vid. Riječ *'šefā'at'* (zagovor) u arapskom jeziku znači upravo dova i to je *šefā'at* koji je potvrđen njemu, sallallahu alejhi ve sellem, i ostalim vjerovjesnicima i pobožnjacima na Sudnjem danu. Ovo pokazuje da je *šefā'at* posebniji i uži pojam od dove, jer se on (*šefā'at*) ne ostvaruje osim kada dvije osobe zajedno traže neku stvar – pa jedan od njih posreduje (zagovara) za drugoga. Za razliku od obične dove, gdje jedan čovjek sam moli i za njega niko drugi ne posreduje (...)

Peti: među riječima kojima je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, podučio slijepca da ih kaže nalazi se i izraz: *'I primi moj zagovor (šefā'at) za njega'* To znači: primi moju dovu da primiš njegovu, sallallahu alejhi ve sellem, dovu za mene – tj. da prihvatiš njegovu molbu da mi vratiš vid. Ovo je jedino značenje koje se iz te rečenice može ispravno razumjeti; drugo tumačenje nije moguće. Zbog toga vidiš da oni koji zastupaju suprotno mišljenje ovaj dio potpuno prešućuju, ne

---

spominju ga ni izbliza ni izdaleka, jer upravo on ruši njihov stav iz temelja i pobija njihovu tvrdnju u korijenju (...)

Šesti: ovaj hadis učenjaci su spominjali u kontekstu Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, m'udžiza (nadnaravnih čuda) i uslišanih dova, te onoga što je Allah pokazao – bereketom njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, dova – od čudesnih znakova izlječenja od bolesti i nedostataka. Jer, upravo zahvaljujući Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, dovi – Allah je slijepcu vratio vid, i zato su ga prenosiooci hadisa uvrstili u djela o dokazima poslanstva, poput Bejhekija i drugih. To jasno pokazuje da je tajna izlječenja slijepca bila u dovi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Da je, međutim, tajna u njegovom činjenju *tevessula* Poslanikovim ugledom, položajem ili pravom – kako to pogrešno misli većina ljudi iz kasnijih generacija – tada bi se isto ozdravljenje događalo i drugim slijepcima koji čine, nakon njegove smrti, *tevessul* njegovim ugledom, a često tome pridružuju i ugled svih poslanika, evlija, šehida i pobožnih, pa čak i svih meleka, ljudi i džinna koji imaju ikakav položaj kod Allaha. A nije nam poznat, čak mislim i da drugi ne znaju, nijedan jedini pouzdan primjer da se tako nešto desilo tokom dugih stoljeća nakon smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa sve do danas (...)

Ovim pojašnjenjem postaje jasno da riječi slijepca u njegovoj dovi: *'Allahu moj, zaista Te molim i Tebi se obraćam putem Tvoga vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem'* – znače zapravo: *Obraćam Ti se putem dove Tvoga vjerovjesnika.* Dakle, izraženo je s pretpostavljenim dodatkom, što je poznato i u arapskom jeziku. Primjer za to nalazi se u riječima Uzvišenog Allaha: *'Upitaj selo u kojem smo boravili i karavanu s kojom smo došli – mi, zaista, istinu govorimo.'* (Jusuf, 82) Tj. značenje je: upitaj stanovnike sela i putnike iz karavane. Naime, mi i naši oponenti složni smo u tome da se u izrazu nalazi

---

pretpostavljeni (izostavljeni) dodatak. To je isto kao u slučaju Omerove dove i njegovog *tevessula* putem dove ‘Abbāsa, radijallahu anhumā.

Dakle, ili je značenje – kako oni tvrde – sljedeće: ‘Allahu moj, obraćam Ti se ugledom Tvoga Poslanika’, i: ‘O Muhammede, preko tvoje ličnosti (*ẓāṭ*) ili tvojeg položaja (*mekāne*) obraćam se svome Gospodaru’; ili je značenje – kako mi kažemo –: ‘Allahu moj, obraćam Ti se dovom Tvoga Poslanika’, i: ‘O Muhammede, preko tvoje dove obraćam se svome Gospodaru.’ A da bi se jedno od ta dva tumačenja moglo preferirati, mora postojati dokaz koji ga potvrđuje. Što se tiče njihovog tumačenja – da je riječ o *tevessulu* ugledom (*džāhom*) Poslanika – oni za to nemaju nikakav dokaz, ni iz ovog hadisa ni iz bilo kojeg drugog. U kontekstu govora nema ni pomena ni naznake koja bi ukazivala na značenje ‘ugleda’ ili ‘položaja’, a niti u Kur’anu, niti u sunnetu, niti u postupanju ashāba postoji bilo šta što bi ukazivalo na činjenje *tevessula* ugledom (*tevessul bil-džāh*). Prema tome, njihovo tumačenje nema oslonca ni dokaza, pa se zbog toga odbacuje kao nevaljano. Neka je hvala Allahu na tome! (...)

Ipak, ja kažem: čak i kada bismo pretpostavili da je slijepac zaista činio *tevessul* ličnošću Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, to bi bio poseban propis koji se odnosi samo na njega, sallallahu alejhi ve sellem, a nijedan drugi poslanik niti pobožnjak ne bi imao udjela u tome. Uključivanje drugih u takvo posredovanje nije ispravno ni razumski ni šerijatski, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, njihov prvak i najbolji od svih njih, pa je moguće da mu je Allah dao tu posebnu povlasticu, kao i mnoge druge koje su potvrđene vjerodostojnim predajama. A posebnosti se ne mogu obuhvatiti analogijom (*kijāsom*). Zato, onaj ko smatra da je slijepac činio *tevessul* njegovom ličnošću kod Allaha, treba onda da tu tvrdnju ograniči samo na njega, sallallahu

Prenosi se da su prve generacije muslimana običavale tražiti ispunjenje svojih potreba tako što bi neko od njih klanjao dva rekata, a zatim rekao:

“Allahu moj, s Tobom počinjem, od Tebe tražim uspjeh, i Tebi se, posredstvom Tvoga vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, okrećem.”⁹⁰

Allahu moj, olakšaj mi ono što mi je teško, ublaži mi ono što mi je tegobno, podari mi više dobra nego što se nadam i udalji od mene više zla nego što se bojim!”⁹¹

---

alejhi ve sellem, i da ne proširuje to na druge, kako su to prenijeli i imam Ahmed i šejh El-‘Izz b. ‘Abdusselam, rahimehumallah. To je ono što zahtijeva naučno istraživanje uz pravednost i objektivnost. A Allah je Onaj koji upućuje na ispravno.” (*Et-Tevesulu envā‘uhu ve abkāmuh*, str. 69-76)

⁹⁰ Vidjeti opaske na prethodni odlomak: str. 78-86.

⁹¹ Ova dova se spominje u okviru dužeg događaja između imama Dž’afera es-Sādika i abasijskog halife Ebu Dž’afera el-Mensūra, kada ga je ovaj namjeravao pogubiti zbog pobune Muhammeda b. Abdullaha, poznatog kao En-Nefsuz-zekijja. Kada je Dž’afer es-Sādik bio zarobljen i prije nego što je uveden pred El-Mensūra, uzeo je abdest, klanjao dva rekata i proučio ovu dovu, pa mu je Allah olakšao i halifa ga je oslobodio. Predaju navodi Ebu ‘Alij et-Tenūhī u djelu *El-Feradžu ba‘deš-šidde*, 1/317–318, ali bez lanca prenosilaca. Bilježi je i Ibn ‘Asākir u *Tārihu Dimešk*, 18/136–137, ali u njenom lancu prenosilaca nalazi se nepoznat ravija – oslobođeni rob plemena Bedžile iz Kufe – kao i druge nepoznate osobe, što znači da predaja nije vjerodostojna.

A ako se odlučiš za neku stvar, potraži od Allaha *istihārom* da te uputi ka onome što je najbolje – klanjaj dva rekata mimo farza, pa reci:

“Allahu moj, Tebe molim da mi dadneš ono što je najbolje – Svojim znanjem, i tražim od Tebe da mi podariš snagu – Svojom moći, i molim Te iz Tvoje velike dobrote! Jer Ti možeš, a ja ne mogu. Ti znaš, a ja ne znam. Ti si Poznavalac svih tajni.

Allahu moj, ako znaš da je ova stvar bolja za mene u mojoj vjeri, u mom životu i u mojoj budućnosti – ili je rekao: u mojoj sadašnjosti i mojoj budućnosti – onda mi je odredi, olakšaj mi je i podari mi u tome bereket!

A ako znaš da je ova stvar loša za mene u mojoj vjeri, u mom životu i u mojoj budućnosti – ili je rekao: u mojoj sadašnjosti i mojoj budućnosti – onda je udalji od mene i mene od nje, i odredi mi ono što je dobro, šta god ono bilo, i učini me zadovoljnim time!” – i u dovi spomeni svoju potrebu.⁹²

---

⁹² Hadis o *istihāri* bilježe Buhari, br. 6382, i drugi. Šejhul-islam Ibn Tejmije, Allah mu se smilovao, upitan je o tome da li se dova *istihāre* uči u samom namazu ili poslije namaza, pa je odgovorio: “Dozvoljeno je učiti dovu u namazu *istihāre*, kao i u drugim namazima – i prije selama i nakon njega. Međutim, dova prije selama je bolja, jer je većina Poslanikoviḥ, sallallahu alehi ve sellem, dova bila prije selama, a klanjač prije selama još nije završio namaz, pa je to potpunije i bolje. A Allah najbolje zna.” (*Medžmū‘ul-fetāwā*, 23-177)

Neka tvoja najveća briga u ovom životu bude: da se približiš svome Plemenitom Gospodaru, da tražiš Njegovu veliku blagodat i da se trudiš u tome da uđeš među Njegove evlije – one koje On voli i koji Njega vole, one s kojima je On zadovoljan i koji su zadovoljni Njime. To su oni koje je izabrao za Sebe, počastio ih Svojom zaštitom, postavio ih na Svoja vrata, pozabavio ih Sobom, učinio da im srca budu vezana za Njegovu ljubav, da jezici budu zaokupljeni zikrom, a organi posvećeni pokornosti Njemu. Oni se ne okreću ka drugima mimo Njega, ni dunjaluku niti ičemu drugom.

Prenosi se od Mu‘aza b. Džebela, radijallahu anhu, da je, kada mu je došla smrt, počeo gubiti svijest, a zatim bi se povratio i govorio:

“Steži dušo, steži koliko hoćeš! Tako Mi Tvoje moći i veličine, Ti znaš da moje srce Tebe voli!”⁹³

---

⁹³ Ovaj (prvi) dio predaje bilježi Ibn Ebi Šejbe u *Musannefu*, br. 35841, lancem prenosilaca od Šehra b. Havšeba, koji prenosi od Mu‘aza b. Džebela, radijallahu anhu. Bilježe je, također, Ibn S‘ad u djelu *Et-Tabakātul-kubrā*, 3/443; i Ibn Ebi ed-Dunja u *El-Muhtedarin*, br. 128; lancem prenosilaca od Šehra, koji prenosi od El-Harisa b. ‘Amīre, a on od Mu‘aza, radijallahu anhu. Isto tako, El-Bezzar bilježi ovu predaju u *Musnedu*, br. 2671, drugim lancem prenosilaca od Šehra, koji u tom rivajetu prenosi od Abdurrahmana b. Ganma, a on od Harisa b. ‘Amīre, koji prenosi od Mu‘aza, radijallahu anhu. S tim u vezi, ravija Šehr, prema većini hadiskih učenjaka, nije pouzdan; a izvjesno je i da nije dobro zapamtio ovu predaju,

Zatim je onima kod njega rekao: “Pogledajte je li svanulo?” Pa mu, nakon nekog vremena, rekoše: “Da, svanulo je.” Rekao je: “Allahu moj, Tebi se utječem od noći čije je jutro u Vatril”

Zatim je rekao: “Dobro došla, o smrtil! O ti neizbježni posjetioče! O ti voljena koja dolaziš kad ti je vrijeme!”

Potom je rekao: “Allahu moj, Ti znaš da nisam volio ostanak na ovom svijetu radi sadnje drveća, niti radi kopanja rijeka, nego sam volio ostanak zbog žednih dana posta, noćnog namaza u dugim zimskim noćima i zbog guranja među učenjacima, sjedeći koljeno uz koljeno, u halkama zikra.”⁹⁴

---

pa je prenosi na različite načine, što je jedan od razloga da se predaja odbaci. Vidjeti: Ebu Dž’afir el-‘Ukajli, *Ed-Du‘afā’*, 3/74-78; Ibn Hibbān, *El-Medžrūhin*, 1/361-362; Mizzi, *Tebzīb-ul-Kemāl*, 12/578-589. Također, predaju bilježi i Ibn Ebi ed-Dunja u *El-Muhtedarīn*, br. 166, dobrim lancem prenosilaca od Musāa b. Verdāna, koji prenosi od Mu‘aza, radijallahu anhu. Međutim, očigledno je da Musā nije susreo Mu‘aza, jer je rođen više od dvadeset i pet godina nakon njegove smrti, pa je time lanac prekinut.

⁹⁴ Do ovog dijela predaju s približno istim značenjem bilježe Ahmed b. Hanbel u djelu *Ez-Zuhd*, br. 1011; Ibn Ebi ed-Dunja u *El-Muhtedarīn*, br. 127; Ebu Nu‘ajm u *Hiljetul-evlija’*, 1/239; lancem prenosilaca od Mu‘aza, radijallahu anhu, ali u njemu se nalazi neimenovani (*mubhem*) prenosilac. Bilježi je, također, i Dīneveri u djelu *El-Mudžālese*, br. 187, drugim, slabim lancem prenosilaca, koji je uz to i prekinut.

Tada je zaplakao El-Haris b. ‘Amīre,⁹⁵ pa mu Mu‘az reče: “Šta te je rasplakalo?”

Reče: “Tako mi Allaha, ne plaćem zbog rodbinske veze među nama, niti zbog dunjaluka koji sam dobijao od tebe, već sam od tebe uzimao znanje, pa se bojim da će ono presušiti!”

Mu‘az mu odgovori: “Ne plaći! Jer onaj ko želi znanje – doći će mu, kao što je došlo Ibrahimu, Allahovom miljeniku, iako tada nije bilo ni znanja ni vjerovanja.”⁹⁶

---

⁹⁵ El-Haris b. ‘Amīre ez-Zubejdi – a neki kažu el-Hārisi – primio je islam u vrijeme Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, ali ga nije sreo, nego je doputovao iz Jemena zajedno s Mu‘azom, radijallahu anhu, nakon njegove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti. Boravio je u Medāinu (kod današnjeg Bagdada), gdje je sreo Selmana el-Fārisija, a navodi se da je sreo i pojedine druge ashabe, poput Ebu ‘Ubejde b. el-Džerrāha i Ibn Mes‘ūda, radijallahu anhum. Preselio je u vrijeme vladavine Jezida b. Mu‘āvije, između 60. i 64. hidžretske godine. Vidjeti: Ibn Hibbān, *Es-Sikāt*, 4/132; Hatīb el-Bagdādi, *Tārihu Bagdād*, 9/95-96; Ibn ‘Asākir, *Tarihu Dimešk*, 11/458; Ibn Hadžer, *El-Isābe*, 3/17.

⁹⁶ Ovaj (posljednji) dio predaje bilježi Ebu Nu‘ajm u *Hiljetul-evlija*, 1/234, s dobrim lancem prenosilaca, od Abdullaha b. Seleme, koji je rekao: “Neki čovjek došao je kod Mu‘aza, radijallahu anhu, i počeo plakati...” – pa do kraja predaje. U predaji se, dakle, ne navodi da je riječ o Harisu b. ‘Amīri, a Allah najbolje zna.

I znaj, Allah ti se smilovao, da je ovaj dunjalučki život poput pijace na kojoj trguju čestiti, borišta na kojem se takmiče plemeniti i odabrani, njihove na kojoj se sije bogobožnost za Dan konačne presude, i mjesta na kojem se pribavlja opskrba za putovanje koje nije kao druga putovanja.

Zato požuri, Allah ti se smilovao, prije nego što prođe prilika, iskoristi dragocjene trenutke svog života i prolij suze nad prošlim nemarom i grijешenjem, jer kap suze prolivena iz straha od Allaha gasi mora vatre.

Probudi se u predzoru (sehur), u časovima kad silazi Uzvišeni Gospodar,⁹⁷ i srcem razmisli o riječima Silnoga i Onoga koji mnogo prašta:

“Ima li ko da Me nešto zamoli, pa da mu dam? Ima li ko da Mi dovu upućuje, pa da mu se odozovem? Ima li ko da traži oprost, pa da mu oprostim?”⁹⁸

Reci:⁹⁹ Da, Gospodaru moj, to sam ja – onaj

---

⁹⁷ Imam Ebu Se'îd ed-Dārimi, nakon što je naveo hadise koji potvrđuju Allahov, ‘azze ve dželle, silazak na zemaljsko nebo, rekao je: “Svi ovi hadisi – i još mnogi drugi – govore o spuštanju Gospodara, tebareke ve te‘ala, u ovim prilikama. Zatekli smo naše učene i pronicljive šejhove da ih potvrđuju i vjeruju u njih. Niko od njih to nije negirao, niti se ustručavao da ih prenosi.” (*Er-Reddu ‘alel-džehmijje*, str. 92)

⁹⁸ Hadis bilježe Buhari, br. 1145; i Muslim, br. 758, od Ebu Hurejre, radijallahu anhu.

⁹⁹ Autor, Allah mu se smilovao, u nastavku navodi nekoliko

---

dova koje preporučuje da se uče u odabranom vremenu – u predzorje, kada se dove primaju. Većina tih dova ispravnog su značenja, a neke su neposredno ili posredno izvedene iz Kur'ana i sunneta. Ipak, najispravnije je zadržati se na jasno potvrđenim kur'anskim dovama i onima koje su vjerodostojno prenesene od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Kadija 'Ijād je rekao: "Allah je dozvolio da Mu se upućuju dove i podučio Svoje robove kako da Mu se obraćaju u Svojoi Knjizi. Također je i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, podučio svoj ummet dovi. U njegovim dovama objedinjene su tri stvari: poznavanje tevhida, poznavanje (arapskog) jezika i savjetovanje ummeta. Zato nikome ne priliči da se odmakne od njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, dova. Šejtan je, međutim, u ovom pitanju lukavo prišao ljudima, pa je zaveo neke loše ljude koji su im donosili nove (izmišljene) dove, kako bi ih time zaokupili i odvratili od slijeđenja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem." A imam Ebu Bekr et-Tartūši je rekao: "Od najčudnijih stvari jeste da čovjek zanemari dove koje je Allah spomenuo u Svojoi Knjizi, one koje su upućivali vjerovjesnici, Allahove evlije i odabranici – a koje su bile primljene – pa umjesto njih bira izraze pjesnika i pisaca. Kao da si, u svojoj umišljenosti, već proučio sve dove koje su spomenute u Kur'anu, pa ti nije preostalo osim da tražiš pomoć u dovama drugih mimo njih!" (Vidjeti: Ibn 'Allān, *El-Futūḥātur-rabbānīje*, 1/17) Isto potvrđuje i imam El-Kurtubi koji kaže: "Čovjek treba da koristi dove koje se nalaze u Allahovoi Knjizi i u vjerodostojnom sunnetu, a da ostavi sve mimo toga. Neka ne govori: 'Ja biram ovu ili onu dovu', jer je Uzvišeni Allah već odabrao za Svoga Poslanika i Svoje evlije i podučio ih kako da Mu upućuju dovu." (*El-Džāmi'u li abkāmīl-Kur'an*, 5/355) Šejhul-islam Ibn Tejmīje kaže: "Nikome nije dopušteno da propiše ljudima neku novu vrstu zikra ili dove koja nije propisana

koji Te moli i koji je u potrebi! Ja sam taj – siromašni i slabi, slomljeni i ponizni, onaj koji upućuje dove i nada se, onaj koji griješi i moli Te za oprost!

O Vlasniče dobrote, evo me pred Tobom! Smiluj se mojoj slabosti i mojim godinama! Smiluj se mom siromaštvu, mojoj potrebi i neimaštini!

O Ti čije dobro je obilno, o Ti neprestani Dobročinitelju – nemoj iznevjeriti moje lijepo mišljenje o Tebi, ne uskraćuj mi Tvoju blagodat, ne tjeraj

---

šerijatom, pa da je zatim učini stalnim ibadetom koji će ljudi redovno činiti kao što redovno obavljaju pet dnevnih namaza. To bi značilo uvođenje u vjeru onoga što Allah nije dozvolio. Druga je stvar kada čovjek ponekad uputi neku dovu koja nije šerijatski utvrđena, a ne postavlja je kao pravilo niti je nameće drugima – to nije dozvoljeno kategorički zabranjivati, osim ako se zna da sadrži zabranjeno značenje. Ipak, može se desiti da u njoj ima neispravnog značenja, a da čovjek toga nije svjestan. Tako isto, kada se čovjek nađe u nevolji, pa u tom trenutku bude nadahnut određenim dovama koje izgovori – to i slični slučajevi tome – spada u ono što je dopušteno i blisko toj vrsti (spontane dove). A što se tiče uvođenja određenog *virḍa* (redovne prakse) koji nije propisan, ili uspostavljanja zikra koji nema utemeljenje u Šerijatu – to je nešto što je zabranjeno. Zapravo, u šerijatskim dovama i propisanim zikrovima sadržane su sve ispravne potrebe i najuzvišeniji ciljevi. Zato, neće se okrenuti od njih prema novotarskim, izmišljenim oblicima zikra i dova osim neznalica (džahil) ili onaj ko je nemaran (u gafletu) ili onaj ko prelazi granicu (pretjeruje).” (*Medžmū‘ul-fetāwā*, 22/511).

me sa Svojih vrata i ne izbacuj me iz skupine Svojih voljenih robova!

Molim Te iz Tvoje ogromne dobrote, jer Ti si rekao, a Tvoja je riječ istina:

﴿وَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ﴾

*“I tražite od Allaha (da vam da) iz obilja
Njegova!”¹⁰⁰*

Gospodaru moj, Ti mi ne bi naredio da Te molim, osim zato što želiš da mi dadneš; niti bi me privukao Sebi, osim zato što želiš da me uputiš; niti bi mi naredio da Ti upućujem dove, osim zato što želiš da mi udovoljiš!

Zato Te molim, iz Svoje dobrote, da me učiniš od onih kojima si darovao Svoju blagodat, pa da budem u društvu vjerovjesnika, iskrenih, šehida i dobrih! I učini me od onih koje Ti voliš i koji Tebe vole, koji su ponizni prema vjernicima, a dostojanstveni prema nevjernicima! I od imāma (predvodnika) koji, Tvojom odredbom, ukazuju drugima na Pravi put!

Uputi nas da činimo dobra djela, da uspostavimo namaz i da dajemo zekat! Učini nas od onih koji Tebe iskreno obožavaju, od onih koji žure ka dobrim djelima i koji Te dozivaju sa žudnjom i

---

¹⁰⁰ Sura *En-Nisā*, 32. ajet.

strepnjom! Učini nas od onih koji su skrušeni pred Tobom, od onih koji Ti se pokoravaju i slijede Tvoga Poslanika, koji od Tebe strahuju i boje Te se i upiši nas među one koji će uspjeti!

Gospodaru moj, nadahni me da zahvaljujem na Tvojim blagodatima, koju si darovao meni i mojim roditeljima, i da činim dobra djela kojima si Ti zadovoljan, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje! I potomstvo moje Ti učini dobrim! Ja se Tebi, doista, kajem i ja sam od muslimana!

Gospodaru moj, Ti si učinio dobrim one koji su dobri, Ti si uzdigao stepen iskrenim, Ti si učinio da prvi preteknu u dobru druge, Ti si uputio upućene, Ti si približio one koji su Tebi blizu, ukazao im Svoju dobrotu i učvrstio njihove stope, pa si ih počastio i onda ih za sve to pohvalio!

Da nije Tebe, ne bi nikada došli do Tebe, a da nije Tvoje dobrote, ne bi ni postigli Tvoju milost! Zato Te molim, Tvojim plemenitim Licem, Tvojim vječnim davanjem i Tvojom velikom dobrotom, da nam podariš isto ono što si i njima podario, da popraviš naše stanje kao što si popravio i njihovo stanje, da nas daruješ kao što si i njih darovao, da nam dadneš kao što si i njima dao i da nas počastiš iz Svog obilja kao što si i njih počastio!

Jā Rabbi! Pozvao si nas u Svoju kuću, Kuću mira-*Dārus-selām*, pa nas uputi na Pravi put, da bismo se odazvali Tvom pozivu, jer mi se ne možemo

odazvati osim uz Tvoju uputu i ne možemo dostići Tvoj poziv osim uz Tvoju pomoć!

Bože moj! Ti si nas sve pozvao, ali posebno si uputio samo one koje želiš, pa učini i nas od onih koji su posebni! Podari nam snagu da se odazovemo Tvom pozivu i uvedi nas među one koji su pod Tvojom zaštitom i ljubavlju!

Jā Rabb! Naredio si nam ono što ne možemo učiniti osim uz Tvoju pomoć, zabranio si nam ono što ne možemo ostaviti osim uz Tvoje olakšanje, podstakao si nas na ono što ne možemo dostići osim uz Tvoju blagodat i upozorio nas na ono od čega nas ne može spasiti osim Tvoja dobrotu i plemenitost!

O Allahu, podari nam da se držimo Tvojih naredbi i da izbjegavamo Tvoje zabrane! Daj nam ono na što si nas podstakao i sačuvaj nas onoga od čega si nas upozorio!

O Allahu, Ti si od nas tražio ono što ne možemo učiniti osim uz Tvoju pomoć, zato, o Allahu, odredi nam ono što će nas dovesti do Tvog zadovoljstva!

O Allahu, Ti si uzeo naša srca i čela, pa nam ništa od njih nisi prepustio. Ako si to učinio, onda Ti budi njihov zaštitnik, i uputi nas na pravi put!

Ebu Abdullah en-Nibādži¹⁰¹ rekao je:

“Čuo sam u noći u mjestu Nibādž¹⁰² tužan i nemiran glas kako doziva:

‘O Ti kojeg vole oni koji se trude da ih zavoliš, o radosti oka onih koji Ti se utječu i oslanjaju na Tebe – o moj Gospodaru i Zaštitniče!

Vladari su zatvorili svoja vrata i postavili čuvarre na njima, svaki voljeni osamio se sa svojim voljenim, a srca onih koji su Tebe spoznali odbijaju osim Tvoju ljubav i Tvoju utjehu.

Došla sam Ti večeras bez umišljenosti zbog bilo kojeg dobrog djela i bez osjećaja da sam dostojna Tvoje blagodati. Molim Te da me obaspeš

---

¹⁰¹ Ebu Abdullah Se‘īd b. Burejd et-Temīmi en-Nibādži, veliki pobožnjak i zahid, bio je poznat po svojim lijepim i dirljivim govorima, vāzovima i savjetima. Učio je i prenosio znanje od Fudajla b. ‘Ijāda i drugih učenjaka. Odlikovao se velikom bogobojažnošću i predanošću ibadetu, a kaže se da je bio od onih čije se dove uslišavaju. Vidjeti: Ibn ‘Asākir, *Tāribu Dimešk*, 21/13-22; Ibnul-‘Adīm, *Buġjetut-taleb*, 9/4281-4288; Zehebi, *Sijeru e‘alāmin-nubelā’*, 9/586.

¹⁰² Selo u kojem su hadžije iz Basre običavale odmarati, a nalazilo se otprilike na polovini puta između Basre i Mekke. Neki savremeni geografi smatraju da se najvjerojatnije radi o mjestu El-Esġāh, koje se nalazi oko 60 km sjeveroistočno od grada Burejde, u pokrajini Kasīm u Saudijskoj Arabiji, a Allah najbolje zna. Vidjeti: Ebu Bekr el-Hāzimi, *El-Emākin*, str. 873; Jākūt el-Hamevi, *M‘udžemul-buldān*, 5/255; Ibn Abdulhakk, *Merāsīdul-ittilā‘a*, 3/1352.

Svojom dobrotom i da mi u ovoj noći ne uskratiš slast obraćanja Tebi i obilne nagrade iz Tvoje plemenite riznice nagrada!

Pa sam upitao o tome, i rečeno mi je: ‘To je Selāma es-Sevdā (crnkinja) – onā koja obožava Allaha iskreno.’”¹⁰³

Ismail b. Ebi Halid kazuje:

“Kod nas u Jemenu bio je mladić koji je mnogo griješio i bio slab u pokornosti Allahu. Bio je lijepog izgleda i imućan, a zvao se Sehl.

Jedne noći usnio je san: kao da mu je došla djevojka, odjevena u haljinu od bisera iz koje su se biseri prosipali, a u ruci je držala knjigu ispisanu zlatom na zelenoj svili. Pružila mu je tu knjigu i rekla: ‘Brate moj, pročitaj mi ovu knjigu.’ Kada ju je uzeo i otvorio, u njoj je pisalo, u stihovima:

*‘O Sehle, od one koju je Milostivi oblikovao,
u odajama od mirisnog miska s vodom nistrina.’*¹⁰⁴

---

¹⁰³ Navedenu predaju nisam uspio pronaći u izvorima nastalim prije autora, Ibn Kudāme el-Makdisija, niti sam pronašao biografske podatke o spomenutoj pobožnjakinji Selāmi es-Sevdā, a Allah najbolje zna.

¹⁰⁴ Nistrīn je vrsta bijele ili divlje ruže, poznata kao pasja ruža ili divlji šipak; blagog, ali postojanog mirisa. Naziv je perzijskog porijekla i arabiziran je u klasičnom arapskom jeziku. Vidjeti: Halil b. Ahmed, *Kitābul-‘ajn*, 7/243; Ibn Sīde, *El-Muhassas*, 3/266; Murteḏā ez-Zebīdī, *Tāḏẓul-‘arūs*, 14/212.

*Onome čija je ljubav duboko u mom srcu,
a njegovo srce od mene daleko, u zabavi izgubljeno.*

*O Sehle, šta radiš?! Koliko si mi samo tuge ostavio!
Od tebe mi stalno dolazi ono što ne volim!*

*Zar ne čezneš da se zabavljaš na prelijepim posteljama,
uz hurije – djevice krupnih očiju i čiste ljepote?’*

Tada se probudio iz sna, sav preplašen i uznemiren, pa je napustio život nemara i okrenuo se ibadetu. Robovao je Uzvišenom Allahu i postao jedan od najboljih vjernika, sve dok nije preselio na tome, da mu se Allah smiluje.”¹⁰⁵

Prenosi se od Hasana b. Alija,¹⁰⁶ radijallahu an-huma, da je rekao:

---

¹⁰⁵ Navedenu predaju bilježi Ebu Muhammed es-Sirāḏž el-Kārī u djelu *Mesāri‘ul-‘uṣṣāke*, 1/181, lancem prenosilaca u kojem se nalazi nekoliko nepoznatih ravija, od Ismaila b. Ebi Halida, koji prenosi događaj iz Jemena. Ako je u pitanju Ismail b. Ebi Halid el-Bedželi el-Kūfi el-Ehmesi, poznati tab‘in i pouzdan ravija, u poznatim biografskim i historijskim djelima ne navodi se da je boravio u Jemenu niti da je u njega putovao, što dodatno ukazuje na neautentičnost predaje, a Uzvišeni Allah najbolje zna.

¹⁰⁶ Hasan b. ‘Ali b. Ebi Tālib el-Kureši el-Hašimi, Ebu Muhammed el-Medeni, Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, unuk i njegov *rejbān* (mirišljavi cvijetak) sa dunjaluka. Bio je najstariji sin ‘Alije i Fatime, kćerke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te jedan od prvaka *ehlul-bejta* i od najuglednijih u svom vremenu. Na ahiret je preselio u Medini,

“Vidio sam svoga oca,¹⁰⁷ radijallahu anhu, kada bi ga prekrila noć svojom tamom, kako desnom rukom drži svoju bradu, plače tihim jecajem i uzdiše dubokim uzdasima, govoreći:

‘O moj Bože, moj Gospodaru, moj Stvoritelju, moj Opskrbitelju, Davatelju života i smrti, moj Oživitelju i moj Nasljedniče!¹⁰⁸

Šta sam ja i kakva je moja vrijednost i kakva je od mene opasnost kod Tebe, pa da me Ti ciljano

---

49. hidžretske godine, a prema nekim navodima 50. ili nešto kasnije. Vidjeti: Ibn Abdalberr, *El-Istī‘āb*, 1/383-392; Ibnul-Esīr, *Usdul-gābe*, 2/13-21; Ibn Hadžer, *El-Isābe*, 2/534-542.

¹⁰⁷ Tj. Aliju b. Ebi Tāliba, radijallahu anhu, plemenitog ashaba, vođu pravovjernih, jednog od desetorice kojima je obećan Džennet i četvrtog pravednog halifu. Njegove su vrline brojne i dobro poznate. Na ahiret je preselio kao šehid 40. godine po Hidžri, da Allah bude njime zadovoljan.

¹⁰⁸ Uzvišeni Allah opisan je kao *El-Vāris* – *Nasljednik*, tj. Onaj koji je vječni posjednik svega. On je Nasljednik svih stvorenja, jer On ostaje nakon njih, a oni nestaju, kao što Uzvišeni kaže: “*Mi ćemo, doista, naslijediti Zemlju i sve što je na njoj, i Nama će se oni vratiti.*” (Sura *El-Merjem*, 40. ajet). Dakle, Uzvišeni Allah je jedini koji uistinu posjeduje sve i Koji ostaje nakon nestanka stvorenja. Ovo nasljeđivanje ne znači nasljeđivanje u ljudskom smislu, već potvrđuje Njegovo vječno postojanje i apsolutno vlasništvo nad svime što je postojalo i što će postojati. Vidjeti: Ibn Džerir, *Džāmi‘ul-bejān*, 14/47; Ebul-Kāsim ez-Zedždžādži, *Ištikāku esmaillah*, str. 173-175; Abdulaziz el-Džulejjil, *Ve lillāhil-esmaul-busnā*, str. 182-185.

pogodiš Svojom kaznom ili da se usmjeriš prema meni Svojom srdžbom?!

Želiš da me kazniš?! Tako Ti Tvoje snage i veličine, tako Ti Tvoga ponosa i dobrote, moja dobra djela ne povećavaju Tvoje gospodarstvo, niti ga moja loša djela umanjuju; a ni moje bogatstvo ne umanjuje Tvoje riznice, niti moje siromaštvo uvećava njihovu veličinu!

O Allahu, učvrsti nadu u Tebe u mom srcu, pa da se u drugog osim Tebe nikada ne nadam! O Ti koji nas poziva da ga zavolimo kroz Njegove blagodati i da Ga spoznamo kroz Njegove darove; o Ti koji si bio uz mene u vremenima radosti, smiluj se danas mojim suzama!”

Behim el-Idžlī¹⁰⁹ je u posljednjem dijelu noći, kada bi završio noćni namaz, na sedždi govorio:

“Moj Bože, ovaj Tvoj miskin čezne da bude povezan s Tobom pokornošću, pa mu pomози u tome, o Plemeniti!

---

¹⁰⁹ Pobožnjak Ebu Bekr Behīm el-Idžlī, bio je poznat po dubokom strahu od Allaha, učestalom plaču i skrušenosti. Odlikovao se velikim zuhdом prema dunjaluku, predanošću ibadetu i stalnom tugom. Prenosio je znanje od Ebu Ishaka el-Fezārija i El-Evzāʿija. Na ahiret je preselio 206. hidžretske godine. Vidjeti: Ibn Hibbān, *Es-Sikāt*, 8/152; Ibnul-Dževzi, *El-Munteẓam*, 10/151-153; Zehebi, *Tāribul-islām*, 5/42.

Moj Bože, Tvoj miskin mnogo polaže nade u Tvoju dobrotu, pa mu je nemoj uskratiti!

Moj Bože, Tvoj miskin je odlučno krenuo...”¹¹⁰

Prenosi se da je jedna beduinka bila pokradena na putu prema Mini, pa su je čuli kako govori:

“Gospodaru moj, Ti si uzeo i dao! Ti si dao blagodati i oduzeo ih, a sve to od Tebe je pravednost i dobrotu!

Tako mi Onoga čija je zapovijed uzvišenija od svega stvorenog, nisam pustila svoj jezik tražeći išta od bilo koga osim Tebe, niti iznijela svoju potrebu pred ikim drugim osim pred Tobom!

O Radosti očiju onih koji mole, obaspi me iz Svoje plemenitosti da uživam u firdeusima (prostranstvima) Tvojih blagodati i okrećem se pod svodovima Tvog davanja!

Olakšaj mi teret puta i oslobodi me oskudice! Obavij me Svojim zastorom koji ne mogu probiti koplja niti odnijeti vjetrovi.

---

¹¹⁰ U pomoćnom izdanju predaja se završava ovako, nedovršenom rečenicom, dok je u osnovnom izdanju došlo do greške, jer je ova predaja pogrešno uklopljena u sljedeću. Također, ovu i prethodnu predaju od Alije, radijallahu anhu, nisam uspio pronaći u ranijim izvorima, što vjerovatno ukazuje da ju je autor, Ibn Kudāme, naveo iz izvora koji nam nisu sačuvani, a Allah najbolje zna.

Ti si, zaista, Onaj koji čuje dove!”¹¹¹

Kaže se da je Džunejd¹¹² jedne bajramske noći bio u pustinji. Kada je nastupio sehur, ugledao je mladića umotanog u ogrtač, kako plače i izgovara:

*“Zbog svetosti moje osame, dokle više odbijanje?
Zar da mi se ne smiluješ, zar da me ne obaspeš dobrotom?”*

*Dok radost Bajrama ispunjava sve krajeve,
moja tuga sve više raste i nikako da mine.*

*Pa ako sam počinio nešto ružno,
moje opravdanje je da to neću ponoviti!”*¹¹³

---

¹¹¹ Vidjeti: Ebu ‘Usmān el-Džāhiz, *El-Bejanu vet-tehjin*, 3/183; i Ibn Abdu Rabbih, *El-‘Ikdu’l-ferid*, 4/7.

¹¹² Džunejd b. Muhammed b. Džunejd el-Hazzāz, Ebul-Kāsim el-Bagdadi – poznati pobožnjak i zāhid, jedan od predvodnika na putu duhovnog odgoja (*es-suluk*). Rođen je i odrastao u Bagdadu, gdje je učio hadise i susretao se s učenjacima, a posebno se isticao svojim prijateljstvom s velikim pobožnjakom Harisom el-Muhāsibijem. Posvetio se ibadetu i u njemu ustrajavao sve do starosti, postavši šejh svoga vremena. Poznat je po brojnim mudrostima i odgojnim savjetima i o njemu se pripovijedaju znameniti kerāmeti. Preselio je na ahiret 297. hidžretske godine. Vidjeti: Sulemi, *Tabakātus-sūfijje*, str. 129-135; Hatib el-Bagdadi, *Tarihü Bağdād*, 8/168-177; Zehebi, *Sijeru e‘alāmin-nubelā’*, 14/66-70.

¹¹³ Predaju bilježi Tādžuddīn es-Subki u djelu *Tabakātus-sūfijje*, 2/271, lancem prenosilaca od Džunejda, rahimehullah. No, u tom lancu nalazi se Ebu Muzaffer Hennād b. Ibrahim en-Nesefi, o kojem je hafiz Ebu Abdullah ez-Zehebi rekao:

Hasan b. Muhammed b. Ishak¹¹⁴ kazao je:

“Vidio sam Jahju b. Mu‘āza er-Rāzīja¹¹⁵ na dan bajrama kako se obraća svome Gospodaru, ‘azze ve dželle, govoreći:

“Bože moj, nisam bio dosljedan u ispunjavanju Tvog prava, ali nisam ni molio drugog mimo Tebe!

Bože moj, nisam bio od onih koji se natječu u činjenju dobra, ali nisam ni kucao na vrata crkvi i sinagoga!

Bože moj, nisam šutio o tuđim manama, ali nisam ni vrijeđao Tvoje poslanike i odabrane robove!

Bože moj, od Tvojih vrata ne odstupam, jer mimo Tebe nemam kome da se obratim!

Bože moj, od Tvojih vrata ne odlazim, jer mimo Tebe se ničemu ne radujem!

“Bio je poznat kao prenosilac izmišljenih i problematičnih predaja.” (*Mizān-ul-i‘atidāl*, 4/310).

¹¹⁴ Nisam pronašao raviju pod ovim imenom koji prenosi od Jahje b. Mu‘āza u dostupnim izvorima, a Allah najbolje zna.

¹¹⁵ Ebu Zekerijā Jahja b. Mu‘āz b. Dž‘afer er-Rāzī – poznati vāiz, zāhid i pobožnjak. Porijeklom je iz Reja, a živio je u Belhu, gdje je bio poznat po svojim nadahnutim govorima, lijepim riječima i poznatim opomenama koje su snažno djelovale na srca slušalaca. Na ahiret je preselio u Nejsābūru (Iran) 258. hidžretske godine. Vidjeti: Hatīb el-Bagdādi, *Tā-rihu Bagdād*, 16/306-310; Ibn Hillikān, *Vefejātul-e‘ajān*, 6/165-168; Zehebi, *Tāribul-islām*, 6/231-232.

Bože moj, moja djela su poput privida u pustinji, moje srce je opustošeno od bogobojažnosti, moji grijesi su brojniji od zrna prašine, a Ti si najpreči da oprostiš i pokriješ, pa oprosti nam i smiluj nam se, Svojom darežljivošću i plemenitošću, o Ti, Veličanstveni i Plemeniti!”¹¹⁶

A jedan čovjek je dovio i rekao:

“O Allahu, Ti znaš da, uprkos mom zlu, nepravdi i pretjerivanju, nisam Ti pripisivao ni sina, ni sudruga, ni suprugu, ni ikoga ravnog! Pa ako me kazniš – to je po pravdi Tvojoj, a ako mi oprostiš – Ti si, zaista, Silni i Mudri! O Ti koga jedan glas ne ometa da čuje drugi!”¹¹⁷

---

¹¹⁶ Nisam uspio pronaći ovu predaju u izvorima koji su nastali prije autora, Ibn Kudāme, a Allah najbolje zna.

¹¹⁷ Predaju bilježi Ibn Ebi ed-Dunija u svom djelu *El-Feredžu b'adeš-šidde*, br. 55, lancem prenosilaca od Ebu S'ada el-Bekkāla da je rekao: “Bio sam zatvoren u tamnici Hadždždža b. Jusufa, a s nama je bio i Ibrahim et-Tejmi. Proveo je noć u zatvoru, pa mu je prišao jedan čovjek i upitao ga: ‘O Ebu Ishak, zbog čega si zatvoren?’ Odgovorio je: ‘Došao je nadzornik i odrekao me se, rekavši: ‘Ovaj čovjek mnogo posti i mnogo klanja, pa se bojim da ne zastupa stav haridžija.’ Jednom prilikom, kada smo razgovarali pred zalazak sunca, uđe u našu tamnicu neki čovjek. Upitasmo ga: ‘O, Allahov robe, šta te je dovelo ovamo?’ Odgovori: ‘Ne znam, ali pretpostavljam da sam zarobljen zbog stavova haridžija. Tako mi Allaha, to je mišljenje koje nikada nisam prihvatio, niti sam ga volio, niti sam volio njegove pristalice. O vi ljudi,

Završena oporuka.

Neka je sva zahvala Allahu, Jedinom, a salavat i selam neka su na našeg vjerovjesnika Muhammeda, njegovu porodicu i ashabe.

---

donesite mi vode za abdest!’ Donesosmo mu vodu, pa je uzeo abdest, zatim ustao i klanjao četiri rekata, a potom učio dovu: O Allahu, Ti znaš da, uprkos mom zlu, nepravdi i pretjerivanju, nisam Ti pripisivao ni sina, ni sudruga, ni supругu, ni ikoga ravnog! Pa ako me kazniš – to je po pravdi Tvojoj, a ako mi oprostiš – Ti si, zaista, Silni i Mudri! O Ti kome molbe ne prouzrokuju zabunu, koga jedan glas ne ometa da čuje drugi i koga ne zamara uporno traženje onih koji mole – podari mi u ovom trenutku izlaz i olakšanje iz ove nevolje, s mjesta odakle očekujem i s mjesta odakle ne očekujem, iz poznatog i nepoznatog pravca, iznad moje nade i mimo nje. Uzmi pod Svoju vlast srce, sluh, vid, jezik, ruke i noge Svoga roba Hadždždžādža, dok me ne izbaviš u ovom času, jer njegovo srce i njegovo čelo su u Tvojjoj ruci. O Gospodaru moj, o Gospodaru moj, o Gospodaru moj!’ Mnogo je ponavljao te riječi, i tako mi Allaha osim kojeg nema drugog božanstva, nije ni završio svoju dovu, a već se začuo udarac na vrata tamnice i glas: ‘Gdje je taj i taj?’ Naš drug ustade i reče: ‘O ljudi, ako je ovo oslobođenje – tako mi Allaha, neću prestati učiti dove; a ako je smrt – neka Allah spoji nas i vas u Svojjoj milosti.’ Sutradan smo čuli vijest da je taj čovjek zaista bio pušten na slobodu.” Priča, iako poučna, prenosi je Ebu S’ad el-Bekkāl – a njegovo ime je Se’īd b. el-Merzubān el-Kūfī – koji je bio odbačen (*metrūk*) ravija i poznat kao obmanjivač (*mudellīs*). Vidjeti: Ibn ‘Adijj, *El-Kāmil*, 4/432-436; Zehebi, *Mizān ul-i’atidāl*, 2/157-158.

— ♦ ♦ ♦ KORIŠTENA LITERATURA ♦ ♦ ♦ —

1. Abdurrezzāk, Ebu Bekr Abdurrezzāk b. Hemmām es-San‘āni (umro 211. h.g.), *El-Musannef*, El-Medž-lisul-‘ilmi, Indija, 2. izd., 1403. h.g.
2. Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eš-Šejbāni (umro 241. h.g.), *Eṣ-Ṣubḥ*, Darul-kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1420. h.g.
3. Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eš-Šejbāni (umro 241. h.g.), *El-Musned*, Muessesetur-Risāle, Bejrut, 1. izd., 1417. h.g.
4. ‘Alāi, Ebu Se‘īd Salāhuddīn Halil b. Kejkeledi el-‘Alāi (umro 761. h.g.), *Džāmi‘ut-tahsīl fi abkāmīl-merāsīl*, Dar ‘Ālemil-kutub, Bejrut, 2. izd., 1407. h.g.
5. Albani, Muhammed b. Nāsiruddīn el-Albani (umro 1420. h.g.), *Et-Teveessulu envā‘uhū ve abkāmuh*, Mektebetul-Me‘ārif, Rijad, 1. izd., 1421. god.
6. Albani, Muhammed b. Nāsiruddīn el-Albani (umro 1420. h.g.), *Irvāul-galīl*, El-Mektebul-islami, Bejrut, 2. izd., 1405. god.
7. Albani, Muhammed b. Nāsiruddīn el-Albani (umro 1420. h.g.), *Saḥīḥ Sunen Ebi Davūd*, Muessesesa Girās, Kuvajt, 1. izd., 1423. god.
8. Albani, Muhammed b. Nāsiruddīn el-Albani (umro 1420. h.g.), *Silsiletul-ehādīsid-da‘ife*, Darul-Me‘ārif, Rijad, 1. izd., 1412. god.
9. Bejheki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Husejn el-Bejheki (umro 458. h.g.), *Delāilun-nuburve*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1405. god.

10. Bejheki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Husejn el-Bejheki (umro 458. h.g.), *Es-Zuhdul-kebir*, Muessesetel-kutubis-sekāfijje, Bejrut, 3. izd., 1416. god.
11. Bejheki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Husejn el-Bejheki (umro 458. h.g.), *Šu‘abul-imān*, Mektebetur-Rušd, Rijad, 1. izd., 1423. god.
12. Belāzuri, Ahmed b. Jahja b. Džabir el-Belāzuri (umro 279. h.g.), *Ensābul-ešraf*, Darul-Fikr, Bejrut, 1. izd., 1417. h.g.
13. Bezzār, Ebu Bekr Ahmed b. ‘Amr el-Bezzār (umro 292. h.g.), *El-Musned / El-Bebruž-žeħħar*, Mektebetul-‘Ulumi vel-hikem, Medina, 1. izd., 1408. h.g.
14. Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. Isma‘il b. Ibrahim el-Buhari (umro 256. h.g.), *Birrul-validejn*, Mekteba imam el-Buhari, Ismailijja, 1. izd., 1435. h.g.
15. Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. Isma‘il b. Ibrahim el-Buhari (umro 256. h.g.), *El-Edebul-mufred*, Darus-Siddik, Džubejl, 1. izd., 1434. h.g.
16. Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. Isma‘il b. Ibrahim el-Buhari (umro 256. h.g.), *Et-Tāriħul-kebir*, Dāiretul-me‘ārif, Hajderabad.
17. Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. Isma‘il b. Ibrahim el-Buhari (umro 256. h.g.), *Sahibul-Buhari / El-Džāmi‘ul-musnedis-sahib*, Darul-Minhādž, Džedda, 2. izd., 1429. h.g.
18. Dārimi, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Dārimi (umro 255. h.g.), *Es-Sunen / El-Musned*, Darul-Mugni, Rijad, 1. izd., 1412. h.g.
19. Dārimi, Ebu Se‘id ‘Usman b. Se‘id ed-Dārimi (umro 280. h.g.), *Er-Reddu ‘alel-džeħmijje*, Dar Ibnul-Esir,

- Kuvajt, 2. izd., 1416. h.g.
20. Dīneveri, Ebu Bekr Ahmed b. Mervan ed-Dīneveri, (umro 333. h.g.), *El-Mudžālese ve dževāhirul-‘ilm*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 1419. h.g.
  21. Džāhiz, Ebu ‘Usman ‘Amr b. Behr b. Mahbūb el-Džāhiz (umro 255. h.g.), *El-Bejānu vet-tebjān*, Darul-Hilāl, Kairo, 1423. h.g.
  22. Dževheri, Ebu Nasr Isma‘il b. Hammad el-Dževheri el-Fārābi (umro 393. h.g.), *Es-Sibāh*, Darul-‘Ilmi lil-melājīn, Bejrut, 4. izd., 1407. h.g.
  23. Džulejil, Abdulaziz b. Nasir el-Džulejil, *Ve lillābil-esmāul-busnā*, Dar Tajjiba, Rijad, 3. izd., 1430. h.g.
  24. Fāsī, Tekijjuddin Muhammed b. Ahmed b. ‘Ali el-Fāsī (umro 832. h.g.), *Zejlut-tekjūd fī ruvātis-suneni vel-mesānid*, Darul-kutubil-‘ilmije, Bejrut, 1.izd., 1410. h.g.
  25. Ebu Davud, Sulejman b. el-Eš‘as es-Sidžistāni (umro 275. h.g.), *Es-Sunen*, Darur-Risāletil-‘ālemije, Bejrut, 1. izd., 1430. h.g.
  26. Ebu Ja‘alā b. el-Ferrā’, Muhammed b. el-Husejn b. Muhammed (umro 458. h.g.), *Et-Tevekkul*, Darul-Mejmān, Rijad, 1. izd., 1435. h.g.
  27. Ebu Nu‘ajm, Ahmed b. Abdullah el-Asbahāni (umro 430. h.g.), *Hiljetul-evlijā’ ve tabakātul-esfijā’*, Darul-Fikr, Bejrut, 1416. h.g.
  28. Ed-Dijā’, Ebu Abdullah Dijā’uddin Muhammed b. Abdulvāhid el-Makdisi (umro 643. h.g.), *El-‘Udde lil-kerbi veš-šidde*, Darul-Miškāt, Kairo, 1. izd. 1414. h.g.
  29. Sirādž, Ebu Muhammed Dž’afer b. Ahmed es-Sirādž el-Kārī (umro 500. h.g.), *Mesāri‘ul-‘uššāke*, Da-

- rul-Kutubil-‘ilmije, Bejrut, 1. izd., 1419. h.g.
30. Ezheri, Ebu Mensur Muhammed b. Ahmed b. el-Ezheri el-Herevi (umro 370. h.g.), *Tehẓīb-ul-luga*, Dar Ihjāit-turāsīl-‘arabi, Bejrut, 1. izd., 1421. h.g.
  31. Gassāni, Ebul-Fejd Muhammed b. el-Fejd el-Gassāni (umro 315. h.g.), *Abbār ve hikājat*, Darul-Besāir, Bejrut, 1. izd., 1414. h.g.
  32. Hākim, Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Hākim en-Nejsābūri (umro 405. h.g.), *El-Mustedreku ‘ales-Sahihajn*, Darul-Kutubil-‘ilmije, Bejrut, 1. izd., 1411, h.g.
  33. Hakīm et-Tirmizi, Ebu Abdullah Muhammed b. ‘Ali b. Bišr el-Mu‘ezzin (umro 285. h.g.), *Nevādirul-usūl*, Darun-Nevādir, Damask, 1. izd., 1431. h.g.
  34. Halil b. Ahmed, Ebu Abdurrahman Halil b. Ahmed b. ‘Amr el-Ferāhīdi (umro 170. h.g.), *Kitābul-‘Ajn*, Darul-Hilāl, Kairo.
  35. Hatīb, Ebu Bekr Ahmed b. ‘Ali el-Hatīb el-Bagdādi (umro 463. h.g.), *Tārīhu Bagdād*, Darul-Garbil-islami, Bejrut, 1. izd., 1422. h.g.
  36. Hāzimi, Ebu Bekr Zejnuddin Muhammed b. Musa el-Hāzimi (umro 584. h.g.), *El-Emākin*, Darul-Jemāma, 1415. h.g.
  37. Hejsemi, Ebul-Hasan Nūruddin ‘Ali b. Ebi Bekr el-Hejsemi (umro 807. h.g.), *Medẓme‘uẓ-ẓevāid ve men-be‘ul-fevāid*, Darul-Kutubil-‘ilmije, Bejrut.
  38. Hutteli, Ebu Ishak Ibrahim b. Abdullah el-Hutteli (umro 270. h.g.), *El-Mehabbetu lillah*, Darul-Hadāra, Rijad, 1. izd., 1424. h.g.

39. Ibn Abdulberr, Ebu 'Umer Jusuf b. Abdullah b. Abdilberr el-Kurtubi (umro 463. h.g.), *Džami'u bejānil-ʿilmi ve fadlih*, Dar Ibnul-Dževzi, Demmam, 1. izd., 1414. h.g.
40. Ibn Abdulberr, Ebu 'Umer Jusuf b. Abdullah b. Abdilberr el-Kurtubi (umro 463. h.g.), *El-Istī'āb fī m'arifetil-ashāb*, Darul-Džīl, Bejrut, 1. izd., 1412. h.g.
41. Ibn Abdulhakk, Abdulmu'min b. Abdulhakk el-Katī'ī (umro 739. h.g.), *Merāsīdul-ittilā'a*, Darul-Džīl, Bejrut, 1. izd., 1412. h.g.
42. Ibn Abdu Rabbih, Ebu 'Umer Šihābuddin Ahmed b. Muhammed b. Abdu Rabbih el-Endelusi (umro 328. h.g.), *El-İkdul-ferīd*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 1. izd., 1404. h.g.
43. Ibn 'Adijj. Ebu Ahmed Abdullah b. 'Adijj el-Džurdžāni (umro 365. h.g.), *El-Kāmil fī du'afāir-ridžāl*, Mektebetur-Rušd, Rijad, 1. izd. 1434. h.g.
44. Ibnul-'Adīm, Kemāluddin 'Umer b. Ahmed b. Hibetullah el-'Ukajli (umro 660. h.g.), *Bugjetut-taleb fī tārihi Haleb*, Darul-Fikr, Bejrut.
45. Ibn 'Allān, Muhammed b. 'Allān es-Siddīki el-Mekki (umro 1057. h.g.), *El-Futūbātur-rabbānijje 'alel-ez-kārin-nevāvijje*, Dar Ihjāit-turāsīl-'arabi, Bejrut.
46. Ibnul-'Arabi, Ebu Bekr Muhammed b. Abdullah el-Māliki (umro 543. h.g.), *Abkāmūl-Kur'an*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 3. izd., 1424. h.g.
47. Ibn 'Asākir, Ebul-Kasim 'Ali b. Husejn (umro 571. h.g.), *El-Erbe'ūnel-buldānijje*, El-Mektebul-islami, Bejrut, 1. izd., 1413. h.g.

48. Ibn 'Asākir, Ebul-Kasim 'Ali b. Husejn (umro 571. h.g.), *Tārihu Dimešk*, Darul-Fikr, Bejrut, 1415. h.g.
49. Ibn Durejd, Ebu Bekr Muhammed b. el-Hasan b. Durejd el-Ezdi (umro 321. h.g.), *Džemberetul-luga*, Darul-Ilmi lil-melājīn, Bejrut, 1. izd., 1407. h.g.
50. Ibnul-Dževzi, Ebul-Feredž Abdurrahman b. 'Ali b. el-Dževzi (umro 597. h.g.), *El-Mevdū'at*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 1417. god.
51. Ibnul-Dževzi, Ebul-Feredž Abdurrahman b. 'Ali b. el-Dževzi (umro 597. h.g.), *El-Muntezam fi tārihil-umemi vel-mulūk*, Darul-Kutubil-ilmijje, Bejrut, 1. izd. 1412. god.
52. Ibnul-Dževzi, Ebul-Feredž Abdurrahman b. 'Ali b. el-Dževzi (umro 597. h.g.), *Kešful-muškil min hadīsis-Sahihajn*, Darul-Vetan, Rijad, 1. izd., 1418. h.g.
53. Ibnul-Dževzi, Ebul-Feredž Abdurrahman b. 'Ali b. el-Dževzi (umro 597. h.g.), *Sifetus-safve*, Darul-Hadis, Kairo, 1421. god.
54. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *El-Feredžu b'adeš-šidde*, Darur-Rejjān, Džīza, 2. izd., 1408. h.g.
55. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *El-Muhtedarīn*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 1. izd., 1417. h.g.
56. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *Er-Rikkatu vel-bukā'*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 3. izd., 1419. h.g.
57. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *Es-Šukr*, El-Mek-

tebul-islami, Kuvajt, 3. izd., 1400. h.g.

58. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *Et-Tevbe*, Mekteba El-Kur'an, Kairo.
59. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *Husnu zanni billah*, Darut-Tajjiba, Rijad, 1. izd., 1408. h.g.
60. Ibn Ebi ed-Dunja, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-Bagdadi (umro 281. h.g.), *Muhāsebetun-nefs*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1406. h.g.
61. Ibn Ebi Hātim, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhamed er-Rāzī (umro 327. h.g.), *El-Džerbu vet-t’adil*, Dar Ihjāit-turās, Bejrut, 1. izd., 1371. h.g.
62. Ibn Ebi Šejbe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-‘Absi (umro 235. h.g.), *El-Īmān*, El-Mektebul-islami, Bejrut, 2. izd., 1403. h.g.
63. Ibn Ebi Šejbe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed el-‘Absi (umro 235. h.g.), *El-Musannef*, Darul-Kible (Muhammed ‘Avvāme), Džedda, 1. izd., 1427. h.g.
64. Ibnul-Esīr, Ebul-Hasan ‘Izzuddin ‘Ali b. Ebi Bekr el-Džezeri (umro 630. h.g.), *Usdul-gābe fi m’arifetis-sahābe*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1415. h.g.
65. Ibnul-Esīr, Ebus-Se‘ādāt Medžduddin Mubarek b. Muhammed el-Džezeri (umro 606. h.g.), *En-Nihāje fi garibil-badisi vel-eser*, El-Mektebetul-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1382. h.g.
66. Ibn Fāris, Ahmed b. Fāris er-Rāzi (umro 395. h.g.), *Mekājisul-luga*, Darul-Fikr, Bejrut, 1399. h.g.
67. Ibn Hadžer, Ebul-Fadl Šihābuddin Ahmed b. ‘Ali

- b. Hadžer el-‘Askalāni (umro 852. h.g.), *El-Isābe fī temjizis-sahabe*, Merkez Hedžer, Kairo, 1. izd., 1429. h.g.
68. Ibn Hadžer, Ebul-Fadl Šihābuddin Ahmed b. ‘Ali b. Hadžer el-‘Askalāni (umro 852. h.g.), *Fethul-Bāri*, El-Mektebetus-selefijje, Kairo, 1379. h.g.
69. Ibn Hadžer, Ebul-Fadl Šihābuddin Ahmed b. ‘Ali b. Hadžer el-‘Askalāni (umro 852. h.g.), *Netāidžul-efkār*, Dar Ibn Kesir, Damask, 2. izd., 1429. h.g.
70. Ibn Hazm, Ebu Muhammed ‘Ali b. Ahmed b. Hazm el-Endelusi (umro 456. h.g.), *Resāil Ibn Hazm*, El-Muessesetul-‘Arabijje, Bejrut, 1. izd., 1401. h.g.
71. Ibn Hibbān, Ebu Hātīm Muhammed b. Hibbān el-Busti (umro 354. h.g.), *El-Medžrūhīn*, Darul-V‘aj, Halep, 1. izd., 1396. h.g.
72. Ibn Hibbān, Ebu Hātīm Muhammed b. Hibbān el-Busti (umro 354. h.g.), *Es-Sikāt*, Dāiretul-me‘ārif, Hajderabad, 1. izd., 1393. h.g.
73. Ibn Hibbān, Ebu Hātīm Muhammed b. Hibbān el-Busti (umro 354. h.g.), *Mešābir ‘ulemāil-emsār*, Darul-Vefā, Mensura, 1. izd., 1411. h.g.
74. Ibn Hibbān, Ebu Hātīm Muhammed b. Hibbān el-Busti (umro 354. h.g.), *Sabih Ibn Hibbān (El-Ihsān)*, Muessesetul-Risale, Bejrut, 1. izd., 1408. h.g.
75. Ibn Hillikān, Ebul-‘Abbās Šemsuddin Ahmed b. Muhammed el-Bermeki (umro 681. h.g.), *Vefejātul-e‘ajān*, Dar Sādir, Bejrut, 1398. h.g.
76. Ibn Huzejme, Ebu Bekr Muhammed b. Ishak b. Huzejme en-Nejsābūri (umro 311. h.g.), *Es-Sabih*, El-Mektebul-islami, Bejrut, 1400. h.g.

77. Ibnul-Kajjim, Muhammed b. Ebi Bekr el-Dževzijje (umro 751. h.g.), *El-Fevāid*, Dar 'Ālemil-fevāid, Mekka, 1. izd., 1429. h.g.
78. Ibnul-Kajjim, Muhammed b. Ebi Bekr el-Dževzijje (umro 751. h.g.), *El-Vābilus-sajb*, Darur-Rejjān liturās, Kairo, 1. izd., 1408. h.g.
79. Ibnul-Kajjim, Muhammed b. Ebi Bekr el-Dževzijje (umro 751. h.g.), *Er-Rūh*, Dar 'Ālemil-fevāid, Mekka, 1. izd., 1432. h.g.
80. Ibnul-Kajjim, Muhammed b. Ebi Bekr el-Dževzijje (umro 751. h.g.), *I'ālāmul-muvekki'in*, Daru Ibnul-Dževzi, Demmam, 1. izd., 1423. h.g.
81. Ibnul-Kajjim, Muhammed b. Ebi Bekr el-Dževzijje (umro 751. h.g.), *Igāsetul-lehfān fī mesājidiš-šejtān*, Dar 'Ālemil-fevāid, Mekka, 1. izd., 1432. h.g.
82. Ibn Kesir, Ebul-Fidā' Isma'il b. 'Umer b. Kesir ed-Dimeški (umro 744 h.g.), *El-Bidāje ven-nihāje*, Dar Hedžer, Džiza, 1. izd., 1424. h.g.
83. Ibn Kudāme, Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi (umro 630. h.g.), *Et-Terrābīn*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 1. izd., 1424. h.g.
84. Ibn Kudāme, Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi (umro 630. h.g.), *Vasijjetul-'ālimil-dželil*, Dar Ibn Hazm, Bejrut, 1. izd., 1418. h.g.
85. Ibn Kudāme, Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi (umro 630. h.g.), *El-Vasijje*, Dar Tejsīrus-sunne, 1. izd., 1411. h.g.

86. Ibn Kudāme, Ebu Muhammed Muveffekuddin Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudāme el-Makdisi (umro 630. h.g.), *Zemmul-muvesvisin*, El-Fārukul-hadise, Kairo, 1. izd., 1407. h.g.
87. Ibn Kutejbe, Ebu Muhammed Abdullah b. Muslim b. Kutejbe ed-Dineveri (umro 276. h.g.), *Ujūnul-abbār*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1418. h.g.
88. Ibn Mādže, Ebu Abdullah Muhammed b. Jezid b. Mādže el-Kazvīni (umro 273. h.g.), *Es-Sunen*, Darur-Risāletil-‘ālemijje, Bejrut, 1. izd., 1430. god.
89. Ibnul-Mubārek, Ebu Abdurrahman Abdullah b. el-Mubārek el-Mervezi (umro 181. h.g.), *Eṣ-Ṣubḥu ver-rekāik*, Darul-Kutibil-‘ilmijje, Bejrut.
90. Ibnul-Mulekkin, Ebu Hafs Siradžuddin ‘Umer b. ‘Ali eš-Šāfi‘ī (umro 804. h.g.), *Tabakātul-evlijā’*, Mekteba El-Hāndži, Kairo, 2. izd., 1415. h.g.
91. Ibn Redžeb, Zejnuddin Abdurrahman b. Ahmed b. Redžeb el-Hanbeli (umro 795. h.g.), *Et-Teḥvīfu minen-nār*, Mektebetul-Muejjed, Taif, 2. izd., 1409. h.g.
92. Ibn Redžeb, Zejnuddin Abdurrahman b. Ahmed b. Redžeb el-Hanbeli (umro 795. h.g.), *Zejlū Tabakātih-hanābile*, Mektebetul-‘Ubejkān, Rijad, 1. izd., 1425. h.g.
93. Ibn S‘ad, Ebu Abdullah Muhammed b. S‘ad el-Basri (umro 230. h.g.), *Et-Tabakātul-kubrā*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1410. h.g.
94. Ibn Sīde, Ebul-Hasan ‘Ali b. Isma‘il b. Sīde el-Mersi (umro 458. h.g.), *El-Muhassas*, Dar Ihjāit-turāsil-‘arabi, Bejrut, 1. izd., 1417. h.g.
95. Ibn Sīde, Ebul-Hasan ‘Ali b. Isma‘il b. Sīde el-Mersi

- (umro 458. h.g.), *El-Mubkem vel-mubtīl-e‘aẓam*, Darul-Kutubil-‘ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1421. h.g.
96. Ibn Tejmijje, Ebul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim b. Tejmijje el-Harrāni (umro 728. h.g.), *El-Istigāse fīr-reddi ‘alel-Bekrī*, Mekteba Darul-Minhādž, Rijad, 1. izd., 1426. h.g.
  97. Ibn Tejmijje, Ebul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim b. Tejmijje el-Harrāni (umro 728. h.g.), *Iktidāus-sirātil-mustekim*, Dar ‘Ālemil-kutub, Bejrut, 7. izd., 1419. h.g.
  98. Ibn Tejmijje, Ebul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim b. Tejmijje el-Harrāni (umro 728. h.g.), *Kā‘ide dželile fīt-tevessul vel-vesīle*, Mektebetul-Furkan, Adžman, 1. izd., 1422. h.g.
  99. Ibn Tejmijje, Ebul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim b. Tejmijje el-Harrāni (umro 728. h.g.), *Medžmū‘ul-fetāwā*, Mudžemme‘ul-Mushafiš-šerif, Medina, 1416. h.g.
  100. Ibn ‘Usejmin, Muhammed b. Salih el-‘Usejmin (umro 1421. h.g.), *El-Kavlul-mufīd ‘alā Kitābit-tevhīd*, Dar Ibnul-Dževzi, Demmam, 2. izd., 1424. h.g.
  101. Ibn ‘Usejmin, Muhammed b. Salih el-‘Usejmin (umro 1421. h.g.), *Fethu Zil-dželāli vel-ikerām*, Medārul-vatan, Rijad, 5. izd., 1436. h.g.
  102. Jākūt el-Hamevi, Ebu Abdullah Šihabuddin Jākūt b. Abdullah el-Hamevi (umro 626. h.g.), *Mu‘džemul-buldān*, Dar Sādir, Bejrut, 1415. h.g.
  103. Kādī ‘Ijād, Ebul-Fadl ‘Ijād b. Musa b. ‘Ijād (umro 544. h.g.), *Mešārikul-envār ‘alā sahibil-āsār*, El-Mektebetul-‘atīka, Tunis.
  104. Kurtubi, Ebul-‘Abbās Ahmed b. ‘Umer el-Kurtubi (umro 656. h.g.), *El-Mufhim limā eškele min telhāsī*

- Muslim*, Dar Ibn Kesir, Damask, 1. izd., 1417. h.g.
105. Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (umro 671. h.g.), *Tefsirul-Kurtubi / El-Džāmi'u li ahkāmil-Kur'an*, Muesseseturi-Risāle, Bejrut, 1. izd., 1427. h.g.
  106. Kušejri, Abdulkерim b. Hevāzin b. Abdulmelik el-Kušejri (umro 465. h.g.), *Er-Risaletul-kušejrije*, Darul-Me'arif, Kairo, 1414. h.g.
  107. Lālekāi, Ebul-Kasim Hibetullah b. Hasan el-Lālekāi (umro 418. h.g.), *Šerhu usūli i'atikād ehlis-sunneti vel-džemā'a*, Darut-Tajjibe, Rijad, 8. izd., 1423. god.
  108. Mervezi, Ebu Abdullah Muhammed b. Nasr el-Mervezi (umro 294. h.g.), *T'aẓīmu kadris-salā*, Mek-teba Ed-Dār, Medina, 1. izd., 1406. h.g.
  109. Mizzī, Džemāluddīn Ebul-Hadždžādž Jusuf b. Abdurrahman el-Mizzī (umro 742. h.g.), *Tehẓibul-Kemāl*, Muesseseturi-Risāle, Bejrut, 1. izd., 1400. h.g.
  110. Munāvi, Zejnuddin Muhammed Abdurraūf el-Munāvi (umro 1031. h.g.), *El-Ithāfātus-senijje fil-ehādīsilkudsijje*, Dar Ibn Kesir, Damask, 1428. h.g.
  111. Muslim, Ebul-Husejn Muslim b. el-Hadždžādž el-Kušejri en-Nejsābūri (umro 261. h.g.), *Sabih Muslim*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 1412. h.g.
  112. Nesāi, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Šu'ajb b. 'Ali en-Nesāi (umro 303. h.g.), *Es-Sunenul-kubrā*, Muesseseturi-Risāle, Bejrut, 1. izd., 1421. h.g.
  113. Nevevi, Ebu Zekerijja Muhjiddin Jahja b. Šeref en-Nevevi (umro 676. h.g.), *El-Eẓkār*, Darul-Fikr, Bejrut, 1414. god.

114. Nevevi, Ebu Zekerijja Muhjiddin Jahja b. Šeref en-Nevevi (umro 676. h.g.), *Tebẓībul-esmā'i vel-lugāt*, Darul-Kutubil-ʿilimijje, Bejrut.
115. Safedi, Salahuddin Halil b. Ejbek es-Safedi (umro 764. h.g.), *El-Vāfī bil-vefejāt*, Dar Ihjāit-turās, Bejrut, 1420. h.g.
116. S'alebi, Ebu Ishak Ahmed b. Muhammed es-S'alebi (umro 427. h.g.), *Katāl-Kur'an*, Mektebetul-ʿUbejkān, Rijad, 1. izd., 1429. h.g.
117. Sefārīni, Šemsuddin Muhammed b. ʿAun b. Salim es-Sefārīni el-Hanbeli (umro 1188. h.g.), *Giẓāul-elbab fi šerhi Menzūmetil-ādāb*, Muessesa Kurtuba, Kairo, 1. izd., 1414. h.g.
118. Sulemi, Ebu Abdurrahman Muhammed b. Husejn en-Nejsābūri (umro 412. h.g.), *Tabakātus-sūfijje*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 1. izd., 1419. h.g.
119. Šedžeri, Jahja b. Husejn b. Ismaʿil eš-Šedžeri (umro 499. h.g.), *Tertīb-Emālil-hamīsijje*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 1. izd., 1422. h.g.
120. Taberāni, Ebul-Kasim Sulejman b. Ahmed b. Ejjub et-Taberāni (umro 360. h.g.), *Ed-Duʿā*, Darul-Kutubil-ʿilmijje, Bejrut, 1. izd., 1412. h.g.
121. Taberāni, Ebul-Kasim Sulejman b. Ahmed b. Ejjub et-Taberāni (umro 360. h.g.), *El-Muʿdžemul-kebir*, Mekteba Ibn Tejmiije, Kairo.
122. Taberi, Ebu Džʿafer Muhammed b. Džerīr et-Taberi (umro 310. h.g.), *Tefsirut-Taberi/Džāmiʿul-bejān*, Dar Hedžer, Džiza, 1. izd., 1422. h.g.
123. Tenūhī, Ebu ʿAli Muhsin b. ʿAli et-Tenūhī (umro 384. h.g.), *El-Feredžū baʿdeš-šidde*, Dar Sādir, Bejrut,

1398. h.g.

124. Tirmizi, Ebu 'Īsā Muhammed b. 'Īsā et-Tirmizi (umro 279. h.g.), *El-Džāmi'ul-kebir / Es-Sunen*, Darul-Garbil-islami, Bejrut, 1. izd., 1416. h.g.
125. 'Ukajli, Ebu Dž'afer Muhammed b. 'Amr el-'Ukajli (umro 322. h.g.), *Ed-Du'afā'*, Darul-Mektebetil-'ilmijje, Bejrut, 1. izd., 1404. h.g.
126. Vekī', Ebu Sufjan Vekī' b. el-Džerrāh b. Melih er-Ru'āsi (umro 197. h.g.), *Ež-Zuhd*, Mekteba Ed-Dar, Medina, 1. izd., 1404. h.g.
127. Zebīdi, Ebul-Fajd Muhammed b. Muhammed Murteda ez-Zebidi (umro 1205. h.g.), *Tadžul-'arūs*, Et-Turāsul-'arabi, Kuvajt, 1413. h.g.
128. Zedždžādži, Ebul-Kasim Abdurrahman b. Ishak ez-Zedždžādži (umro 337. h.g.), *Istikāku esmaillah*, Muessesetur-Risāle, Bejrut, 1. izd., 1406. h.g.
129. Zehebi, Ebu Abdullah Šemsuddin Muhammed b. Ahmed ez-Zehebi (umro 748. h.g.), *Mižānul-i'atidāl*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 1. izd., 1430. h.g.
130. Zehebi, Ebu Abdullah Šemsuddin Muhammed b. Ahmed ez-Zehebi (umro 748. h.g.), *Sijeru e'alāmin-nubelā'*, Muessesetur-Risale, Bejrut, 3. izd., 1405. h.g.
131. Zehebi, Ebu Abdullah Šemsuddin Muhammed b. Ahmed ez-Zehebi (umro 748. h.g.), *Tārihul-islam*, Darul-Garbil-islami, Bejrut, 1. izd., 1423. h.g.

— ♦ ♦ SADRŽAJ ♦ ♦ —

Predgovor	5
Bilješka o autoru	8
Oporuka Ibn Kudāme	10
Jezičko i šerijatsko značenje oporuke	10
Povod pisanja Oporuke	10-12
Prvo poglavlje:	
Požurivanje ka dobrim djelima	13
Dunjaluk je mjesto truda za ahiret	13
Hadis o dušama šehida	14
Zamisli sebe u Džennetu	15
Biografija Ibrahima et-Tejmija	15
Zamisli sebe u Vatri	16
Neki od selefa iskopao bi sebi kabur	16
Da li je propisano leći u kabur zbog prisjećanja na smrt i opomene?	16-18
Šta je želja svakog stanovnika kabura?	18
Neki čovjek je klanjao pored kabura	18-19

Propis obavljanja namaza pored kabura	19
Iskoristi životnu priliku	19-20
Prolaznost i bezvrijednost dunjaluka	20-21
Slikovit primjer dunjaluka: izgubljeni putnici na kraljevom ostrvu dragulja	21-26
Iskoristi svaki trenutak u pokornosti	26
Obaveži srce na stalno razmišljanje	26
Obaveži jezik korisnim govorom	26
Zaposli udove ibadetima	26-27
Drugo poglavlje:	
Uzroci kvarenja dobrih djela	28
Govor Ibnul-Kajjima o uzrocima upropa- štavanja dobrih djela	28
<i>Rijālūk</i> (pretvaranje)	29-32
Govor šejha Ibn ‘Usejmina o propisu iba- deta koji je pomiješan s <i>rijālūkom</i>	31-32
Primjer čovjeka koji je činio djela da bi ga ljudi hvalili	32
<i>El-Udžb</i> (zadivljenost svojim djelima)	33-36
Govor Ibn Hazma i Ibnul-Kajjima o opa- snosti zadivljenosti svojim djelima	33
Zadivljenost djelima vodi u propast	34

Nemoj omalovažavati nijednog muslimana ..	34
Priča o Āsāu, havārijju i razbojniku	34-35
Priča o najboljem i najgorem čovjeku iz Musāovog, alejhis-selam, naroda	36
Propis <i>isrā'ilijjāta</i> i njihove vrste	36
Suprotstavljanje sunnetu kvari djela	36-43
Stani tamo gdje sunnet zastaje	37
Opasnost suprotstavljanja sunnetu u rije- čima i djelima ispravnih prethodnika	37-40
Primjeri pretjerivanja u vjeri	40
Opasnost vesvesa	40-41
Namaz u zabranjenim vremenima	41-42
Biografija Ebu Sulejmana ed-Dārānija	42-43
Prije činjenja djela pogledaj da li za to po- stoji dokaz u sunnetu	42-43
Treće poglavlje:	
Svijest o Allahu i strah od Njega	44
Znaj da te Allah vidi	44
Znaj da bi mogao učiniti grijeh da nije Allahovih blagodati prema tebi	44
Da Allah nije prekrpio tvoj grijeh bio bi osramoćen pred ljudima	45

Biografija Ibrahima b. Edhema	45
Savjet Ibn Edhema čovjeku koji mu se požalio da ne može ostaviti grijehenje	45-47
Požuri s pokajanjem	48
Ne gledaj koliko je grijeh malen	48
Biografija Omera b. Abdulaziza	48-49
Pismo Omera b. Abdulaziza jednom od namjesnika kada mu se požalio	48-49
Strahota džehennemske vatre	50-51
Jadni su stanovnici Vatre!	51
Budi na oprezu i ne budi siguran	52
Kako da ne plaćem, a Gospodar mi je zaprijetio Vatrom?!	52
Biografija Jezida er-Rakāšija	53
Opomena Jezida er-Rakāšija svom sinu	53-55
Mi smo u istoj opasnosti kao i oni	55
Vrijednost lijepog ahlaka	55-56
Vrijednost održavanja rodbinskih veza	56
Najvrednija djela	57
Najčvršće veze imana	57
Predaje koje govore o ljubavi u ime Allaha i mržnji u ime Allaha	57-58

Strpljenje u vjeri	57-58
Ono što sve objedinjuje je dova	58-59
Neka tvoja dova bude puna skrušenosti	59
Kada se Allah odaziva na dovu?	59
Biografija Ummu Derdā'e	60
Biografija Šehra b. Havšeba	60-61
Savjet Ummu Derdā'e Šehru b. Havšebu kada da uputi dovu Allahu	60-61
Biografija Ebul-Dželeda	61
Kada upućuješ dovu neka bude iz srca	61
Prepušti svoj slučaj Allahu	62
Ono što te je pogodilo nije te moglo mimo- ići, a ono što te je mimoišlo nije te moglo pogoditi	62
Uzroci spasa su u Allahovim rukama	63
Udalji se od sumnjivih stvari	63-64
Drži se ibadeta po noći	64-65
Biografija Bišra el-Hāfija	64
Kada nešto tražiš o Allaha, traži da ti izabere ono što je najbolje za tebe	65
Ako ti se dova ne usliša, nemoj upadati u očaj i nemoj odustajati od dove	65-66

Odmori se u tajnom dozivanju Allaha	66-67
Biografija Ahmeda b. Ebil-Havārija	66-67
Najljepše dove pobožnjaka	68-75
Biografija Mensura b. ‘Ammāra	68
Dova koju prenosi Mensur b. ‘Ammār od jednog pobožnjaka	68-69
Skrušena dova jednog pobožnjaka na vrhu planine u Šāmu	69-70
Dova jedne starice na dan bajrama	70-71
Biografija Sufjana es-Sevrija	71
Dova jednog beduina na Arefatu	71-72
Dova jednog pobožnjaka uz lijepo mišljenje o Uzvišenom Allahu	73
Da li je ispravno oslanjati se na lijepo miš- ljenje o Allahu uz loša djela?	73-74
Dova Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nakon povratka iz Taifa	74-75
Ocjena hadisa o namazu zbog potrebe	76-77
Hadis o slijepcu koji je tražio od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da dovi za njega da mu Allah povрати vid	77-78
Ispravno razmišljanje hadisa o slijepcu i odgovor onima koji njime dokazuju zabra- njen vid <i>tevessula</i>	78-86

Dova Dž‘afera es-Sādika	86
Istihāra	87
Potrudi se da budeš od Allahovih odabranih robova (evlījā’)	88
Riječi Mu‘aza b. Džebela na samrti	88-59
Biografija El-Harisa b. ‘Amīre	90
Dunjalučki život je poput pijace	91
Probudi se u predzoru	91
Allahov silazak na zemaljsko nebo	91
Dove koje autor preporučuje da se uče u posljednjoj trećini noći	91-96
Najbolje dove su one koje su propisane Kur’anom i vjerodostojnim sunnetom	91-93
Biografija Ebu Abdullaha en-Nibādžija	97
Dova pobožnjakinje Selāme es-Sevdā’	97-98
Priča o snu mladića iz Jemena koji je mnogo griješio prema Allahu	98-99
Biografija Hasana b. Alija b. Ebi Taliba	99-100
Dova i jecaji Alije b. Ebi Taliba	99-101
Značenje Allahovog imena <i>El-Vāris</i>	100
Biografija Behīma el-‘Idžija	101
Dova Behīma el-‘Idžija	101-103

Biografija Džunejda	103
Dova jednog mladića u pustinji	103
Biografija Jahje b. Mu'aza	104
Dova Jahje b. Mu'aza na dan bajrama	104-105
Dova jednog čovjeka u tamnici	105-106
Kraj oporuke	106
Korištena literatura	107-120
Sadržaj	121-128

